Familien Hoffmanns
Mindebog

Annelise Hoffmann
19 April 1953

EN MINDEBOG

OM

JOHAN HEINRICH HOFFMANN

OG

ELISE HENRIETTE MARIE HOFFMANN
FØDT HINRICHSEN

VED C. WARMING

ESBJERG 1938

OPTEGNELSER OM JOHAN HEINRICH HOFFMANN

efter hans egen mundtlige (til Dels ogsaa skriftlige) Meddelelse.

Jeg er født den 24. December 1839 paa en Gaard i Krickheide i Schlesien. Min Fader var fra Langheinersdorph ad Glogau til. Han hed Christian H. og min Moder Elisabeth Werner. Gaarden var omtrent 50 Tdr. Land stor, til Dels sandet Jord, altsaa kun en middelstor Bondegaard, og der maatte arbejdes tidlig og silde for det daglige Brød. De syv Sønner og den ene Datter, som fødtes her, maatte da ogsaa tidlig være med i Arbejdet, der i Regelen begyndte Kl. 5, ogsaa om Vinteren. Da blev Sæden tærsket til Kl. 7, og Drengene maatte fra 9 Aars Alderen være med til at svinge Plejlen. De var syv: August, Ernst Wilhelm, Carl, Gottlieb, Wilhelm, Julius og Johan Heinrich. Datteren hed Julie. — Alt Arbejde paa Gaarden blev udført af Forældrene og deres Børn samt en Tjenestepige, som fik Linned i Løn. Naar Sønnerne blev 17—18 Aar, tog de ud paa Jærnbane-Arbejde.

14 Dage i November gav Greven, hvis Skove strakte sig i 1½ Mils Afstand fra Krickheide, Lov til at rydde Stubbene der ude. Saa gjaldt det jo om at faa fat i de bedste, saa Aftenen, før Rydningen begyndte, drog alle Sønnerne ud i Skoven og satte sig paa hver sin Stub, hvor de alle blev til den lyse Morgen. De største kunde være et Par Alen i Tværmaal og maatte først kløves der ude for at kunne læsses paa Vognen. Saaledes fik vi Brændsel til hele Vinteren. — Ligeledes gaves der hvert

Foraar og Efteraar Tilladelse til at rive Mos og Naale i Skoven til Strøelse i Staldene. Brændselet blev jo iøvrigt kløvet hjemme, et meget stort Arbejde, men alt gik med i Aarets Løb. Siden fik man bedre Ovne, der ikke slugte saa meget, men da maatte Brændet købes; saa nøjedes man med $^1/_6$. — Skovrettighederne var nemlig imidlertid bleven afløste med Jord- og Englodder.

Sæden blev som før sagt tærsket om Morgenen tidlig, og man naaede at faa optærsket til Jul. De skolepligtige Børn maatte hver Dag i Skole fra 8 til 12, hele Aaret rundt. Af de ældre gik nogle paa Skovarbejde i Vintertiden. Men med Marts Maaned tog de voksne Sønner Skovlen paa Nakken og vandrede paa Jærnbanearbejde til Berlin eller længere bort. Efter Nyaar spandt hele Mandskabet til Kl. 9 Aften, ogsaa de større Drenge, dog ikke de skolesøgende eller de helt voksne. Husmoderens Opgave var det at væve Lærredet. Dagligstuen var et stort Rum med Kamin i den ene Ende. I denne Kamin, som havde en høj, muret Bund, blev lagt to store Fyrrepinde, alenlange, den ene skraat oven paa den anden. Der blev stukket Ild paa dem, og da de var meget fede og harpiksholdige, brændte de langsomt og oplyste hele Stuen. Nær Kaminen stod den store Lerovn, som slugte de mange store Brændeknubber. Den var i to Afdelinger over hinanden, i den øvre blev der stegt og kogt, den var Køkken om Vinteren. Langs den stod en fast Bænk; ellers var der løse Bænke. Om Vinteren gik Gaardmandsdøtrene sammen for at spinde. Saa sad en hel Række langs ad Stuen med hver sin Rok og spandt ved det fælles Lys fra Kaminen. De voksne Karle havde fri om Aftenen og sang for Pigerne.

Jorden blev dyrket med Rug, Byg, Havre, Kartofler, Rodfrugter, Hirse og Hør, som blev solgt, naar der var noget tilovers fra Linnedvævningen. Hirsen blev skaaret af med Segl. I Haven dyrkedes Roe- og Kaalroefrø. Rugstubbene pløjedes og tilsaaedes med Stubroer. Saa snart Roebladene gulnede, blev Rækkerne gaaet igennem, og Bladene samledes til Kvægfoder. De maatte i

Regelen vandes ved Plantningen. Jorden blev gødet stærkt, fordi der strøedes saa meget i Staldene. Hver Aften fik Dyrene et tykt Lag Strøelse; om Morgenen blev saa Gødningen gravet ned i det underliggende Lag, og frisk Strøelse kom ovenpaa. Saaledes stod Kvæget i 14 Dage paa dette Lag, som altid holdtes rent og tørt. Efter den Tid kunde der saa køres et alentykt Lag ud af Stalden.

Der holdtes kun een Hest, men 3—4 Stude til Trækkraft.

Om Morgenen spiste man Kartofler med Smør til, hvis de da ikke blev stuvede. Mælk drak man til. Om Middagen fik vi Grød, stegt eller kogt Flæsk, især stegt, og Kartofler. De var Hovedfødemidlet, ogsaa om Aftenen. Altid Sigtebrød, syret, ualmindeligt godt Brød, det bedste af det alt sammen. Øl bryggedes ikke, man drak kun Vand og Mælk, om Søndagen dog Kaffe. Kun til Helligdagene hentedes nogle Ottinger Øl fra et stort Bryggeri i en Naboby.

Klæderne var om Sommeren af Lærred. Til Vinterbrug og til Stads blev Tøjet købt. Jøder kørte rundt og handlede med Klæde.

Fader døde 71 Aar gammel, da jeg var 8 Aar. Han var en prægtig Mand og gik altid i Forbøn for os, naar Moder vilde tugte os. Han var ligesom sin Broder en Kraftkarl, rene Kæmper var de begge to. Især havde alle Respekt for Farbror. Men det var ogsaa nogle farlige Arme at se paa, saa tykke som mine Ben. Han døde dog endnu før Far.

Mor var flittig og paapasselig, god til at ave sine Drenge (vi var jo nogle slemme Børster, somme Tider). Men vi holdt alle meget af hende.

Omtrent paa denne Tid kom min Broder August hjem fra København-Roskildebanen for at giftes. Da han spændte for Vognen til Kirken, sagde jeg til ham: Heirat ist kein Pferdekauf. Bruder, thue die Augen auf! — Men det syntes han ikke om.

Jeg fik et daarligt Ben, havde sandsynligvis stødt det

paa Isen. Ved Pinsetid brød en Betændelse frem — det blev fuldt af Saar og saa farligt ud. Den gamle Doktor (der ogsaa hed Hoffmann) sagde, at Benet maatte sættes af, hvis jeg skulde beholde Livet. Men Mor blev vred og sagde, at hun hellere vilde følge sin Dreng ud paa Kirkegaarden end se ham med Træben. Den gamle Doktor fik sin Afsked, og en ny, der var kommen til Egnen, blev raadspurgt. Han sagde til Broder Carl:

„Kan De gøre Dem haard?"

„Ja, naar De siger, jeg skal, saa maa jeg vel, men jeg vilde hellere være fri".

„Ja, det kan ikke nytte andet. De maa gøre Dem haard".

En Smørdrittel skulde fyldes halvt med Fyrreaske og kogende Vand hældes paa, og et Dække lægges over. Naar Vandet var saa vidt afsvalet, at man kunde taale at stikke en Finger deri, skulde det syge Ben der ned. Nu havde disse unge Mænd ikke Frøkenfingre og kunde taale en Del Varme, og Følgen var, at Vandet var skoldhedt. Og jeg skreg, og mine Brødre holdt paa mig. Kuren skulde gentages 3 Gange, men de nøjedes dog med 2, da jeg var som lammet. Broder Carl tog over til Lægen og sagde, at han ikke vilde være med mere, og Lægen indsaa, at de havde taget kraftigere fat, end han havde regnet med, saa det blev ved de 2 Gange. Han gav nu to Slags Salve at smøre Benet med. De angrebne Benpartier buldnede ud af Saarene, hvorfra jeg selv pillede dem ud. Og Benet kom sig!

Mor havde grædt mange Taarer over det stakkels Ben og bedt mindelig for sin Dreng, at han maatte komme sig. Jeg var jo den yngste og hendes Øjesten. Dog tænkte hun sig ikke Muligheden af, at jeg kunde faa et rask og stærkt Ben, og det varede ogsaa længe, inden det fik sin Førlighed igen. Hun tænkte, at jeg skulde være Skrædder, og lagde Penge hen til at faa mig i Lære for. Men det vilde jeg nu paa ingen Maade være. Og hvor megen Sorg jeg end voldte Moder ved min Stædighed, saa kunde hun dog ikke bøje mig her.

Jeg var paa den Tid 14 Aar og blev næsten 15, inden Saaret lukkede sig første Gang. Siden brød det op 3—4 Gange til, som Lægen havde sagt i Forvejen. Men dermed var det ogsaa kommet sig. Det har altid baaret Mærker efter Saarene, og af og til har en Skorpe maattet fjernes.

Om Søndagen var Familien samlet i den store Bindingsværks Kirke, hvortil Folk søgte fra 3 Byer; den rummede en 800—1000 Mennesker og var altid fuld. Præsten hed Schultze, hans Formand Seliger. Den første Skolelærer hed Meissner, den anden Sanftleben. — Begge Præster var troende og elskværdige Mænd. Schultze kunde blive saa ivrig, at Sveden haglede ned ad ham. Præstens besøgte af og til os, og mine Forældre kom en Gang imellem i Præstegaarden. Skolelæreren var for gammel, saa han undertiden maatte have Vikarer, og de kunde være slemme; en af dem blev da ogsaa afskediget, da han var kommen til Nabobyen.

Undervisningen var fælles og bestod i Sang, Religion, Regning og Skrivning; det sidste Fag var min svage Side. Hænderne var for stive af det meget Arbejde. Fædrelandshistorie, Geografi og Naturhistorie fik vi ogsaa noget af. Mange Salmer lærtes uden ad. Luthers Katekismus brugte vi, men ingen Bibelhistorie, vi læste i selve Bibelen. Der var 50—60 Børn i Skolen, alle paa een Gang i samme Stue.

Der blev uddannet Basunblæsere til Kirkefesterne, og de bedste Sangere gjorde hver Søndag Tjeneste i Kirken. Ved Højtids-Gudstjenesterne kunde der blive sunget tostemmig. Ogsaa ved Brylluper sang Børnekoret i Kirken.

Efter Jul og Fastelavn var der Sammenkomster for alle Byens Folk hos Sognefogdens, som havde en stor Sal. Her dansede man til Musik af 4—5 Musikanter, drak Øl og Kaffe med Hvedebrød; hver betalte for sig. Ogsaa Høstgilde holdtes her. Disse Fester varede til Kl. 2—3 om Natten.

Denne Sognefoged var en klog Mand, som kendte sin Jura og kunde sætte noget igennem. Saaledes udvirkede

han, at der blev holdt en særlig Session for mig, da jeg engang i 1859 var bleven hjemkaldt fra Helsingør, fordi der var Uro i Luften, og Mobilisering var paabudt for det Armékorps, som jeg var indskreven til. Der blev dog givet Kontraordre, og jeg vilde gerne af Sted igen, men saa maatte jeg først paa Session for at kunne blive kasseret. De høje Sessionsherrer var meget forbitrede over at skulle staa paa Pinde for en enkelt Mand, men der var ikke andet for dem at gøre end at bedømme og kassere mig for det svage Bens Skyld foruden Tunghørigheden (denne begyndte efter Ben-Sygdommen).

Børnene hjemme kunde nu ogsaa andet end arbejde. Om Søndagen efter endt Kirkegang, og naar endydermere en Prædiken var læst om Eftermiddagen i Hjemmet, havde vi Frihed til at lege. En halv Snes Drenge samledes og morede sig sammen, dels med Fangelege, dels med Udflugter til Skoven: op i Fyrretræerne og svinge sig fra Træ til Træ! Det gik ud over Bukserne, og der kunde vanke Klaps bagefter, men det kunde man jo ikke tage Hensyn til. Ogsaa Nøddeplukning i Grevskabets Skove hørte med til Glæderne, skønt den ikke var helt lovlig. Det kneb nu for Folk at respektere Ejendomsretten til alt, hvad der var i Skoven. Jeg var blandt de forvovneste, sært, at det ikke gik galt for mig. Engang var Drengene paa Isen, og der skulde hugges Hul, for at en Pæl kunde rammes ned; i den var der foroven en Bolt, om hvilken en lang Stang gik rundt, og i Enden af den sad en Strikke til at gøre Slæderne fast i. Paa den Maade kunde man jo komme i meget stærk Fart. Det gik mig ikke rask nok med at faa Hul til Pælen, og jeg gav mig til at stampe Isen i Stykker med den Virkning, at jeg selv gik til Bunds. Der vilde jeg være bleven, dersom ikke min Broder Julius var dykket ned efter mig. Jeg kom hjem og blev lagt i Seng af min omhyggelige Moder, og da jeg laa der lunt og godt, gav hun mig nogle dygtige Klaps til Belønning.

Tiden kom, at jeg skulde konfirmeres, og vi blev, ca. 50 i Tallet, stillede op efter Dygtighed. Jeg blev Nr.

3 eller 4 af Drengene. Nr. 1 blev Schultze. Senere i Tiden blev han min Arbejdsformand.

Efter Konfirmationen var jeg hjemme et Aars Tid; det var efter min Faders Død, thi Moder styrede Gaarden, som derpaa blev overtaget af en af Brødrene; hos ham passede jeg Kvæget. 16 Aar gammel kom jeg ud at tjene hos en ugift Gaardmand, hvor vi havde det udmærket. Men ½ Aar efter giftede han sig, og Konen var gerrig — naa ja, paaholdende kan vi jo sige! Jeg havde ikke saa mange Kræfter, men naar jeg slog Græs eller høstede efter Manden, kunde jeg nok følge med. Der kom en Tjenestedreng paa Gaarden, og han havde Utøj — jeg skulde dele Seng med ham. Men Bondens Mor fik ham efterset, og aldrig har jeg tænkt mig, at der kunde være saa mange Kreaturer paa en Ryg. Sidst i Marts 1857 rejste jeg til Danmark, først dog til Glogau, hvor Wilhelm var Sergent. Han hjalp mig et Par Dage efter med en Fragtvogn til Posen, hvorfra Toget gik til Stettin, som naaedes Kl. 11 Aften. En Droskekusk førte mig til et „Hotel" og ringede paa. Jeg blev vist ind i en Stue, opredt med Halm, og kun i den ene Ende var der Plads til mig, men jeg sov ikke den Nat. Næste Morgen afgik en Damper til København, det var 1. April. Jeg stod en Tid ene paa Havnepladsen, hvor Broderen dengang boede. Endelig kom min Broder Ernst, han var en stor, svær Mand.

„Men Heinrich", sagde han, „er du ikke større! Dig kan jeg jo ikke sætte ud paa Banen i en Stopkolonne".

Formanden i Kolonnen hed Knudsen, ogsaa en stor Mand. Han saa tvivlraadig paa mig. Men jeg stod ikke tilbage for de andre, naar vi arbejdede. Værst var det ude i Ringsted Bakker, for der var Kalk oppe i Bakken og Pløre i Bunden. Min Broder havde dog den Glæde, at Afdelings-Ingeniøren vilde have mig med paa Opmaaling, fordi jeg var kvik. Desuden havde jeg 1 Mil at gaa om Aftenen til Fjenneslev, hvor Broderen boede under dette Arbejde. Formanden tog mig til at læsse sammen med ham, og det kneb svært for mig at faa Gruset op.

Hver Gang jeg ser Borup og de store Egetræer, husker jeg, hvor svært det var. — Daglønnen var 3 Mark 8 Skilling, 1,16 Kr.

I Efteraaret 1859 fik jeg Arbejde som en Slags Underformand ved Havnearbejdet i Helsingør, med en Dagløn af 1 Rd. I Efteraaret 1861 blev jeg Formand ved Jernbane-Anlægget til Helsingør med 40 Rd. om Maaneden, hvad der dengang regnedes for en god Formandsløn. Da denne Jernbane var færdig i 1863, rejste jeg til Struer som Formand ved Jernbane-Anlægget dér hos Entreprenørerne Madsen og Wätzolt. Her fik jeg min første Entreprise med at afsætte Linjen Struer—Rønbjerg Hede og tjente min første Kapital: 1200 Rd. — Jeg boede 1 Mil fra Struer (i Østerby, Asp Sogn) og gik daglig til og fra Arbejdspladsen. Østerrigerne kom til Egnen (i 1864 efter Dybbøls Fald), og en Dag, da nogle af Banens Folk havde drukket for meget, kom de i Klammeri med Soldaterne og slog en af dem halvt ihjel. En Patrouille blev sendt ud, — jeg mødte den og blev taget med og stukken ind blandt de andre. Jeg vidste intet om, hvad der var sket, og spurgte mig for, fik det at vide og spurgte igen: „Hvad faar den skyldige?"

„I faar alle sammen 50 Rottingslag hver", var Svaret.

„Da er I vel ikke kommen for at slaa uskyldige Folk!"

Han: „Jeg skal have den Ære at trække godt til, naar Raden kommer til Dem".

Jeg: „Saadan plejer man ikke at bære sig ad her. Man undersøger først Sagen, inden man straffer".

Under Forhøret klagede Underofficeren over mig som en slem Urostifter. Men Konsul Schou og Postmester Thomsen i Struer (Provst Kløvborgs Morbroder) sagde, at de vilde indestaa for mig, og paa deres Ord løslod Kaptajnen mig. Min Broder Sergenten, som var ved Depoterne med Skræddere under sig, besøgte mig i Struer. Entreprenør Madsen kendte nogle af de andre Brødre og gav Østers og Champagne, saa at de to (?) fik en Perial, og Kusken med, saa de nær ikke var kommen hjem.

Da vi var færdige dèr, blev jeg i 1865 Entreprenør hos Ingeniør Fugl og tjente herved 1200 Rd., en stor Sum for mig. Jeg rettede hele Banen af fra Vinderup til Rønbjerg Hede.

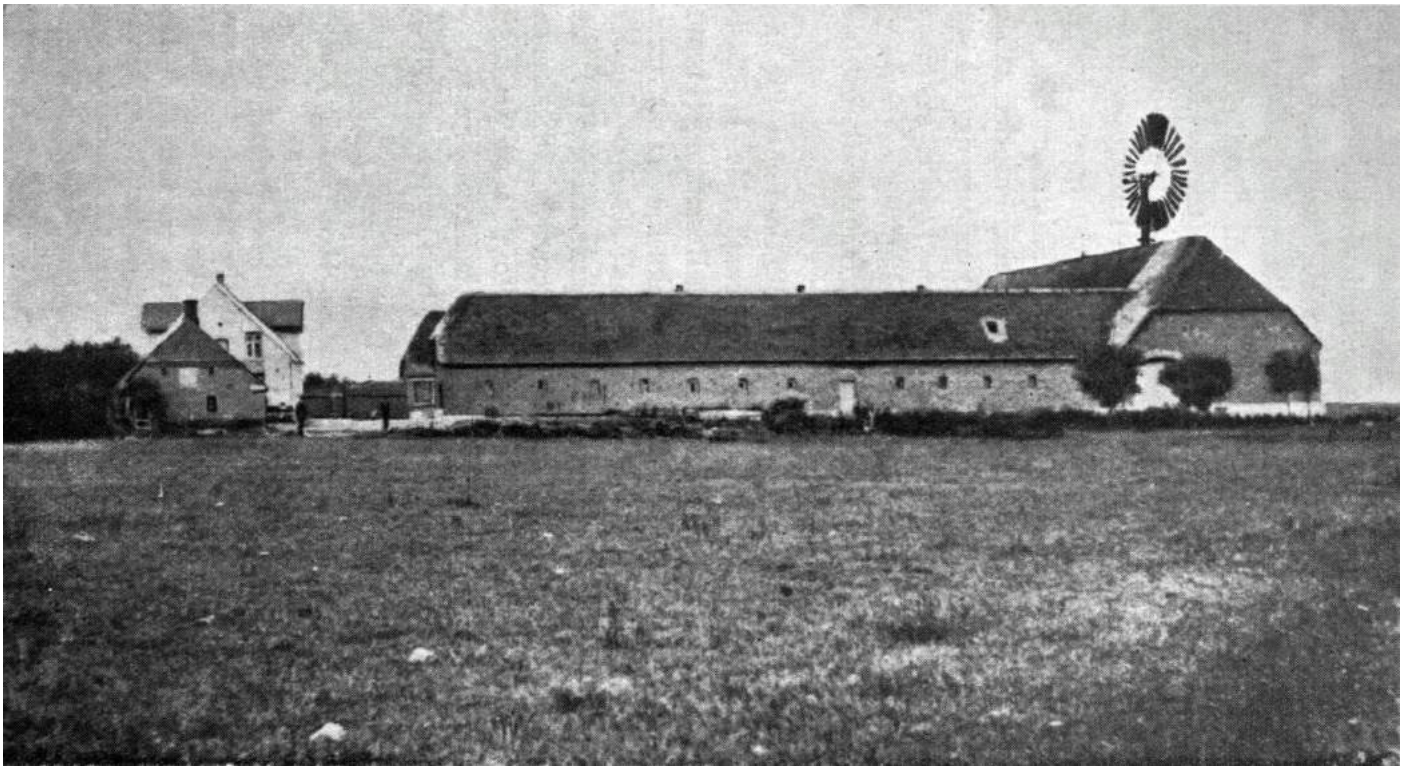
Jeg kom en Dag til Holstebro for at besøge gode Venner og traf da en Engelskmand, som kørte Grus. Han sagde, da vi vilde hjem: „I maa ikke tage bort, jeg giver Middag!" — Og det gjorde han, og vi fik megen Champagne. Jeg havde faaet en fin graa Hat; vi kom til at køre tilbage til Struer i Konsul Schous Vogn, som havde haft et Læs Tømmer til Holstebro. Ellers skulde vi have gaaet de to Mil. Jeg sad yderst. Da vi kom til Kvistgaard, maa jeg have nikket lidt, for jeg tabte Hatten. Vi standsede, og jeg ledte, og Kusken ledte, men vi fandt ikke Hatten. Jeg sagde næste Dag til Kusken: „Kan De finde Hatten, skal De faa 2 Kr." — Den fandtes lige paa det Sted, hvor Vognen havde holdt; den havde ligget mellem Baghjulene. Den var lige saa graa som Jorden.

Med skiftende Held havde jeg lignende Smaa-Entrepriser (bl. a. en ved Vejle, som faldt uheldigt ud tildels ved Entreprenørens, en Englænders, Fejl) i de følgende Aar indtil Foraaret 1869, da jeg tog til Esbjerg, til hvilken By og Egn nu min Livsskæbne paa mange Maader blev knyttet.

Min førstnævnte ældre Broder havde tillige med Ingeniør Wätzolt overtaget en Del af Havnebygningen, og jeg overtog nu Halvdelen af min Broders Part, derefter for egen Regning Glacis-Lægningen og Stenkørselen, hvorved jeg tjente en Del. Det faldt dog i Begyndelsen meget tarveligt ud paa Grund af jævnlig Stormflod, og Carlé, som skulde have sikret Arbejdet ved Sten-Glaciset, undlod dette, saa Jord-Entreprenørerne maatte sikre Dæmningerne med Faskiner, Græstørv o. s. v., hvad der kostede meget og alligevel ikke var stærkt nok til at modstaa Bølgeslaget. Efter lange Tiders Genvordigheder fik vi omsider Arbejdet afleveret. Derefter (i 1871) overtog jeg hele Sikringen af Glaciset. Stenene

købtes dels i smaa Partier i Omegnen, dels i større Mængde i Estrup Skov, hvortil der var 6 Mil ad daarlige Veje, samt fra Grænsen, hvorfra de kørtes til Ribe og videresejledes til Esbjerg. Det skulde gøres i meget kort Tid, saa at i disse Vintermaaneder var der 60—70 Bøndervogne i Gang foruden mine egne 6 Spand Heste. Bønderne kom tit med daarlige Vogne, og tjente de end ikke meget paa deres Akkorder, fordi Læssene var for smaa, saa vandt de da det, at de fik ny Vogne; de gamle kunde ikke holde. Da Carlé (Overentreprenøren) havde opgivet Havnearbejdet, fortsatte hans Kautionist, Tietgen, det en Tid for egen Regning, men blev ked af det. Jeg kunde nok have Lyst til at overtage det og spurgte Havneingeniøren, Kammerraad Reimers, om Damsmark kunde godkendes som Kaution. R. samtykkede og tilskyndede mig til at indgive Tilbud. Men hvor skulde Driftskapitalen komme fra? — Møller Hansen kunde godt tilskyde den, men hans Svoger, Windfeld-Hansen (Vandbygningsdirektør, først i Esbjerg, siden indtil sin Død i København) raadede fra. En Dag, da jeg sad og spiste Frokost paa Spangsbergs Hotel, kom Gunnarson derop, og Værten sagde da: „I to maatte da kunne gøre Arbejdet færdigt." Gunnarson viste sig villig dertil og stillede 20.000 Kr. til Raadighed. Vi gav saa Tilbud, men det fandtes for højt, og Unmack & Scheitel blev tilkaldt, men deres Tilbud blev endnu højere. Tiden gik, og man betænkte sig. Tilsidst sagde jeg til Reimers, at vi vel stod ved vort Tilbud, men for hver Gang den 1. Marts blev overskredet, maatte Tidsfristen forlænges med 1 Aar. Det hjalp. Jeg forelagde saa min Arbejdsplan *) for Reimers, som sagde, da han

*) Carlé havde begyndt at bygge Høfderne inde fra Land, men naaede Aar efter Aar ikke at faa dem færdige ude i Dybet, og naar saa Vinteren og Stormene kom, ødelagdes de først derude og efterhaanden mer og mer. Hoffmann gjorde det modsatte: begyndte ude paa Dybet og gik indefter, saa blev Arbejdet staaende.

saa den: „saa vil De tjene for mange Penge paa Arbejdet!"*)

Da dette Arbejde virkelig lykkedes for mig, dristede jeg mig siden til at blive ved den Virksomhed som Entreprenør i større Stil, hvortil jeg følte Lyst og Evne.

I 1865 havde jeg forlovet mig med den unge Elise Hinrichsen, født i Flensborg, og i 1866 vovede vi at sætte Bo trods de dengang kun tvivlsomme Indtægter. Jeg fik i hende en trofast og opofrende Hustru, som troligt delte Med- og Modgangstider med mig, og med sin Sanddruhed, Kærlighed og inderlige Kristentro blev mig en uvurderlig Hjælp ved Opdragelsen af den talrige Børneflok, der blev os betroet, 7 Sønner og 5 Døtre samt en Plejedatter. Og jeg har den Lykke, at hun er bleven bevaret for mig den Dag i Dag.

I 1872 havde jeg købt Gaarden Damsmark i Alslev Sogn. **)

Gaardens Tilliggende var ca. 350 Tdr. Land, for største Delen uopdyrket Hede, med ca. 3 Tdr. Hartkorn. Bygningerne var gamle og forfaldne, Besætningen bestod af 6 Køer og 2 Heste. Jeg tog straks fat paa at dræne, mergle og opdyrke Jorden, hvis Mark efterhaanden blev til 250 Tdr. Land Pløjejord eller Græsmark. Af Resten tilplantedes 64 Tdr. Ld. med Naaletræer i 1888 og følgende Aar. For mig, der elskede Skov, havde det under Esbjerg-Opholdet været et knugende Savn ikke at have andet end Sand og Vand for Øje, og Dalgas' ivrige Op-

*) Som Følge af Gunnarsons Indsats blev Firmaet „Gunnarson & Hoffmann" dannet (se S. 19).

**) Her fødtes Clara i 1874, i det gamle Stuehus, som laa paa den nuværende Kostalds Plads, hvorfor hendes Søskende til hendes Fortvivlelse drillede hende med, at hun var født i Kostalden. Var der Meningsforskel imellem dem, hed det sig tit: „du kan slet ikke snakke med, du er jo født i Kostalden!" Et knusende Argument!

fordring til at plante faldt derfor i god Jord hos mig. *) Denne nu til Dels mere end 20-aarige Skov er i 1911, da Damsmark gik over paa fremmede Hænder, bleven skilt fra den øvrige Ejendom og lagt til en tilstødende Plantage paa 250 Tdr. Land, hvortil Jorden var købt i 1906, og som tilplantedes i de følgende 2—3 Aar. Den samlede Skovstrækning paa over 300 Tdr. Land er under Navnet „Den Hoffmannske Familie-Plantage" blevet tilskødet mine 12 Børn i Fællesskab, og det gennem Hedeselskabet opnaaede Statstilskud til Plantningen, 4400 Kr., er hensat som Driftskapital for Foretagendet.

I 1878 ombyggede jeg hele Gaarden fra Grunden af, og kort efter blev Haven anlagt af Slotsgartner Behrens fra Gram. Den er med sine 3 Tdr. Land den største paa Egnen i mange Miles Omkreds og udmærker sig baade ved høje Træer, store Plæner, smukke Pryd-Partier og en Mængde Træ- og Buskfrugt.

Idet jeg hermed slutter denne Levnedsskildring, skal jeg tilføje, at jeg fra første Færd af er bleven mødt med stor Elskværdighed og Forekommenhed i Danmark, baade af høje og lave. Ja, ikke engang under Krigen i 1864 blev jeg, skønt tysk, forulempet eller lagt for Had. Jeg lærte saaledes at holde af det danske Folk, og jeg har i mange Aar følt mig som dansk og regnet Danmark for mit Fædreland, ligesom ogsaa alle mine Børn har faaet en udelukkende dansk Opdragelse. Det var mig derfor ogsaa en Glæde at faa dansk Indfødsret i 1868, ligesom det har været mig en Tilfredsstillelse at se fem af mine Sønner tjene i den danske Hær.

*) P. Christensen fortæller efter Pappa, at han i de første Damsmark-Aar om Foraaret maatte tage Stok i Haand og vandre over til Bryndum Præstegaard, en Mils Vej fra Gaarden, for at se Løvspringet i Haven. Det var jo en god Fodtur frem og tilbage, men ikke noget at regne for ham, der, medens han i den første Esbjerg-Tid arbejdede i Lunderskov, gik hjem til Esbjerg om Aftenen, først 2 Gange om Ugen, siden dog kun Lørdag Aften, 8 Mil. Paa en af disse Ture var han saa træt, at han flere Gange vaagnede op, saa i den højre og saa i den venstre Vejgrøft.

De vigtigste af Johan Heinrich Hoffmanns andre Entrepriser:

Jernbaner:
Linjen Struer—Rønbjerg Hede 1865
Esbjerg—Tjæreborg-Banen 1872—73.
Sporlægning og Grusning til Holsted.
Randers—Kolindsund: Sporlægning og Grusning 1875—76.
Struer—Oddesund-Banen 1881—82.
Nyborg—Knudshoved Sliphavn 1883.
Østrup—Løgstør 1891—93.
Viborg—Aalestrup 1892—94.
Kystbanen 2 Parceller 1895—96.
Svendborg—Nyborg, Pc. 1, 1896—97.
Bornholm: Rønne—Neksø 1897—01.
Horsens—Bryrup 1897—98.
Herning—Holstebro, Pc. 2, 1903—04.
Helsingør—Hornbæk 1905—06.
Fredericia—Tavlov 1907—08.
Nyborg—Odense, Dobbeltspor, 1909—11.
Nordfynske Bane, Pc. 1, 1910—11.

Desuden:
Fredericia Havn, Udvidelse 1882.
Nyborg Færgehavn 1882—83.
Orehoved 1884—85.
Nykøbing, Mors, Havn 1887—89.
Odense Kanal og Havne-Udvidelse 1884—86 og 89—91.
Middelfart Havn 1892 og 1901—02.
Frihavnen, Pc. 2, 1893—94.
Anholt Havn 1899—1902.
Læsø—Østerby Havn 1904—05.
Sæby Havn 1910—11.
Aarhus Havn 1906—12.
Aarhus Banegaards-Udvidelse
Middelgrundsfortet, Betonarbejdet, 1892—95.

Aggerhøfderne 1899—1901.
Ribe Vesterhavsdige 1911—12.
Vestfrontens Husum-Enceinte 1887—88.

Siden 1909 har jeg haft store Mergel-Udgravninger og Transport til Omegnen ved Blaksmark og Strelluf (N. for Varde) samt ved Holsted (hvor Chr. og Meta boede i flere Aar). Nogle af de største Arbejder er udførte i Fællesskab med Entreprenør Gunnarson og Ingeniør Hansen. Fra 1898, da mine to ældste Sønner optoges i Firmaet, ophørte Samarbejdet med G., og Firmaet hed fra nu af Hoffmann & Sønner. Fra 1910 er endnu to Sønner optagne deri, August og Ernst Vilhelm (og siden tillige den yngste, Johannes). Hver af de fire har som Regel sit Arbejde at udføre, medens jeg selv tilser dem alle.

OM
ELISE HENRIETTE MARIE HOFFMANN
FØDT HINRICHSEN

(Efter Mammas egen Fortælling).

Jeg kom til Verden i Flensborg 14. November 1847. Min Moder, Cathrine Matthiesen, var født i Hyrup (uden Tvivl ved Flensborg). Jeg mindes i hvert Fald at have besøgt mine Bedsteforældre ude paa Landet i Nærheden af Flensborg; men jeg blev altid syg, naar jeg kom der. Min Fader hed Christian og var fra Haderslev-Egnen, men kom til Flensborg som Lysestøber og døde her. *) Mor var jo af den gamle Skole og opdrog mig vel saadan, som hun selv var bleven opdraget, til at være pligtopfyldende og flittig, og jeg kunde somme Tider synes, det var for meget af det gode, og vilde hellere ud og lege. Jeg skulde hver Dag efter Skoletid male Bønner til Mors Kaffe, men en Dag tog jeg en Portion af de brændte og gemte dem til næste Dag for saa at komme hurtigere ud. Uheldigvis opdagede Mor min List. En anden Brøde begik jeg, da jeg en Dag havde hentet en Flaske Levertran, som jeg daglig skulde have af. Jeg holdt saa meget af Trannen, at jeg ikke modstod Fristelsen, men gik ind i en Port og satte Flasken for Munden. Først da jeg næsten havde tømt den, slog Samvittigheden mig.

Da jeg var en 11—12 Aar gammel, flyttede Mor til København med mig, men vi opholdt os paa Vejen derover hos Ernst Hoffmann i Fjenneslev (se S. 11), som

*) Han skal ogsaa have været Kobbersmed og haft Arbejde paa Kobbermøllen ved Flensborg.

var gift med min Moster. Der opholdt ogsaa Johan Heinrich sig, men vi saa' ikke ret meget til hinanden, thi han gik jo paa Arbejde. Naar han kom hjem, havde han en Sæk Brændenælder paa Nakken til Svinene.

I København gik jeg i St. Petri tyske Skole og blev konfirmeret af Pastor Schmaltz i St. Petri Kirke 15. September 1861. Johan Heinrich var den Dag kommen til København for at besøge os (vi boede i Victoriagade); men da han ingen traf hjemme, gik han ind i St. Petri Kirke og blev saaledes uventet Vidne til min Konfirmation.

Da jeg var 15 Aar, kom jeg i Huset hos Onkel Ernst, som nu var bleven Banemester i Helsingør. Han var en meget høj og svært bygget, smuk Mand med Kæmpe-Fødder, ogsaa med meget store Hænder, der dog var ualmindelig smukke og hvide. De boede i en køn Villa med Udsigt ud over Søen paa en høj Bakke; en dejlig Frugthave hørte til den. De var barnløse, holdt meget af hinanden; men hun var tunghør og tit vanskelig at omgaas. Jeg maatte staa bag hendes Stol og gentage, hvad de andre sagde. De var meget gode imod mig. Siden tog de hans Broderdatter Emma fra Frankfurt til sig; hun manglede en Nerve gennem hele den ene Side af Kroppen og var af den Grund halt. Naar de kom hjem om Aftenen, fik han sin Slobrok paa, og jeg stoppede hans Pibe og fik et Kys til Tak.

Johan Heinrich havde altsaa begyndt hos sin Farbror Ernst, og han havde besøgt os flere Gange i København. I Ferien var jeg i Helsingør, men da gik Johan Heinrich jo paa Arbejde.

Vi blev forlovede i 1865. Joh. H. var dengang i Struer, hvor han havde sin første Enterprise (se S. 13). Han boede i Gimsing hos en Familie Holmgaard. Hans Regnskab fra den Tid har en Post, som lyder: „for at faa en Kasket vendt". Om Vinteren, naar Arbejdet standsede, boede han paa Vilhelmshøj (Ernst Hoffmanns Hus).

Bryllupet stod 14. Dec. 1866 i St. Olai Kirke i Helsingør (Provst Heiberg viede os). Det var knitrende

Frost, og høje Snekastninger laa paa begge Sider af Vejen, Solen skinnede klart, og Sneen glitrede som fuld af Diamanter.

Onkel Ernst havde skriftlig bestilt Værelse til os paa Hotel „Tre Hjorter" ved Gl. Torv, men Snevejret havde sinket Brevet, saa vi maatte nøjes med et iskoldt Værelse. Næste Morgen ved 7-Tiden tog vi med Toget til Jylland, først til Vejle, hvor vi paa Hørups Hotel ventede paa Postvognen, der skulde køre os ud til „Frederiksgaard", et Hus udenfor Vejle, som ejedes af en Assistent Kirchheiner. Joh. H. havde lagt sin laadne Hue paa Bordet i Skænkestuen, hvor vi sad og saa ud ad Vinduet efter Vognen. Da vi vendte os om igen, var den laadne Hue borte, og J. H. maatte laane en eller anden Hat. — Da vi saa kom ud til vort Opholdssted, var vore Kufferter kommen i Forvejen, og den Mand, der havde baaret dem ind, havde ogsaa lukket dem alle op. Vi savnede ikke noget i dem, men hans Tankegang kunde lidt efter sluttes af hans Ord: jeg er sulten! Saa det var godt, at Tante havde givet mig en velforsynet Madkurv med. — Vi boede der nu ikke længe, for der var ikke hyggeligt. Manden gik altid omkring i Stuerne og spildte Aske af sin lange Pibe, og Konen var ikke særlig proper. Efter 3 Maaneders Forløb rejste vi til Hørning. Vi havde ingen Bolig lejet, men J. H. gik ind paa Kroen, hvor der var et Landbomøde, og han spurgte i denne Forsamling, om nogen skulde have et Værelse at leje ud. En af de tilstedeværende hed Leth. Han saa', at Spørgeren havde en Lap paa sin Støvle — det var ingen Sikkerhed for Betalingen. Men han syntes alligevel godt om ham og sagde, at han kunde gaa med ham hjem. De skulde til at spise og bød ham med, hvad han ogsaa gerne tog imod. Hos dem blev vi i 2 Aar, og de blev vore Venner, saa længe de levede. Der blev Christian født paa min Fødselsdag 14. November 1867 (døbt i Hørning Kirke 15. Dec.).

Vi flyttede fra Hørning 2 Aar efter, da Esbjerg Havn skulde bygges i Marts 1869. Der gik Tog til Vejle; der-

fra maatte vi med Diligence til Varde. En meget svær Herre var med i Vognen; hans Mave var fuldkommen saa stor som den lille Christian, som jeg sad med paa Skødet. Der var kun snæver Plads i den Vogn.

(*Esbjerg*, Vestjyllands Hovedstad med 37.000 Indbyggere, var dengang netop det, som Navnet siger: et Æsebjerg og ikke andet. Det vil sige, at i Fisketiden, Foraar og Efteraar, naar Torsk og Hvilling nærmede sig Kysten, saa blev der *æset:* Sandormene, som myldrer i Havbunden, naar den er tørlagt i Ebbetiderne, bliver samlede op af Kvinder og Børn, ja ogsaa Mænd, som ikke er Fiskere. I disse Æsetider lavedes der Æsehytter, tarvelig sammentømrede Bræddeskure, hvor Æse-Mandskaberne holdt til om Natten og i Flodtiderne. I nogen Afstand fra Skrænten mod Havet laa dog en Gaard, hvorunder Jorden hørte i vid Omkreds. Det hed sig, at Ejeren var død af Ærgrelse over, at han havde solgt sine Jorder, inden den rigtige Prisstigning begyndte). Iøvrigt var der kun eet Hus, nys opført, hvor Smed Frants Møller boede. Ham kendte vi fra Hørning-Tiden, da han boede i Skanderborg. Da han sagde os farvel for at flytte til Esbjerg og fortalte, at han skulde bo, hvor slet ingen andre Huse var, sagde jeg: „saadan et Sted vilde jeg da ikke bo". — Nu kom vi der alligevel ogsaa og fik det ene af de to andre ny-opførte Huse. Da Smeden tog imod os, sagde han: „dæ wa nok hejsen jen, der itt vild' bo epo saan et Stej". Den tredje, der kom der ud, var nuværende Biskop Noacks Morfar, Barkentin. — Efterhaanden kom der jo flere Arbejdere af dem, der var ved Havnebygningen. De gravede sig ind et Sted i Banken, og naar de havde begyndt om Morgenen, kunde man om Eftermiddagen se en Skorstenspibe stikke op over Overfladen, og Røgen stige op fra Ildstedet. Bænke af Græstørv gjorde det ud for Stole.

Der var jo hverken Købmand, Høker eller Bager i Nærheden. Vi maatte køre til Varde og bestille Kød til 1 Gang om Ugen og Lever 1 Gang, det maatte saa hentes i Strandby Kro, et Par km fra Esbjerg. — Efter no-

gen Tids Forløb blev der hentet Tømmer paa Fanø, hvortil og -fra der var Baadefart 2 Gange om Dagen. Saa blev der bygget et Træhus til os. Et andet, stort Træhus var Marketenderi, hvor Arbejderne kunde bo og spise. Endelig byggedes et lille Hus til Entreprenøren, Ingeniør Carlé, og en Familie Schrøder, som sørgede for hans Forplejning. Reimanns boede i den anden Ende af vort Hus. Konen var død, men han ægtede sin Husholderske. Den Dag, de skulde vies, blev det et forrygende Vejr, saa den lukkede Vogn, der var bestilt, ikke kunde trækkes til Kirke; der fandtes jo ingen Veje, og Kirken (Jerne) laa ½ Mils Vej derfra. Saa maatte Brylupsgildet holdes efter Bestemmelsen, medens Vielsen opsattes, til Vejret havde daget sig. — Ogsaa denne Hustru døde tidlig. Efter den første var der en Datter — Christine — som ved sin Moders Død var 2½ Aar. — Reimann bad os om at tage hende til os, men jeg turde ikke tage dette Ansvar paa mig og skaffede hende et Hjem hos et andet Ægtepar i Nærheden, hvor hun var i flere Aar. Men saa rejste disse Plejeforældre til Amerika og vilde ikke have hende med, og da Reimann nu (for 3. Gang) kom og bad os om at tage hende, saa beholdt vi hende, dog efter at hun en Tid havde været hos Lærer Petersens i Hostrup. Hun blev konfirmeret fra Damsmark, hvor hun var et Par Aar, og fik saa Plads i Varde.

Hermed ender de Optegnelser, som jeg for ca. 25 Aar siden gjorde, uden at det dengang eller senere lykkedes mig at faa mine Svigerforældre til at fortælle mere om sig selv. Til Udfyldning maa efterfølgende Bidrag tjene.

København, Oktober 1937.

C. Varming.

Mammas første Skolevers:

Arbeit — das ist Freude,
doch die schönste Freude
fängt im Himmel an.
Dahin steht mein Hoffen,
lass' dein Pförtlein offen,
dass auch ich eingehen kann!

*Der Geizige und sein Affe. *)*

Ein Geizhals hatt' ein' Affen
— ein Geizhals den sich anzuschaffen,
das klingt zwar wunderbar! — Doch war es wohl bedacht:
„Gesellschaft kostet Geld, und Menschen können stehlen,
der Affe treibt nur seine Possen bis zur Nacht,
ihm braucht man nichts verhehlen.
Man kann im Golde wühlen und Dukaten zählen,
der schwatzt es nicht, und kurz: der var nach seinem Sinn.
Einst rief der Glockenklang ihm nach der Kirche hin,
denn hier dacht er, durch Beten und durch Singen
dem Himmel neuen Segen abzudringen.
Er liess aus grosser Eil' den Schreib-Pult offen stehn,
wo ihn der Affe hat im Golde wühlen 'sehn.
Petz, der den Haufen Gold erblickte und den die Langeweile drückte
sinnt sich zur Zeitvertreib ein kleines Spielwerk aus:
er lässt zum Fenster frisch hinaus die Louisdoren und Ducaten wandern,
das war ein Lärmen um das Haus, einjeder rief:
Herr Petz, mir auch ein Stück!
Man haffte, sprang und fiel, und wem zum Glück eins in die Hände floh,
dem kommt es hoch zu stehn.
Ei welche Lust, dies' Schauspiel anzusehn!
Indessen kommt der Geizige zurück,
er sieht den Drang und rief: Was gibt von Unglück hier?
Mein Geld, mein Geld, o weh, es büsste mir,
komm' ich hinauf, verrückter Dieb —
hier schwieg er, denn ihm schloss die Lippen seine Wuth.
Herr, sprach ein alter Mann! Mässigt Eure Hitze!
das Geld ist Euch wie ihm, und ihm wie Euch, nichts Nütze!
Der Affe schmeisst es weg, und Ihr, Ihr sperrt es ein —
wer mag von Euch der klügste sein?

*) Se S. 39.

JULEAFTEN 1909

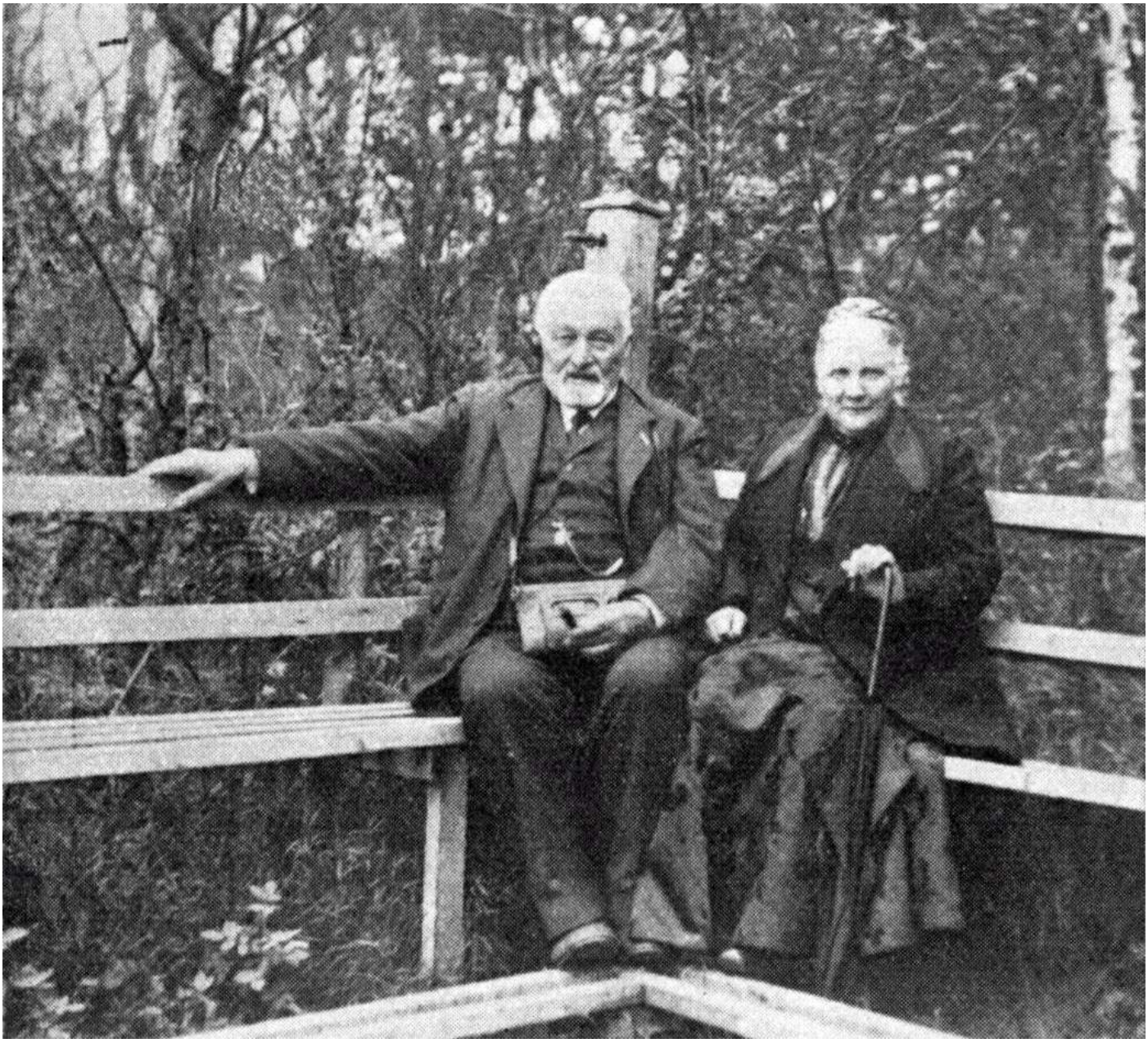
Da Papa fyldte 70 Aar Juleaftens Dag 1909, fejredes denne Fest i Ørsted Præstegaard, hvor det var lykkedes at samle hele „Damsmark"-Familien med samt daværende Ægtefæller eller Kærester og en Del Børnebørn. Til Stede var altsaa: Christian med Meta samt Lis, Maren Johanne og Johan Heinrich. Vilhelm med Andrea og Anne Emilie (Bille). Anna. Carl Bernhard med Ida samt Bernhard, Ellen og Ernst Vilhelm. Heinrich. August. Elise. Ernst med Helene. Lily med Gunner la Cour og Ruth. Asta med Peder Christensen samt de i Præstegaarden hjemmehørende: Clara og Christian Varming med de syv Børn: Johan Ludvig, Agnete, Doris, Elise (Lidden), Esther, Kjeld og Edel (Ea). Stuehuset var bygget i 1904 saa rummeligt, at det kunde huse næsten alle de nævnte fem og tredive foruden tre unge Hushjælpere. Kun ganske enkelte var indkvarteret i Byen.

Til Fødselsdagen var digtet følgende Sang:

Mel.: „Jens Vejmand".

Spurve ved Landevejen:
„Hvem vandrer der paa Vejen saa ung og stærk og tryg
med Knortekæp i Næven og Randsel paa sin Ryg?"
Svalerne:
„Jo, det er Heinrich Hoffmann fra Schlesiens magre Sand,
det agter han at bytte mod Danmarks fagre Strand".

En Esbjerg Borger:
„Hvem vanker der ved Havet med Haanden over Bryn?
En Maler vel, som glæder sig ved det skønne Syn?"
Vestenvinden:
„Nej, det er Heinrich Hoffmann, han tænker paa sin Havn,
som skal for altid knytte til Esbjerg By hans Navn."

En af Egnens Folk (En Guldagerboer):
„Næj, huem waa de indda, dæ kjøwt den ussel Hiegor,
som knap ka føh en ha=l Snies Kyr ó en tøl=trætten For?
En Alslev=Mand:
„Di kaall' ham Hendrik Hufman, suaar kloeg han ætt ka væ=r,
hans Pæhng vil haste fo en Æhn, hua vild han da ow hær?"

I Toget mellem Guldager og Varde:
„Hvad bryder der mod Vester den Hede gold og mørk?
Se, Skov og Have breder sig — Oaser i en Ørk!
Ja, det er Hoffmanns Næve, hvis Tag man kender her.
Saa lun en Rede bygged' han til sin Elise kær."

En Gæst paa Damsmark:
„Hvem aser der paa Plænen saa ivrig, varm og rød?"
Anna:
„Det Pappa er, som *hviler sig* i sin Families Skød.
De søgne Dage ta'r han med Sten og Jord en Tørn,
sin Søndag helt han lever med Mamma og os Børn."

Paa Fredericia Banegaard:
„Hvem ser jeg der i Toget? Han har en køn Profil,
og sært er Alvor blandet med Lunet i hans Smil.
Aah, er det Dem, Hr. Hoffmann! paa Dem man ser sig glad,
gid vi paa Rejsen kunde dog lidt længer' følges ad."

— — —

Han farer rundt i Øst og Vest — med Damp, med Bil det gaar.
Er du med ham paa *Linjen,* han svedt og træt dig faar.
Hans Kind ej Tiden bleged', ej raned' den hans Haar,
endnu er Pappa stærk og køn trods sine syvti Aar.

Vi hylder dig i Aften med Tak fra en og hver.
Vi beder Gud bevare dig end længe blandt os her.
Din Fødselsdag du holder med Herren Jesus Krist,
med ham engang du sover hen, vi mødes hos ham vist.

IOHAN HEINRICH HOFFMANN
ELISE HENRIETTE HENRICHSEN
ET HIERTE OG EEN SIEL
DENNE STEN BLEV REIST AF
DERES BØRN AAR 1911
DEN STANDE HER
SOM TAK FOR ALT
HVAD BARNDOMS HIEMMET GAV
TIL TIDENS STRØM
UDRUNDET ER
I EVIG HEDENS HAV

25. JULI 1911

En i sin Art ret enestaaende Fest fejredes paa denne fuldendt skønne Sommerdag, idet Mindestenen for Pappa og Mama da blev afsløret. Man samledes til Frokost paa Damsmark, og et Fotografi taget efter denne paa Plænen foran Stuehuset, viser følgende Deltagere: Siddende — Vært og Værtinde i Midten. Til højre Side Ida med Poul, Andrea, Provstinde Nielsen, Anna, Clara med Asger, Hilma, Heinrich, Elise, August. Staaende bagved: Lily, Provst Benj. Nielsen (tidl. Sognepræst i Alslev), Gunner la Cour, Konsul Breinholt, Vilhelm, Helene, Carl Bernhard, Ernst, Asta, Christine Brøbech, Peder Christensen, Fru Kløvborg, Provst Kløvgaard, Pastor N. P. Hansen (Vor Frue Kirke, Odense), Pastor Assens, Fru Lohse og O. Lohse. Allerbagest paa Verandaen: Johannes, Brøbech, Christian, Meta og Chr. Varming. Endelig — siddende paa Jorden forrest — 12 Børnebørn.

De voksne kørte ud i Skoven og samledes paa den aabne Plads foran den tildækkede Sten, en mandshøj Kæmpe fisket op fra Havbunden mange Mile borte. Vi sang „Til Himlene rækker . . .“ og Chr. Varming talte først paa Børnenes Vegne. Den Tanke at rejse et Minde for de endnu levende Forældre var udsprunget af en Trang hos Børnene til at give Udtryk for deres dybe Taknemmelighed mod dem. Forældrene havde aldrig haft høje Tanker om sig selv for det store, de havde udrettet, Pappa især udadtil, Mamma især som Sjælen i Hjemmet, men desmere naturligt var det, at Børnene gav dem den Ære, som de fortjente. Planen var modnet ved, at Pappa havde skænket de 250 Tdr. Land Skov til Bør-

neflokken, men den var født af Mindet om Hjemmet, denne herlige Tumleplads for en Flok viltre Børn, som var saa lykkelige aldrig at blive Genstand for Dressur, aldrig Ofre for Forældre-Forfængelighed, men som havde kunnet udfolde sig frit uden dog at savne den rette Myndighed over sig, det ubetingede „du skal" og „du maa ikke", som stammede fra, at Forældrene bøjede sig for Guds Ords Myndighed. Taleren mindede om Provst Nielsens Ord ved Frokostbordet, at Damsmark-Hjemmet var næsten Idealet af et Hjem; og han tilføjede, at mange ved at lære dette at kende havde faaet højere Tanker om, hvad et Hjem kan og bør være; især for Børnene, som var udgaaet derfra, vilde det altid staa som Forbilledet.

Nu afsløredes Stenen, saa Dobbelt-Billedet af Pappa og Mamma, et Bronce-Relief ved Billedhugger A. Bundgaard, blev synligt, og man læste Indskriften:

JOHAN HEINRICH HOFFMANN
ELISE HENRIETTE HINRICHSEN
Eet Hjerte og een Sjæl.

Denne Sten blev rejst af deres Børn Aar 1911

Den stande her som Tak for alt
hvad Barndomshjemet gav,
til Tidens Strøm udrunden er
i Evighedens Hav.

Ordet blev nu givet til Pastor Hansen, som talte saaledes: „Naar David siger (Slm. 103, 2): „Min Sjæl, lov Herren og glem ikke alle hans Velgerninger", saa tror jeg netop, at disse Ord paa det nærmeste udtrykker den Følelse, som fylder Hoffmanns og hans Hustrus Hjerte i denne Stund. Hvad jeg her har set, at en Børneflok af Kærlighed til og Taknemmelighed mod Forældrene har rejst dette Æresminde og derigennem har givet deres Taknemmelighed et synligt Udtryk — alt dette har rørt mig dybt, og her — synes det mig — er en af de Velgerninger, som kan stemme Hjertet til Lovsang, thi vore

Børn er dog den største Rigdom, Gud har skænket os her paa Jorden. Gennem vore Børn kan vi opnaa de største og reneste Glæder, og gennem vore Børn kan der slaaes os de dybeste Saar. Men hvor maa det ikke fylde Forældre-Hjerterne med Tak at se sig omringet af en saadan Børneflok, der kun tænker paa at glæde Fader og Moder og vise dem sin Taknemmelighed. Jeg for mit Vedkommende kunde ikke tænke mig en blødere Pude at lægge mit Hoved til Hvile paa en Gang end mine Børns Kærlighed og Taknemmelighed.

En anden Velgerning, som er Tak værd, er det gode Navn, som Hoffmann og hans Hustru har vundet gennem deres fælles Liv og Arbejde. Det er vel forholdsvis faa Mennesker, der faar Lov til at se Frugten af deres Gerning, i alt Fald er der mange af os, som har faaet en aandelig Gerning, der Aar igennem forgæves spejder efter Frugterne af den og aldrig faar dem at se hernede. Hoffmann derimod har faaet Lov til at se Frugterne af sit Arbejde vokse op rundt omkring sig. Ikke blot staar hans Navn paa Stenen deroppe, men Jernbaner, Havne og Diger rundt om i vort Land er de store Bogstaver, hvormed hans Navn er prentet allevegne. Og naar han nu mindes derom, er hans Svar: „Jeg har kun gjort min Pligt". Og jeg ventede dette Svar af ham. Jeg kommer i denne Forbindelse til at tænke paa Sir Henry Lawrence, der som Overgeneral for den engelske Styrke i Indien faldt ved Lucknow under Oprøret 1857. Skønt han var den, der af alle mest bidrog til at dæmpe Oprøret, dækkes hans Grav dog kun af en ganske simpel Sten, som bærer følgende Indskrift, forfattet af ham selv før han udaandede: „Her hviler Henry Lawrence, en Mand, som forsøgte at gøre sin Pligt". Det er vist ejendommeligt for Mennesker, der virkelig faar udrettet noget godt og stort, at de ikke netop selv ser noget stort deri. Det er vel ogsaa bedst, at det er de andre, der ser og siger det.

At nu Hoffmanns og hans Hustrus Navne staar skrevet paa Stenen deroppe, kan vi alle se og glæde os over, men de er skrevet et Sted til, hvor vi ikke kan se dem,

de er skrevet ind i Himlen, lige overfor den Plads, som Jesus har sat til Side for dem. Og skønt Stenen deroppe vil bære deres Navne til kommende Slægter, den vil dog en Gang forgaa, og deres Navne vil glemmes paa Jorden, men saa staar de skrevet i Himlen paa den store himmelske Borgerliste, hvor de aldrig skal slettes ud eller glemmes.

Og som I her i Dag staar omringet af Eders Børn foran Stenen, som bærer Eders Navne, gid I saaledes en Gang maa staa omringet af Eders Børn, hvis Navne ogsaa er skrevet i Himlen, omringet af dem derhjemme foran Tronen, hvor Bogen med Navnene skal aabnes, at I maatte kunne sige til ham, som lukker Bogen op: Her er vi, Herre, og alle dem, du har givet os."

Endelig holdt Pastor Kløvborg følgende Tale: „Efter Anmodning fra dem, der samler os her i Dag, vil jeg bede Dem alle vende Deres Tanker mod vort Fædreland — gamle Danmark. Vor kære Hoffmann er selv kommet som en Fremmed til Danmark, men han har med hjertelig Varme sluttet sig til sit nye Fædreland og har været dette en trofast Søn, og som det har været hans Hustrus saaledes ogsaa hans Ønske, at den store Børneflok skulde vokse op med Kærlighed til det Land, der bragte ham selv saa meget godt. Derfor paa en Dag, da det kære Ægtepar er Midtpunktet for vor Sammenkomst, er det i fuld Overensstemmelse med disse vore Venners Tankegang, at vi ikke blot mindes deres Hjem og den Kærlighed, der raader i dette Hjem, men lader Tanken gaa til det større Hjem, vort fælles Fædreland. Og selve denne Dag, der er en Mindedag for Istedslaget, en Mindedag for, hvad vore Fædre for 61 Aar siden ofrede for Fædrelandets Skyld, kalder paa Taknemmeligheden for, hvad Gud har givet os i vort Fædreland. Naar Ingemann i sin kendte Salme: „Dejlig er Jorden" taler om, at de Kristne gaar deres Pilgrimsgang gennem „de fagre Riger", saa tænker vi ved de fagre Riger først paa, hvad Gud har givet os her paa Jorden i sin Menighed, og dernæst paa, hvad han har givet os i vort Hjem, men til

de fagre Riger hører tilvisse ogsaa vort Fædreland, og som et fagert Rige saaledes skulde vi Danske se paa vort kære Danmark.

Naar den kristne Pilgrimsskare gaar til Paradis med Sang, saa ved jeg godt, at vor Lovsang stammer fra den rige Forventning om alt, hvad vi har i Vente, naar vi engang naar hjem til Paradiset, men jeg ved ogsaa, at Lovsangen kommer fra alt, hvad Gud i sin Naade allerede har givet os her i sin Menighed og i vort Hjem og tillige i vort Fædreland. Gud give, at Guds Gave til os i vort danske Fædreland maa give sit Bidrag til, at vi gaar til Paradis med Sang. Lad os lovsynge Gud for, hvad vi ejer i vort Sprog, vore Minder, den danske Natur og vort Folkeliv. Naar vi nu glædes over den store Skov, der vokser op omkring os, lad os saa glædes ved, at derved klædes vort Fædreland, Egnen forskønnes, den golde Hede udnyttes, og der gives den omliggende Del af vort Land Læ for de barske Vestenvinde.

Og naar vi synger til Guds Pris for, hvad han gav os i vort Fædreland, saa lad vor Taksigelse mane os til det offervillige Sind overfor Fædrelandet, hvad ogsaa Isteddagen taler til os om. Da Kølnerdomkirkens Spir var under Opførelse, saa en Turist en gammel Arbejder lave de fineste Tegninger i en Sten, der skulde anbringes højt oppe i Spiret, og han spurgte: „Hvorfor gør du dig saa megen Umage, intet menneskeligt Øje vil jo faa dine Tegninger at se." Arbejderen svarede da: „Jeg gør det for den kære Guds Skyld." Den inderste Drivkraft i alt, hvad vi gør, skal ogsaa for os være: Jeg gør det for den kære Guds Skyld, hvad enten Mennesker ser vort Arbejde eller ikke, og ved Siden heraf skulde vi gøre vort Arbejde for vort Hjems Skyld, men vi skylder tillige vort Fædreland, at det kan siges om os i vor Gerning, at vi gør noget for Fædrelandets Skyld, ogsaa hvor der kræves Ofre af os, og herom vilde vi ved denne Fest minde hverandre. Men Tanken gaar fra vort jordiske til vort himmelske Fædreland. Alle Guds jordiske Gaver er bestemt til at være som Stjerner, der vinker os

opad til Gud. Lad Glæden over Danmark drage os til Gud og hjælpe os saaledes til at leve i vort Fædreland, at vort Liv bliver en Pilgrimsvandring, det vil sige en Vandring mod det himmelske Maal. Dette Maal naar vi aldrig ved egen Hjælp, men det er Menighedens vidunderlige Rigdom, at Gud har ladet en Tone lyde fra Himlen, der har til sit Indhold, at os er en evig Frelser født, og lader vi denne Tone fylde vort Sind og bestemme vor Vandring, da naar vi Maalet.

Og her staar vi ved den største Kærlighed, vort Fædreland har bragt os: Vi har paa Modersmaalet hørt Budskabet om vor Herre og Frelser lyde, det er vort Fædrelands skønneste Gave til os. Der fortælles om Korsfarerne i de gamle Dage, at naar de kom til det hellige Land og straks mødte minderige Steder fra Jesu synlige Liv her paa Jorden, da frydede de sig over, hvad de saa, og de bøjede sig under Tak og Tilbedelse, men umiddelbart efter rejste de sig og sagde: „Men dette er dog endnu ikke Jerusalem, vi maa videre".

Vi vil fryde os over alt, hvad Gud har givet os i vort jordiske Fædreland, vi vil bøje os i Tilbedelse og Tak til Gud herfor, men lad os samtidig aldrig glemme, at vort egentlige Maal er vort himmelske Fædreland! Lad alt, hvad Gud har givet os i vort kære Fædreland, stemme vort Hjerte til at vandre efter Tonen fra Himlen om Jesus, vor Frelser! Da har vi det godt i vort Fædreland her paa Jorden, og naar vi kaldes herfra, da opfyldes det:

Saa rejse vi til vort Fædreland,
der ligger ej Dag i Dvale.
Der stander en Borg saa prud og grand
med Gammen i gyldne Sale.
Saa frydelig der til evig Tid,
med Venner i Lys vi tale.

En Sang ved Afsløringen af Mindesmærket i Damsmark Skov den 25. Juli 1911.

Mel. af „Under Snefog" (Naar Somrens Sang er sungen).

Naar alle vore Røster er bragte til at tie,
skal Stenen endnu tale, som vi til Minde vie
for Hoffmann og hans Frue,
om deres Hjerters Lue,
om deres Liv og Daad.

Han brød den haarde Jærnal, han planted tætte Skove,
for Haven hist ved Damsmark ham Nu- og Fremtid love,
Jernbaner, Havne, Diger
hans Kløgt og Kraft udsiger,
af Lyng han skabte Korn.

Hun freded og hun hygged det Hjem, de elsked baade,
paa Klippen er det bygget, blev hegnet af Guds Naade,
for Døtre som for Sønner
med sine varme Bønner
hun trofast stod paa Vagt.

Derfor i mange Hjerter nu Damsmarks Navn staar skrevet
med Tak for alt, hvad der vi med jer har delt og levet,
mens Tiden fremad iler,
dit Billed, Damsmark, smiler
med Skær af Evighed.

Til Alvor som til Gammen I vilde Venner samle,
i Frihed smukt sig ened de unge med de gamle.
Ej Verdens Lyst og Ære
I agted stort at være,
men Sandhed, Ret og Tro.

Og Kærlighedens Guld fremfor alt hos jer blev fundet,
dets rige Skat har Hjerterne fast til eder bundet.
Thi vil vi eder hædre
paa denne Vis, til bedre
vi takke jer hos Gud.

Pappa havde altid haft et glimrende Helbred, og den eneste legemlige Svaghed, han kendte til, var den med Aarene tiltagende Tunghørighed, som selv de bedste Høreredskaber kun mangelfuldt kunde bøde paa. Først i hans treogfirsindstyvende Leveaar begyndte en Blæresvaghed at melde sig, og efter Huslægens, Dr. med. Claudius' Raad, blev han indlagt paa Frederiksberg Hospital for om mulig at opereres; men nu stødte en Lungebetændelse til, som snart gjorde det klart, at Livsdagen hældede. Han udaandede den 22. Marts 1922 og jordedes paa Solbjerg Kirkegaard den 4. April. I Talen skildredes hans sidste Dage saaledes: Al Dødens Uhygge og Bitterhed var bortveget for ham saavel som for os. Hans Ro, Taalmodighed og Kærlighed forlod ham ikke et Øjeblik, og selv om han tit var uklar, naar han vaagnede, kom han hurtigt til sig selv igen, kendte os alle, var glad ved at se os og takkede „hver og en" for alt godt. Men først og sidt lagde han atter og atter sin Kærlighed til Mamma for Dagen paa den mest rørende Maade. Hun maatte hele Tiden sidde hos ham og holde ham i Haanden, og forlod hun et Øjeblik hans Seng, syntes han, at hun havde været saa længe borte fra ham. Han var endnu indtil de sidste Dage livligt optaget af, hvad der foregik i Livet, men han sagde ogsaa paa sin egen Maade: „Ja, Døden er et Stoppested, man kommer til. Naar man er der, maa man lade Vorherre raade. Saa kan de andre tage sig af Jernbanerne og alt det". Den sidste Dag, før hans Tanke sløredes, begyndte han paa et Salmevers, han havde lært i sin Barndom og tit sagt frem sammen med Mamma: „Christi Blut und Ge-

rechtigkeit, das ist mein Schmuck und Ehrenkleid", men havde ikke Kræfter til at blive ved, saa Mamma maatte fortsætte: „damit will ich vor Gott bestehn, wenn ich zum Himmel werd' eingehn". Saa begyndte han paa Fadervor, men maatte ogsaa opgive det, saa' paa Mamma og sagde: „Mer, mer". Hun bad det saa til Ende. Han sagde da: „Han hjælper", og Mamma svarede: „Ja, Heinrich, han vil hjælpe dig til det evige Liv og mig til at leve uden dig". Endnu sagde han med stærkt Eftertryk „Kristi Evangelium" og saa' paa Mamma og den eneste da tilstedeværende Datter, Clara, som om han vilde sige mere, men han magtede det ikke og sank hen i den Slummer, hvoraf han ikke vaagnede mere.

Snart samledes igen en Del Børn og Svigerbørn, saa vi var en lille Flok, som iagttog de altid svagere Livstegn, indtil det sidste Aandepust sagde os, at Sjælen var gledet ind bag Forhænget. Det var underlig højtideligt at overvære dette store Øjeblik, og at se de kære Træk stivne i Dødens Ro. Men ikke sønderrivende eller nedslaaende. Thi vor Fader i Himlen havde vist os Broen, ad hvilken Pappas Sjæl var gaaet ind til Freden, og mindet os om, hvad der ogsaa skal lære os at sige Verden ret Farvel. Derfor siger vi ved Mindet om Pappas Liv og om hans Død: Lovet være Gud for alle Ting i vor Herres Jesu Kristi Navn!

Mamma gjorde jo Indtryk af at være af langt skrøbeligere Stof end hendes Ægtefælle, og dog skulde hun overleve ham i 15 Aar og vilde have fyldt 90 Aar den 14. November i Aar. Hun sov hen den 24. Maj 1937 og jordedes ved sin Mands Side den 28. Maj. Dagen før blev jeg syg, og vi maatte bede Pastor Rald ved Solbjerg Kirke om at forrette Begravelsen. Jeg vilde efter den liturgiske Indledning have talt saaledes: „De fleste af os, som er sammen her i Dag, har meget at være Mamma taknemmelige for, hvad enten hun for os var Mamma, Farmor, Mormor eller Fru Hoffmann — taknemmelige for hendes Kærlighed, som favnede en vid Kreds af Slægt og Venner. Hun huskede enhver og tænkte paa

hver især med den varmeste Følelse. Endnu for kun 3 Aar siden gav dette sig jo Udslag i 53 Julebreve til Børnebørnene foruden dem til hendes egne Børn, andre Slægtninge og Venner. Og denne Mængde Breve var ikke af ensrettet Form, men prægede af Tanken paa hver enkelt.

Især maa vi dog være taknemmelige for, at hun i al sin Stilfærdighed og Tilbageholdenhed var et levende Vidne om Troens Kraft til at danne sanddru Karakterer, til at opelske ægte Menneskelighed og Kærlighed. Den der kendte hende bedst, skrev saaledes om hende: „I 1866 vovede vi at sætte Bo trods de dengang kun tvivlsomme Indtægter. Jeg fik i hende en trofast og opofrende Hustru, som troligt delte Med- og Modgangstider med mig og med sin Sanddruhed, Kærlighed og inderlige Kristentro blev mig en uvurderlig Hjælp ved Opdragelsen af den talrige Børneflok, som blev os betroet". Og vi mindes, at hver Gang han holdt en af sine mange Taler for hende, skælvede hans Stemme af Bevægelse. Han brugte ikke mange Ord, ikke stærke Udtryk, men hans ærlige Hjerte bankede i hver Stavelse. Og vi underskriver hans Ord. Saadan har ogsaa vi kendt hende, præget af Sanddruhed, Kærlighed og inderlig Kristentro. Vi kan tilføje, at hun med al sin Afsky for alt urent og simpelt var forunderlig mildt dømmende om andre. Hun saa paa det væsentlige — paa Kærligheden og Oprigtigheden. Alle, som kom hende i Møde med noget af dette, var hun glad for. At hun tillige havde en levende Humor, en barnlig, umiddelbar Sans for Dagliglivets smaa, komiske Foreteelser saa vel som for den Komik, hvormed en Digter kan se paa Tilværelsen, det kan vel synes mindre væsentligt, men er dog af Værdi i det daglige Liv. Ingen af os vil glemme hendes skælmske og levende Fremsigelse af: „Der Geizige" *) og andre tyske Digte, som hun endnu i sit 90de Aar kunde udenad.

Ogsaa dette Træk af hendes Sjæleliv var jo dog et

*) Se S. 25.

Udslag af Barnesindet, som uskadt var bevaret gennem alle Livets Storme og Dødens Høst i hendes Nærhed, gennem Alderdoms-Skrøbeligheden og Sygdommens Smerte; den skønne Frugt af Troen, Barnetilliden til Frelseren, den gode Hyrde, der skærmer sine mod det Ondes Magt og til sidst vil modtage sine Venner i de evige Boliger.

Nu var hun jo bleven gammel, nær de halvfems, men indtil de sidste Par Maaneder af hendes Liv var hun i Grunden kun lidet mærket af den høje Alder undtagen ved sin Døvhed, som gjorde det saa vanskeligt at faa Forbindelse med hende. Det var hende ogsaa svært at læse, hvad vi prøvede at skrive til hende, hvorimod hun kunde vedblive at læse Tryk og brugte sin Salmebog indtil de allersidste Dage. Ja, hun læste „Ordet" i Kristeligt Dagblad højt for Clara endnu kun et Par Uger før sin Død. Til Trods for at hun altsaa vedblev at leve med og bryde sig om Omverdenen, den nære som den fjerne, saa har hun dog i lange Tider længtes saa inderligt efter Hjemlov som nogen Kristen. En af hendes kæreste Salmer, som vi maatte synge med hende hver Gang, vi besøgte hende paa Hoffmeyers Vej, var den gamle

„Min største Hjertens Glæde
er mig den Sommer blid,
som Gud skal selv berede
for os til evig Tid".

I det Par Aar, hun boede hos os, holdt hun sig mere til kortere Salmer og ganske særligt til den, som vi slutter med i Dag, og hvis sidste Vers var hendes stadige Tilflugt:

„Før saa mig arme Synder hjem
med din Retfærdighed
til dit ny Jerusalem,
til al din Herlighed".

Gud hjælpe os alle til at kunne bede denne Bøn i sand Tro, saa vil ogsaa vi faa Guds Herlighed at se!

JUBILÆUMSFESTEN I ESBJERG 20. OKTOBER 1936

Carl Bernhard og Ida fik den smukke Tanke at indbyde til Familiefest i Anledning af 25-Aaret for Mindestenens Rejsning, og den 20. Oktober samledes da i deres Hjem: Ellen og Eske, Bernhard og Ellen, Ernst Vilhelm og Esther, Poul og Else, Sven, Clara og Varming, Hilma, August, Elise og Gunner, Ernst og Helene, Johannes og Eli, Asta og Peder, Johan Heinrich og Masda, Anna Emilie (Bille) og Aage Hansen, Hans Heinrich, Johan Ludvig og Grete, Ingeborg (Skyttegaarden), Gunnar og Helga Elise (Aabyhøj), Søren Brøbech og Christine. Ialt 35 af Familiekredsen var saaledes til Stede.

Efter en overdaadig Frokost kørte Selskabet i Biler over Hjerting ud til Mindehøjen, hvor vi først sang: „Til Himlene rækker din Miskundhed, Gud", og Chr. Varming talte kort for Pappa og Mamma. Ida trakterede med Kransekage og Vin, og Peder Christensen gav en Oversigt over Plantagens Oprindelse og Historie i den mellemliggende Tid: De oprindelige 63 Tdr. Land Lyngjord var blevet brakket og merglet, og et Par Afgrøder blev taget for at fremme Væksten. Sønnerne havde jo været med til at plante, og de to ældste fik nu Lyst til selv at tage fat, og „Brødre-Plantagen" paa 22 Tdr. Land opstod. Omkring Aarene 1903—4 havde Sagfører E. Hansen i Esbjerg faaet en Henvendelse fra Bankdirektør A. Heide, Privatbanken, om at købe et større Hede-Areal sammen til en Plantage. Sagfører Hansen, som man vel nok maa sige, er den Privatmand her paa disse Egne, der har gjort mest for Plantningssagen, gik i denne Sag som i alle andre hurtigt og grundigt til Værks.

Han fik købt Hede sammen, ordnet Papirer etc., men nu trak Heide sig tilbage, og Hansen maatte se sig om efter andre Købere. En af dem var Pappa, som af de indkøbte 258 Tdr. Land (142 ha) oprettede Hoffmanns Familie-Plantage i 1905. Med de førnævnte Plantager er der saaledes nu 343½ Tdr. Land (189 ha) sammenhængende Skovstrækning, indmeldt som Fredskov, hvorved Ejerne har blivende Pligt til at bevare Arealet som Skov. Til Vederlag har Staten ydet et Tilskud af 1/3 af Udgifterne ved Tilplantningen: Kr. 4185, der er hensat som et Reservefond.

Peder Christensen sluttede saaledes: Ved Overdragelsen udtalte Pappa Ønsket om, at Plantagen alle Dage, hvordan Livet ellers maatte forme sig for den enkelte indenfor Slægten, maatte blive et Fredens Samlingssted, hvor den samledes i Fred og Fordragelighed med en Tak i Hjertet til ham, der er alle gode Gavers Giver. Nu er der hengaaet 25 Aar siden da, og naar vi ser hen paa, hvordan vi har forvaltet Gaven, ja, da kan vi jo sige, at vi ikke er mødtes ofte her, men de Gange vi har været her og staaet her ved Mindehøjen, er jeg vis paa, at vi alle har staaet med dyb Taknemmelighed i Hjertet mod Pappa og Mamma og mod Søskendeflokken for de mange, mange gode, rige Stunder, vi har oplevet i Slægten, og medens Tiden er gaaet, er Træerne vokset, og jeg maa som Forstmand have Lov at sige, at Plantagen er vel passet, og man har Lov at vente, at der indenfor en overskuelig Fremtid vil komme til at staa Granskov her.

Inden vi kørte tilbage til Esbjerg, sang vi: „Dejlig er Jorden".

Kl. 5 holdtes Generalforsamling af Plantageejerne, og Kl. 6½ gav Carl Bernhard og Ida Middag i Hjemmet. Af de mange Taler fortjener at fremhæves, hvad Peder Christensen mindede om, at Pappa elskede Fest og sammen med Mamma havde kastet Glans ogsaa over Festerne i vore Hjem. Det kom sikkert af, at „lykkeligst at hvile paa er fuldendte Gerning". Naar man har haft rig-

tig travlt og faaet sit Arbejde vel til Side, saa føler man Trang til at dele sin Glæde herover med andre. Pappa havde ofte i sine Taler ønsket, at Børnenes Hjem maatte ligne det Hjem, de var udgaaet fra, og — sluttede Peder Christensen — jeg tror, at I alle vil give mig Ret i, at Familien her i mange Maader og paa mange Omraader fører Slægtstraditionerne videre. Gæstfriheden og Hjerteligheden er ikke mindre i dette Hjem end i det gamle Slægtshjem, og hverken fra Herrens eller Fruens Side skyer man nogen Ulejlighed for at skabe Glæde og Tilfredshed blandt Gæsterne.

DET HOFFMANNSKE HJEM

Hvordan blev saa det Hjem, som disse to dygtige og fromme Mennesker fik med hinanden og med deres mange Børn?

Det vigtigste af Svaret er givet i Pappas Omtale af sin Hustru, men der maa jo føjes ikke saa lidt til for at give dem, der ikke har kendt det, et til Virkeligheden svarende Indtryk deraf, dels om det daglige Liv og dels om den Side, som bedst kan kaldes den festlige.

Til daglig blev der paa Damsmark arbejdet for fuld Kraft, inde saavel som ude, saa Mammas Tid og Evner udnyttedes til yderste Grænse. Naturligvis var der en Forvalter paa Gaarden, indtil Heinrich blev voksen. Men Forvalteren var ikke selvstyrende, han maatte i mangt og meget gaa til Fruen, som stod for Mejeriet og selv tillige med Pigerne, samt saa tidligt som muligt de to ældste Døtre, kærnede Smørret af de 30 Køers Mælk. Dette Smør var 1. Kl. og meget efterspurgt i Esbjerg, ja selv i Hamborg var der en Aftager, til hvem det blev sendt i særlig dertil lavede Trækasser (han glemte rigtignok at betale en stor Regning, saa standsede den Eksport). Pappa var ikke hævet over at slæbe en stor Krukke Smør ind til Breinholts Mandag Morgen, ligesom Døtrene tit blev sendt ind i samme Ærende i Ugens Løb. Ogsaa al Osten blev lavet hjemme. Det var jo tillige Hjemmearbejde at vaske alt Tøj til hele den store Familie + Pigernes, samt Folkelagener. Naar den egenlige Vask var overstaaet, kom Skylningen, og da kunde det hænde, at man maatte ud til en Mergelgrav eller en Bæk, fordi der manglede Vand i Brønden. Ja, det er sket, at de i samme Øjemed kørte til Guldager Præste-

gaard, hvor vi havde Vand nok. — Naa, og Maden til en Snes Mennesker kræver jo ogsaa baade Krops- og Hjernearbejde af Husmoderen, selv om hun har god Hjælp. Ikke sjælden telegraferede eller, siden, ringede Pappa hjem, at saa og saa mange var bedt til Middag om Søndagen, og saa maatte der jo, efter Aarstiden, slagtes Høns, Ænder, Gæs, en Kalv eller et Lam. Selvfølgelig blev alt Brød, ogsaa Rugbrødet, bagt hjemme, og alt Øl til dagligt Brug var hjemmebrygget.

Naar saa den lyse Dag var forgangen og Lampen tændt i Stuen, var det Haandarbejdets Tid. Her var især „Mutter", Mammas gamle Moder, ivrig baade til selv at strikke og at sætte Smaapigerne i Gang. Hvor megen Lyst de end kunde have til at læse i en morsom Bog, saa var det i „Mutter"s Øjne utilladeligt Driveri. „Naa, muntre dig nu, Clara (eller Anna)!" lød det, naar Søvnen begyndte at melde sig og vilde bremse Arbejdshastigheden. „Mutter"s Myndighed i Hjemmet var vel fortjent, hun var kommen til Hjørring (se Side 24) allerede før Christians Fødsel og blev siden altid hos sin Datter i Esbjerg og paa Damsmark indtil sin Død i Sommeren 1898. Hun var en udmærket, dygtig og selv-

forglemmende Støtte for sin Datter i den store Husholdning og ved de mange Barnefødsler. Saa længe hun havde Kræfter dertil, forestod hun Køkkenarbejdet. En oprigtig Kristensjæl var hun ogsaa, og det var opbyggeligt for en ung Præst at tale med hende om det, der ikke hører denne Verden til.

Mamma slægtede hende paa i Flid: Strømper, Sengetæpper, Slumretæpper og Spædbørnsbukser strømmede i brede Baner fra hendes rappe Hænder til alle Familiens Medlemmer og Hjem. 18 romerske Sjaler naaede hun at strikke til Døtrene, Plejedatteren, Svigerdøtrene og Basarer. Om hendes Brevskriverflid er talt Side 39.

Nej, det var ikke 8 Timers-Arbejdsdagen, der var Løsenet paa Damsmark, men Arbejde fra Morgen til Aften silde. Des festligere var Søndagene og især om Sommeren; da var der tit saa mange til Middagen eller det tidlige Aftenmaaltid, at de ikke kunde rummes i Spisestuen. Saa dækkedes lange Borde ude i Haven til 20—30 Mennesker, og Maden blev rakt ud gennem Vinduerne; det glade Selskab nød bagefter Livet paa de store Plæner og i de lange Gange med de blomstrende Buske, de sirlige Hække (Aah, Navrhækken!), de sjældne Træer — der var ægte Kastanier, Blodbøge, Hjortetak, Hængepil, Hængeask og blomstrende vilde Kirsebærtræer foruden de sædvanlige Havetræer og Buske. Et stort Stykke var tilplantet med Æbletræer, som blev passet saa godt, at de bugnede af Frugt, da de naaede Alderen dertil, og mange andre (Æble-, Pære- og Kirsebærtræer) stod hist og her, ja, der var Ferskner paa Espalier. Her var nok for den lykkelige Ejer at vise frem og for de glade Gæster at beundre. Uforglemmeligt er især Synet af de tre mægtige Rødtjørne paa øverste Plæne.

Intet Under, at Pappa elskede det Hjem, som han selv havde skabt Rammerne til. Men hans klare og ædruelige Aand forvekslede aldrig Rammer med Indhold. Samlivet med den elskede og beundrede Hustru og den store, friske, lovende Børneflok, det var den Rigdomskilde, som han øste Kræfter af til sit slidsomme og

ansvarsfulde Arbejde. Selv prægede han i høj Grad Hjemlivet. Han trak sig ikke tilbage i et Kontor og sad og grublede over Pengesager eller sled i Regnskaber og Arbejdsplaner. Alt det hørte Hverdagen til, og Hviledagen skulde kommes i Hu og holdes hellig, dernæst ogsaa bruges til Sindets Oplivelse og Adspredelse i god Forstand. Det var en glad og veloplagt Mand, man traf om Søndagen. Hostrups Ord: „Mild er Værtinden — og Værten er glad — paa Heden" har sjældent passet bedre end her. Pappa kunde nok blive vred, „vred som en Tysker", naar han mødte Uorden, Ligegyldighed eller Upaalidelighed, men han kunde ikke gaa og græmme sig og lade daarligt Lune gaa ud over Omgivelserne. Og var der Rynker paa hans Pande, saa kunde Mammas milde og kloge Ord altid faa dem til at forsvinde.

Vi har set Pappas Værdsættelse af sin Hustrus inderlige Kristentro, og hun har utvivlsomt fra Ungdommen af været greben af Guds Naadebud i Jesus Kristus. Hun var derfor en taknemlig Tilhører overfor sand evangelisk Forkyndelse, og det var en Lykke for Hoffmanns, at de i Alslev fik en Række gode, til Dels udmærkede Præster, som de kom i hjerteligt Forhold til: Leunbach og Sthyr, som begge blev Biskopper over Lolland-Falster Stift; P. N. Petersen (Aagerup; Trinitatis, Kbh.); Hansen, siden Missionær i Indien, Sognepræst i Todbjerg, Vor Frue Sogn, Odense; Kirkegaard, som blev forflyttet til Thy; Skovgaard-Petersen, som blev forflyttet fra Alslev til Maarum, Stifter af og Forstander for Dansk Bibelskole, senere Domprovst i Roskilde; Benjamin Nielsen, som blev Sognepræst for Nordby, Fanø, og Provst. Ogsaa Lægprædikanter var velkomne paa Damsmark, og flere har holdt Møde der, som Johannes Malle fra Outrup og Lars Hansen, der boede i Herningegnen. Den gamle, varmttroende og dybttænkende Thomas Andersen i Alslev kom ikke sjælden paa Damsmark og førte lange aandelige Samtaler med Fruen. Ved Møderne blev „Salen" fyldt med lange Fjæle paa Bukke, saa kunde den rumme mange Tilhørere. Thomas Andersens Søn, De-

leurant Thomsen, som var udvandret til Amerika og der bleven Methodist, holdt ogsaa engang Møde i Salen, og det gjorde stærkt Indtryk paa den 7—8 aarige Clara, da han efter Afsyngelsen af „Jesus, kom dog nær til mig" knælede paa Gulvet og bad — hele Forsamlingen fulgte hans Eksempel. Hindumissionæren, Professor L. P. Larsen holdt ogsaa Møde der engang, og vi samledes i den store ved Sommertid tomme Lade. I godt Vejr kunde en af de store Plæner i Haven være Samlingsplads, og jeg mindes et Møde, hvor Pastor Schou i Aal og jeg talte. Schou var lille af Vækst, og i Mangel af en bedre Talerstol maatte vi give ham et omvendt Vaskekar at staa paa. Da han i Talens Løb trængte til en Bekræftelse af sine Ord, raabte han med stor Kraft: „Saa sandt jeg staar paa denne .... paa denne Balje." Det var af stor Virkning, men skadede ikke Indtrykket af det sanddru Alvorsord, som han talte med glødende Tunge. Skovgaard-Petersen holdt bl. a. en Række Ungdomsmøder paa Gaarden, det var nok en Vognport, der maatte tjene til Mødesal. Et af dem medvirkede jeg selv ved og ødelagde for ham og Forsamlingen ved en alt for lang Indledning.

Der kunde ikke alene synges Salmer og aandelige Sange paa Damsmark, men ogsaa Selskabs- og Underholdnings-Sangen og Musikken øvedes, naar nogen kunde optræde eller anføre Døtrene. Men Pappa sagde en Gang: „Hvorfor synger I saa faa Fædrelandssange? Vi har dog ellers saa mange smukke". Et slaaende Bevis for, at hans umiddelbare Følelse var dansk.

Hvor lidt pietetisk Mammas dybe, kristelige Alvor var, kan ses deraf, at der blev danset paa Damsmark, ved Høstgilderne ude i Vognporten. Og Døtrene tog baade til Vissenbjerg og til Bøndergaardene og dansede med Liv og Lyst, saa vel som til esbjergske private Baller. Pappa kunde ogsaa en sjælden Gang spille L'hombre med Gæster, f. Eks. ved de store Jagtmiddage om Efteraaret, der kunde samle Jægere fra en vid Omkreds, ja fra fjerne Egne af Landet.

Naar jeg tænker tilbage paa de mange forskellige Hjem, jeg har kendt og færdedes i, maa jeg sige, at jeg har fundet faa, der var saa oplivende som dette. Værtens gode Humør og aabne Væsen i Forening med Fruens milde Venlighed gjorde, at man hurtig følte sig som hjemme. Deres Væsen udstraalede Tillid og Velvilje, saa man blev tillidsfuld og fri, kunde helt være sig selv. De havde ingen Verdensdannelse, saa lidt som boglig, men deres Væsens Adel hævede dem over denne Mangel, hvis det ikke snarere skal kaldes en Fordel. De var helt usnobbede, frigjorte i deres Værdsættelse af Mennesker som i deres Syn paa sig selv. Og Pappa stod dog i nogen Forbindelse med den store Verden, særlig med Dygtigheds-Adelen, men han havde, lige saa lidt som Mamma, nogen Forkærlighed for „de fine". De boede omgivet af Bønder og omgikkes disse med samme Fornøjelse som med Esbjergborgerne, i Forhold til de paagældendes personlige Værd.

Hvor beskeden en Mand denne Stor-Entreprenør var, kan ses af, at man saa at sige aldrig hørte ham tale om sine Arbejder, i alt Fald ikke uopfordret. Det er jo dog store og mærkelige Ting, der foregaar i saadan en Virksomhed. At se en Gravemaskine æde Jordmasserne i sig og spytte dem ud paa et nyt Sted, eller en Cement-Støtte bygges op paa Dybvand af kolossale Blokke, som støbes i Land og færges ud, det er dog Oplevelser, man aldrig glemmer. Eller et langt Tog af Grusvogne, der ruller langsomt hen ad Sporet for paa passende Sted at blive tippet af. Men jeg har aldrig hørt ham sige noget i Retning af: „De skulde bare se alt det, vi kan lave!" Arbejdere, man kom til at tale med, kunde fortælle om hans Kæmpekræfter, der greb ind i kritiske Øjeblikke og reddede fra Uheld eller kanhænde Ulykker. Han selv snakkede ikke om sligt, heller ikke om den Sporsans, der endog forekom Fagfolk eventyrlig. Han havde ligesom en 6. Sans, hvormed han kunde skønne, om Jordoverfladen, han trampede hen over, dækkede over Grus, Sand, Sten eller Ler, altsaa krævede mere eller

mindre Arbejde, muligvis kunde blive værdifuldt for Arbejdet. Hans Tilbud blev derved sikrere end de flestes. Selvfølgelig stammer heller ikke dette fra ham selv, men fra andre. De Erindringer, han under Pres er fremkommen med, vilde jo være bleven fyldigere, hvis han havde været noget mere selvoptaget.

Men at Mamma ved en Nyaars-Opgørelse havde en Aarsregning fra Lægen paa 8,00 Kr. og en Udgift til Medicin paa 4,00 Kr., medens derimod Skomagerregningen var paa 499,00 Kr., det var noget, som fyldte ham med taknemlig Stolthed, og som han fortalte atter og atter. Og ingen, som har set det, har glemt den Glæde, det var ham at stille sine syv Sønner og fem Døtre op paa Rad og regne ud, hvor mange Pund Børn, han ejede.

Pappa og Mamma flyttede til København i Efteraaret 1903, og Heinrich overtog Damsmark. De to fik endnu Lov til at leve sammen i henved en Snes Aar, og de førte Hjemmet videre i den samme Aand. Des værre tiltog Pappas Tunghørighed, saa han blev helt afhængig af Høre-Apparatet, men han bar denne Tilskikkelse med stor Taalmodighed. Hans gode Helbred tillod ham at vedblive med Entreprenør-Virksomheden i Forening med sine Sønner og at foretage de dertil nødvendige Rejser. Ja, ogsaa efter at han havde trukket sig tilbage fra Ledelsen, skulde han se, hvorledes Sønnernes Arbejde gik. Engang i sin høje Alderdom rejste han sammen med Christian og Vilhelm til Ribe for at se paa et Arbejde, og Sønnerne foreslog undervejs at telegrafere efter en Vogn til at køre dem ud paa det paagældende Sted, men den gamle vilde gaa, og han gik Vejen saa hurtigt, at de unge næppe kunde følge ham. Deres første Hjem var paa Kongens Vej 13, det andet paa Sdr. Fasanvej 14, Murermester Andersens Ejendom. Pappa var i Aarenes Løb bleven en meget velstaaende Mand, og han kunde have ejet adskilligt mere, hvis hans gode Hjerte ikke havde faaet ham til at laane mange Penge ud til Mennesker, som ikke naaede at faa dem betalt tilbage. Husholdningen blev altid ført med Sparsommelighed i det

daglige, det kan saaledes nævnes, at selv til Storvask brugtes ingen fremmed Hjælp, men Anna og Pigen vaskede og strøg selv. Men ved festlige Lejligheder som Claras, Lilys og Astas Bryllupper og ved Guldbryllupet samt Mammas 70-Aars Fødselsdag, der jo faldt sammen med Christians 50-Aars, sparedes intet, som kunde glæde den store Skare af Slægt og Venner.

At Husets Børn maatte skønne paa et saadant Barndomshjem, var naturnødvendigt, men den store Flok blev jo næsten fordoblet ved Svigerbørnene. Forfatteren af disse Linier blev Nr. 1 i 1894, saa fulgte med faa Aars Mellemrum Meta, Andrea, Ida, Gunner, Hilma, Helene, Peder, Eli og Ingeborg, og jeg tror, vi alle var enige om at prise vor Lykke baade for den Mage, vi fik, og for at vi blev indlemmede i den Hoffmannske Kreds. Vi blev fra første Færd modtagne med Tillid, omgivne af Varme, dragne med ind i Kredsen som Husets Børn. Og vi siger sammen med disse:

Velsignet være Mindet om det Hoffmannske Hjem!

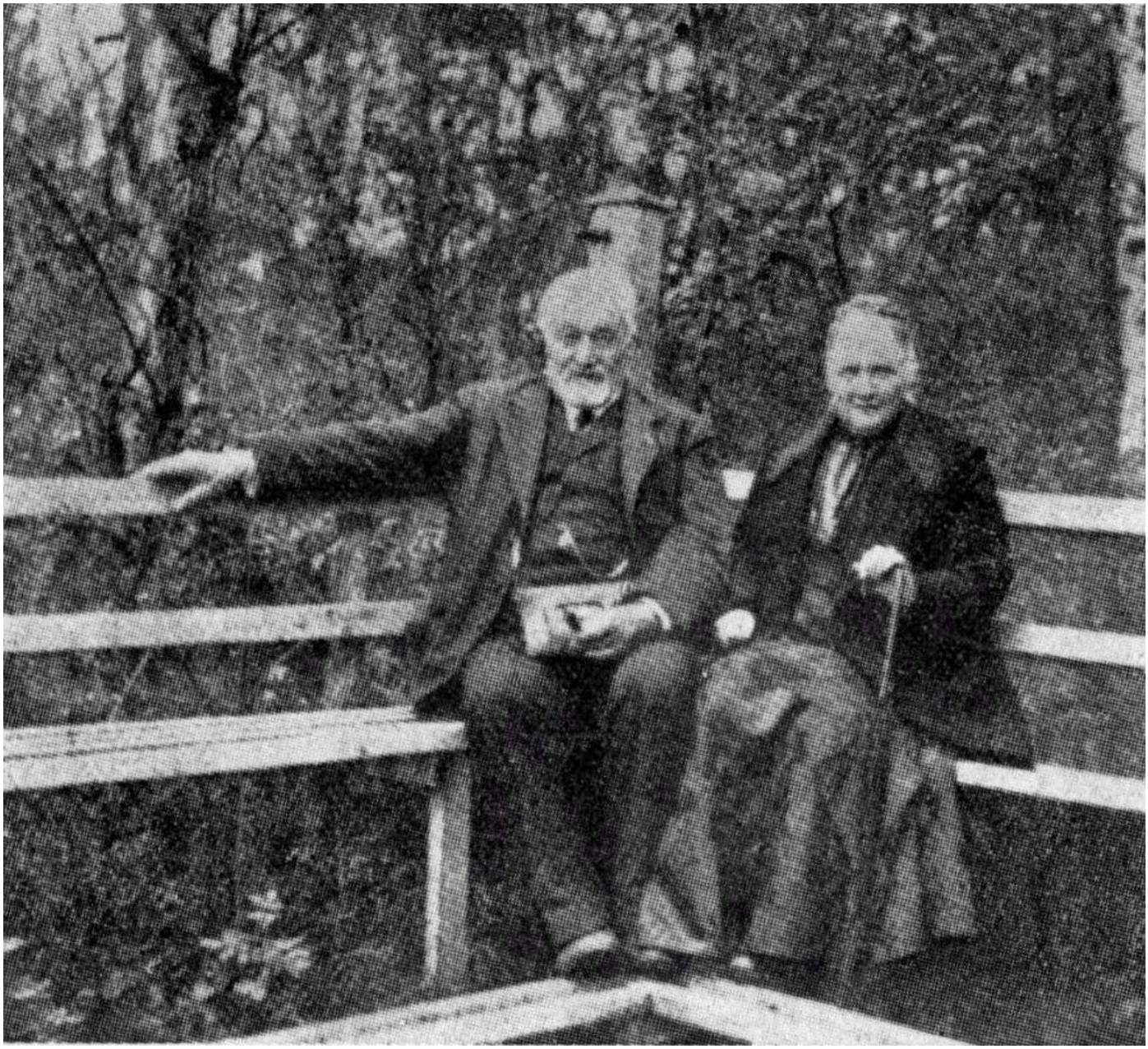
Idet jeg slutter disse Optegnelser, er det med Ønsket om, at de maa tjene til ogsaa i Fremtiden at holde Mindet om de to elskelige Mennesker i Ære, og at hver enkelt af Efterkommerne maa føle det som sin Pligt at træde i deres Spor. De vil høste Velsignelse deraf. Thi det gamle Ord staar fast: „Ær din Fader og din Moder, for at det maa gaa dig vel i Landet, som Herren din Gud giver dig." (5. Mos. 5, 16).

Slægten Hoffmann

1839—1950

Ved

INGEBORG HOFFMANN

Elise og Johan Heinrich Hoffmann

FORORD

Slægten Hoffmanns medlemmer har haft megen forbindelse med hinanden; men efterhånden som tiden er gået, er det blevet vanskeligt at bevare kontakten. Alligevel er vi mange, der gerne vil kunne følge hinanden, selv om det kun er på afstand, og hertil er denne bog tænkt som en hjælp.

Jeg retter herved en tak til bestyrelsen for Familieplantagen, der har gjort det muligt at udgive bogen.

Ingeborg Hoffmann.

INDHOLD

Stamtavlerne 11, 13, 16, 22, 26, 30, 33, 37, 39 43
H. Hoffmann & Sønner 49
Damsmark 54
Familieplantagen 57
Hjemmet på Damsmark og i København 62
Familiefesten 1947 67
Østerklev 72
Carl B. Hoffmanns maskinfabrik 79
Kjeld Varmings bidrag 82
Eva Hoffmanns bidrag 84

Elise og Johan Heinrich Hoffmann

Johan Heinrich Hoffmann, f. i Krickheide i Schlesien $^{24}/_{12}$ 1839, død i København $^{22}/_{3}$ 1922. Arbejdede efter sin konfirmation et par år ved landbruget, først hjemme og til sidst et årstid hos fremmede. Rejste i marts 1857 til Danmark og fik arbejde ved et jernbaneanlæg, underformand ved havnearbejdet i Helsingør 1859, formand ved et jernbaneanlæg til Helsingør 1859 og til Struer i 1863. Fik kort efter sin første entreprise ved linjen Struer—Rønbjerg hede, havde de følgende år forskellige småentrepriser, fra 1869 ved Esbjerg havn, indtil han i 1876 fik resten af arbejdet overdraget. 1876—1898 grundlægger og medindehaver af entreprenørfirmaet Hoffmann & Gunnarson, fra 1898 af H. Hoffmann & Sønner og fra 1898 —1908 tillige af Hoffmann, Hansen & Co. Dansk indfødsret 1868. Ejer af Damsmark 1872—1907. Ridder af Dannebrog, dannebrogsmand. G. $^{14}/_{12}$ 1866 med Elise Henriette Marie Hinrichsen, f. i Flensborg $^{14}/_{11}$ 1847, død i København $^{24}/_{5}$ 1937. Var efter sin konfirmation i huset i Helsingør hos sin moster, der var gift med Johan Heinrich Hoffmanns broder Ernst.

12 børn.

Johan Vilhelm *Christian* Hoffmann. Første linie, side 11
Johan Carl *Vilhelm* Hoffmann. Anden linie, side 13
Anna Elisabeth Cathrine Hoffmann. Side 15
Clara Ernsta Maria Hoffmann. Tredje linie, side 16
Carl Bernhard Hoffmann. Fjerde linie, side 22
Heinrich Ernst Hoffmann. Femte linie, side 26
August Peter Leth Hoffmann. Side 29
Julie *Elise* Hoffmann. Sjette linie, side 30
Ernst Vilhelm Hoffmann. Syvende linie, side 33
Johannes Alfred Hoffmann. Ottende linie, side 37
Lily Christine Hoffmann. Niende linie, side 39
Asta Dagny Hoffmann. Tiende linie, side 43

FØRSTE LINIE

Johan Vilhelm Christian Hoffmann g. m. Anna Ernestina Meta Nielsen
1867—1935 1874—1933

Elise H.	Marenjohanne H.	Johan Heinrich H.
	g. m.	g. m.
	Peter Windfeld	Masda Vestergaard
	Per W.	Marianne H.
	Ib W.	Christian H.
	Jan W.	Annette H.
	Mette W.	Elsebeth H.

I Johan Vilhelm *Christian* Hoffmann, f. i Hørning $^{14}/_{11}$ 1867, død i København $^{1}/_{10}$ 1935. Cand. polyt. 1894. Juni—december 1894 assist. ingeniør ved statsbaneanlæggene ved udstikningen af Fjerritslevbanen og Viborg stations flytning. Februar—juli 1895 ingeniør hos Gunnarson, Hoffmann & Hansen ved anlæg af Kystbanen. 1895—97 ingeniør hos Hoffmann & Gunnarson ved anlæg af Svendborg—Nyborgbanen. 1897—1915 entreprenør, medindehaver af firmaerne Hoffmann, Hansen & Co. og Hoffmann & Sønner. 1915—35 medindehaver af H. Hoffmann & Sønner. Ridder af Dannebrog. G. $^{12}/_{5}$ 1899 med Anna Ernestine Meta Nielsen, f. i Varde $^{20}/_{2}$ 1874, død i København $^{18}/_{12}$ 1933.
3 børn.

II 1. Maren Kathrine Johanne *Elise* Hoffmann, f. i Åkirkeby $^{16}/_{8}$ 1900. Efter endt skolegang i 1916 huslig uddannelse, i 1924 kursus på Mariaforbundets husholdningsskole, i 1928 og 1938 ophold i Frankrig.

II 2. Marenjohanne (Pinusse) Hoffmann, f. i Odder $^{12}/_{8}$ 1903, musikundervisning i violin hos violinistinden Ella Faber og kgl. hof-violinistinde Gunna Breuning-Storm, gennem flere år medlem af Gunna Breuning-Storms kammerorkester »Euphrozyne«. G. $^{1}/_{8}$ 1930 med Peter Windfeld, f. i Hjerting $^{6}/_{6}$ 1900, student fra Esbjerg 1918, cand. med. 1926, reservelæge i søværnet i 1926, på amtssygehuset i Herning 1927—28, turnustjeneste på Rigshospitalet 1928—29, fri-

villig assistent ved universitetets patolog-anatom. institut 1929—30, klinisk assistent på Rigshospitalet 1930—32, 2. reservekirurg smsteds 1932—35, dr. med. 1933, assistent på Finseninstitutet 1935—36, 1. reservekirurg på Rigshospitalet 1936—41, kst. chef for Rigshospitalets kirurgiske poliklinik 1941—42, assisterende læge i direktoratet for ulykkesforsikringen 1942—44, reservelæge ved Ortopædisk hospital i København 1943—46, ass. læge i invalideforsikringsretten 1944—46, overkirurg smsteds i 1946, overkirurg ved Statshospitalet i Sønderborg fra 1946, specialistanerkendelse i kirurgi og ortopædi, konsulent i kirurgi ved invalidenævnet i Sønderborg, overlæge ved invalidenævnets bandageri i Sønderborg 1947. Har skrevet: Beiträge zur Kenntnis der postoperativen Blutveränderungen (disputats 1933) og arbejder om hjernesvulsternes histologi, om resultatet af den operative behandling af basedow og om insulinproducerende svulster i pancreas.

4 børn.

III 1. Per Windfeld, f. i København $^{21}/_{6}$ 1931, realeksamen fra Sønderborg 1948, i elektrikerlære i Sønderborg 1948.

III 2. Ib Windfeld, f. i København $^{28}/_{1}$ 1933, realeksamen fra Sønderborg 1950, gymnasieelev.

III 3. Jan Windfeld, f. i København $^{8}/_{3}$ 1938.

III 4. Mette Windfeld, f. i København $^{21}/_{2}$ 1940.

II 3. Johan Heinrich Hoffmann, f. i Fredericia $^{24}/_{2}$ 1907, student 1925, cand. polyt. 1930, ansat hos H. Hoffmann & Sønner s. å. Medindehaver $^{1}/_{1}$ 1936. Medlem af bestyrelsen for A/S H. Hoffmanns Familieplantage, A/S Hundested Kino og A/S Baltisk Kaolinindustri. Medlem af Arbejdsgiverforeningens repræsentantskab 1943. G. $^{8}/_{1}$ 1936 med Masda Vestergaard, f. i Børkop $^{11}/_{9}$ 1910, realeksamen fra Vejle 1925, på Ollerup gymnastikhøjskole s. å., huslig uddannelse med ophold i Frankrig 1930—32.

4 børn.

III 1. Marianne Hoffmann, f. i København $^{9}/_{12}$ 1936.

III 2. Christian Hoffmann, f. i København $^{24}/_{10}$ 1938.

III 3. Annette Hoffmann, f. i København $^{14}/_{8}$ 1941.

III 4. Elsebeth Hoffmann, f. i København $^{5}/_{5}$ 1946.

ANDEN LINIE

Johan Carl Vilhelm Hoffmann g. m. Andrea Bolette Hansen
1869—1926 1876—1933

Anna Emile H.	Kirsten H.	Hans Heinrich H.	Inge H.
g. m.	g. m.	g. m.	
Hans Aage Hansen	Aage Pors	Meta Kirkeby Jørgensen	
	Margrethe P.	Susanne Elise H.	
	Bodil P.	Birgitte H.	
	Anne P.		
	Karen P.		

I Johan Carl *Vilhelm* Hoffmann, f. i Esbjerg $^{8}/_{11}$ 1869, død på Rigshospitalet $^{7}/_{1}$ 1926. Fik en udpræget praktisk uddannelse, gik på teknisk skole i København, arbejdede under sin fader, bl. a. ved Middelgrundsfortet 1892—95, blev efterhånden leder af mindre arbejder, viste sig hurtigt i besiddelse af lederevner og blev sin faders støtte i firmaets arbejde, medindehaver af H. Hoffmann & Sønner 1898. Deltaget i arbejderne: Anholt havn 1899—1902, udvidelserne af Esbjerg havn, Darum—Vester Vedsted diget, Århus havn, Karlsgardeværket, Tangeværket m. m. Aftjent værnepligt som marinesoldat. G. $^{24}/_{10}$ 1899 med Andrea Bolette Hansen, f. på Spangsbjerg mølle $^{6}/_{11}$ 1876, død på Montebello $^{5}/_{6}$ 1933. Var som 17-årig i huset i Nørre Lyndelse præstegård på Fyn, tog året efter hjem og styrede hus på Spangsbjerg mølle til sit giftermål. 5 børn.

II 1. Anna Emilie Elise Hoffmann (Bille) f. på Anholt $^{29}/_{1}$ 1901, årskursus på frk. Langs skole, Silkeborg 1917—18, huslig uddannelse med ophold i England 1921—22, uddannelse i modepynt i København 1927—28, i Paris 1928—29, medindehaver af modesalonen Maison Gui A/S, København, 1929—35. G. $^{19}/_{7}$ 1935 med Hans Aage Hansen, f. i Nysted $^{26}/_{9}$ 1896, mellemskoleeksamen 1910, i manufakturlære 1911—15, ekspedient i Nakskov 1915—17, militærtjeneste 1917—18, 1.ste mand hos C. C. Jensen, Nakskov, 1919—22, forretningsfører hos M. Bendix A/B, Stockholm 1922—25, chef for A/B Holmbloms, Gøteborg 1925—28, afdelingschef

hos A. Fonnesbech A/S, København, 1928—33, direktør for Magasin du Nord, A/S, Odense 1933—36, indehaver af »La Robe«, Odense 1937—41, bogholder hos H. Hoffmann & Sønner fra 1941, grossistvirksomhed (import af metervarer) fra 1946.

Ingen børn.

II 2. Kirsten Hoffmann, f. i Brabrand $^{1}/_{11}$ 1910, på Mariaforbundet 1926—27, i England 1927—28, derefter barneplejerske, elev på Frederiksberg hospital 1933—37, supplerende uddannelse smsteds 1937—38. G. $^{29}/_{7}$ 1939 med Aage Pors, f. i Silkeborg $^{18}/_{10}$ 1908, student fra Silkeborg 1927, elev på Den internationale Højskole 1927—28, cand. mag. i tysk og fransk 1934, studierejser til Tyskland og Frankrig 1931, lærer ved Københavns Sprogakademi 1934—38 og rejsefører om sommeren til Frankrig, Belgien og Italien, timelærer ved Rønne statsskole 1938, adjunkt smsteds 1940.

4 børn.

III 1. Margrethe Pors, f. i Rønne $^{4}/_{9}$ 1940.

III 2. Bodil Pors, f. i Rønne $^{15}/_{3}$ 1942.

III 3. Anne Pors, f. i Rønne $^{28}/_{4}$ 1945.

III 4. Karen Pors, f. i Rønne $^{12}/_{11}$ 1947.

II 3. Hans Heinrich Hoffmann, f. i Vester Vedsted 1911, død smsteds 1911.

II 4. Hans Heinrich Hoffmann, f. i Esbjerg $^{2}/_{3}$ 1914, i maskinlære på Titan, sejlet nogle år som maskinassistent, ansat hos H. Hoffmann & Sønner ved brunkulslejerne i Troldhede under krigen, vognmand i Herning fra 1946. G. $^{28}/_{12}$ 1942 med Meta Kirkeby Jørgensen, f. på Frederiksberg $^{25}/_{6}$ 1920.

2 børn.

III 1. Susanne Elise Hoffmann, f. i Herning $^{16}/_{8}$ 1945.

III 2. Birgitte Hoffmann, f. i Herning $^{21}/_{7}$ 1947.

II 5. Inge Hoffmann, f. i Hjerting $^{28}/_{7}$ 1917, uddannet til plejerske på Brejninge 1943—46, plejerske smsteds 1946—48.

Anna Elisabeth Cathrine Hoffmann, f. i Esbjerg $^{16}/_{1}$ 1872, død på Diakonissestiftelsen $^{18}/_{10}$ 1926. Lærte efter sin konfirmation husholdning på Dansmark, var et halvt år i Varde for at lære at sy og et år på Drenne-rupgård ved Vamdrup.

»Anna Hoffmann blev født $^{16}/_{1}$ 1872 i Esbjerg som den tredje i rækken af den store søskendeflok. Hun var den eneste, der forblev ugift og på nær et årstid i sin pure ungdom blev hun hos sine forældre som deres store hjælp og støtte gennem årene.

Anna var hjemmets gode fe ved sit milde, kærlige væsen, men blev i virkeligheden ikke vurderet højt nok, mens hun levede. Egentlig fik hun ikke lov til at leve sit eget liv, men ofrede sig for de krav, som hjemmet og den store søskendeflok stillede til hende. Men — hvor betød det meget, at Anna var der. Når vi, som dengang var unge, kom rejsende, ja, så var der umiddelbar glæde på begge sider; men når de første hilsener var overstået, så var det Anna, vi søgte og helst for at få en passiar på tomands-hånd. Hun kunne djærvt og ligetil sige os de sandheder, som ingen behøver at føle sig for stor til at lytte til. Hun kunne fortælle små, humoristiske træk om papa og mama og om de små, daglige oplevelser, som dels gav os en hjertelig latter og dels lod os føle, hvor nøje forbundet med det gamle hjem vi var, stod vi end selv midt i vort eget hjem med vor egen børneflok.

At Anna også nåede uden for sin egen kreds med sit vennesæle sind, kunne der nævnes mange eksempler på, og et karaktertræk, der var så åbenbart og så beundringsværdigt, var dette, at hvad enten hun talte med landets statsminister (I. C. Christensen), med en højtstående gejstlig (Skovgård-Petersen) eller med et hvilket som helst andet menneske, var hun altid naturlig og ægte, så helt sig selv.

Hun ville så gerne have levet lidt længere, haft nogle år helt uden pligter; men det skulle ikke være sådan. Da hun var gået bort, føltes det af os alle — tror jeg at turde sige — at der var blevet en tom plads, som ikke lod sig udfylde.«

H. H.

TREDIE LINIE

Clara Ernsta Maria Hoffmann g. m. Carl Christian Varming

1861—1946

Johan L. V.	Agnete V.	Doris E. V.	Elise K. V.	Esther V.	Kjeld H. V.	Edel V.	Asger H. V.	Troels K. V.
g. m.			g. m.	g. m.	g. m.	g. m.	g. m.	g. m.
Grete	Jens Chr. V.		Julius G.	Jakob	Gudrun C H.	Mogens	Rigmor	Nina M.
Middelboe			Paludan	Nielsen	Jantzen	Koch	Krarup-Hansen	Jantzen
Ole V.			Charlotte P.	Anna E. N. V.	Svend V.	Hanne K.		Jette V.
Agnete V.			Bodil P.	1927—34	Ea V.	Søren K.	Helle V.	Peter V.
Hans V. V.				Hans J. N. V.		Mogens S. K.	Gudrun B. V.	Troels V.
Erik V.				1928—34			Niels B. V.	Christian V.
				Birte M. N. V.				
				Ingrid M. N. V.				
				Gertrud J. N.				

I Clara Ernsta Maria Hoffmann, f. på Damsmark $^{10}/_{5}$ 1874, lærte husholdning på Damsmark og var i 1891 8 måneder i Berlin hos Gretchen og Konrad Hoffmann. G. $^{12}/_{6}$ 1894 med Carl Christian Varming, f. i Øster Alling ved Randers $^{5}/_{3}$ 1861, død i Roskilde $^{24}/_{11}$ 1946. Student fra Haderslev lærde skole i København 1878, teologisk embedseksamen 1885, adjunkt ved Herlufsholm skole 1886—90, kapellan i Haslund og Ølst 1890—91, sognepræst i Guldager 1891—98 og i Ørsted og Dastrup 1898—1931, provst i Ramsø-Tune herreder fra 1922, formand for Ørsted og Dastrup menighedsråd fra de blev oprettet i 1903, først som født formand og senere som valgt. Ridder af Dannebrog 1927, har udgivet »En Mindebog« 1938 om sine svigerforældre, Elise og Johan Heinrich Hoffmann.

Mødte som student Laub, blev straks grebet af begejstring for hans melodier og indførte dem i Guldager, Ørsted og Dastrup kirker. Begyndte med at indøve dem ved sangaftener i ungdomsforeningen i præstegården og gik så over til at bruge dem i kirken. Har mange gange deltaget i pennefejder i aviserne om Laubs melodier.

9 børn.

II 1. Johan Ludvig Varming, f. i Guldager $^{3}/_{10}$ 1895, student fra Metropolitaner-skolen 1913, teologisk embedseksamen 1921, hjælpelærer ved blindeinstituttet i København 1920, konstitueret som lærer 1923 og fast ansat smsteds 1926, konstitueret skolebestyrer ved den Kellerske anstalt, Brejninge 1930, fast ansat smsteds 1931. Årskursus ved Statens Lærerhøjskole i historie og religionshistorie 1922—23, studierejser i England og Sverige, redaktør af »Nordisk tidsskrift for åndssvageforsorg« fra 1937. G. $^{23}/_{3}$ 1928 med Grete Middelboe, f. i København $^{15}/_{11}$ 1900, uddannet som børnehavelærerinde 1919, ansat som leder af Zion sogns menighedsbørnehave 1920.

4 børn.

III 1. Ole Varming, f. på Frederiksberg $^{24}/_{3}$ 1929, student fra Fredericia 1948, på Askov højskole vinteren 1948—49, på Jonstrup statsseminarium 1949.

III 2. Agnete Varming, f. i Vejle $^{16}/_{10}$ 1931, realeksamen fra Fredericia 1948, huslig hjemme 1948—49, husholdningselev på Serritslevgård v. Horsens 1949—50.

III 3. Hans Viggo Varming, f. i Vejle $^{24}/_{11}$ 1934.

III 4. Erik Varming, f. i Vejle $^{26}/_{7}$ 1942.

II 2. Agnete Varming, f. i Guldager $^{23}/_{2}$ 1897, 5 års uddannelse ved Kunstakademiet, elev af professor Joakim Skovgaard, var dennes medarbejder ved udsmykningen af Lunds domkirke i årene 1925—27 og har desuden efter Joakim Skovgaards kartonner udført arbejderne: Eva mosaikken; Afrodite og Adonis, Aktæon og hunden, og Theseus og Minotaurus til Kunstindustrimuseet. Andre arbejder: kopi af Ole Rømers portræt til politigården i København, samt et mosaikgulv smsteds, to mosaikker til mausoleum på Søllerød kirkegård, udsmykningen af Tølløse kirke og Vestre kapel på kirkegården i Århus, kopier efter kalkmalerier i danske kirker til Nationalmuseet og Frederiksborg og billeder, portrætter og landskaber. Udstiller på Charlottenborg fra 1921, har haft flere separatudstillinger. Tagea Brandts legat i 1949.

I barn.

III 1. Jens Christian Varming, f. i København $^{10}/_{4}$ 1932, elev i gymnasiet på Efterslægtsselskabets skole.

11 3. Doris Elise Varming, f. i Ørsted $^{24}/_{10}$ 1898, student fra Roskilde 1917, filosofikum 1918, ansat i undervisningsministeriet 1919—23, privatlærerinde på Gunderslevholm 1923—26, i Valparaiso 1926—28, gav privatundervisning derovre og var ansat i det danske generalkonsulat, styrede hus i Ørsted præstegård 1928—30, assistent ved Nationalmuseet fra 1931.

II 4. Elise Katrine (Lidden) Varming, f. i Ørsted $^{1}/_{5}$ 1900, realeksamen fra Roskilde 1917, huslig uddannelse 1917—23, uddannelse som sygeplejerske 1923—28, privatsygeplejerske 1928—31, hjemmesygeplejerske i Borup 1931—34, skolesygeplejerske på Herlufsholm 1934—36. G. $^{4}/_{4}$ 1936 med Julius Gustav Paludan, f. i Årup ved Hjørring $^{17}/_{3}$ 1882, student fra Ålborg 1900, cand. med. & chir. 1909, reservelæge ved Skørping sanatorium 1909—10, kandidat og senere reservelæge på Hjørring sygehus 1910, praktiserende læge i Hjørring 1910—19, reservelæge ved Vejlefjord sanatorium 1919—20 og ved Silkeborg sanatorium 1920—22, kandidat ved Århus kommunehospital 1923, specialist i lungetuberkulose 1921, praktiserende læge i Århus 1923—39, i Grejs 1939—41 og i Ålborg fra 1941. Studierejser til Bruxelles 1922 og London 1923.

2 børn.

III 1. Charlotte Paludan, f. i Århus $^{20}/_{4}$ 1937.

III 2. Bodil Paludan, f. Århus $^{31}/_{8}$ 1938.

II 5. Esther Varming, f. i Ørsted $^{5}/_{4}$ 1902, huslig uddannelse i Ørsted præstegård 1916—19, på Cypressegård 1919—20, Mariaforbundets husholdningskursus 1921—22, husjomfru på Pederstrup avlsgård 1922—23, i København 1923—24 og i Ørsted præstegård 1924—26. G. $^{22}/_{1}$ 1926 med Jakob Nielsen, f. i Valløby $^{21}/_{11}$ 1890, præliminæreksamen fra Køge 1907, i maskinlære på Maglekilde maskinfabrik, Roskilde 1907—11, cand. polyt 1917, ansat på flydedokken i København 1917—19, chefingeniør på flydedokken i Valparaiso 1919—35, ansat på Maglekilde maskinfabrik, Roskilde, fra 1937.
5 børn.

III 1. Anna Elise Nielsen Varming, f. i Valparaiso $^{17}/_{1}$ 1927, død smsteds $^{12}/_{8}$ 1934.

III 2. Hans Jakob Nielsen Varming, f. i Valparaiso $^{1}/_{5}$ 1928, død smsteds $^{6}/_{8}$ 1934.

III 3. Birte Margrete Nielsen Varming, f. i Valparaiso $^{12}/_{6}$ 1929, mellemskoleeksamen fra Roskilde 1945, huslig uddannelse med ophold i Sverige 1945—48, i England 1948—49, på skolen for beskæftigelses-terapeuter 1949.

III 4. Ingrid Marie Nielsen Varming, f. i Valparaiso $^{13}/_{5}$ 1933, realeksamen fra Roskilde 1950.

III 5. Gertrud Jakob Nielsen, f. i Roskilde $^{14}/_{10}$ 1940.

II 6. Kjeld Hoffmann Varming, f. i Ørsted $^{19}/_{12}$ 1903, realeksamen fra Roskilde 1920, landvæsenselev på Cypressegård 1920—21, på Pedersholm, Oppesundby 1921—22, på Holmegård ved Næstved 1922—24, Lyngby Landboskole 1925—26, bestyrer af præstegårdsjorden i Ørsted 1926—27 og forpagter af samme 1927—30, forkarl på Lekkende avlsgård 1932, underforvalter på Juellund 1932—33, forvalter på Giesegård 1933—36, ejer af Orupgård ved Fakse 1936. Formand for I/S Orup Vandværk, for konservativ vælgerforening i Roholte sogn, og for det kommunale beskæftigelsesudvalg og hjemmeværnsforeningen, Landboforeningens repræsentant i 3-mandsudvalget. G. $^{9}/_{10}$ 1942 med Gudrun Clara Hildur Jantzen, f. i København $^{13}/_{8}$ 1907, studentereksamen fra Ordrup 1925, ophold i Frankrig 1925—26, været på Mariaforbundet, ophold i England, korrespondenteksamen, ansat på sagførerkontor.
2 børn.

III 1. Svend Varming, f. i Orup $^{19}/_{9}$ 1943.

III 2. Ea Varming, f. i Orup $^{21}/_{3}$ 1947.

II 7. Edel (Ea) Varming, f. i Ørsted $^{19}/_{10}$ 1905, student fra Roskilde 1924, uddannet som væverske hos Gerda Henning, fik i 1935 det »Hirschsprungske legat« sammen med sin mand, studierejser 1935 og 1937 til Tyskland, Østrig, Tjekkoslovakiet, Holland, Belgien, Frankrig, Schweiz og Italien. Udstillet tæpper gennem Selskabet til Håndarbejdets Fremme i Stockholm, Amsterdam, Paris, Bruxelles og Oslo, udført broderier og tæpper til Kunstindustrimuseet. G. $^{10}/_{6}$ 1927 med arkitekt Mogens Koch, f. på Frederiksberg $^{2}/_{3}$ 1898, student 1916, filosofikum 1917, afgang fra Kunstakademiet 1925, assistent ved tegneundervisningen på Veterinær- og Landbohøjskolen 1934—44, docent ved Kunstakademiet 1940, professor i bygningskunst 1950. Kunstnerisk leder af »Selskabet for kirkelig kunst« 1939—46 og for udstillingen af dansk kunstindustri i Stockholm 1942. Medlem af det særlige kirkesyn for Kallundborg kirke og rundkirkerne på Bornholm, arkitekt for Roskilde domkirke og Sct. Jørgensbjerg kirke i Roskilde 1950, Eckersbergmedaljen 1938 for restaurering af et af C. F. Hansen opført hus i Altona, udgivet: Moderne dansk kunsthåndværk 1948. Udenlandsk orden: S. V. 3[1].

3 børn.

III 1. Hanne Koch, f. i København $^{2}/_{4}$ 1929, student fra Nørre Gymnasium 1947, ansat i Bikuben 1947—48, huslig stilling i Paris 1948—49, begyndt uddannelse som indendørsarkitekt 1949.

III 2. Søren Koch, f. i København $^{12}/_{6}$ 1932, gymnasieelev.

III 3. Mogens Svend Koch, f. i København $^{29}/_{1}$ 1943.

II 8. Asger Hoffmann Varming, f. i Ørsted $^{28}/_{8}$ 1910, student fra Roskilde 1929, teologisk embedseksamen 1936, ansat på Rigshospitalets kordegnekontor 1936, lærer ved Barfoeds mindeskole og Vajsenhuset 1936—37, lærer ved »Samfundet og hjemmet for vanføre« 1937—45, hjælpepræst ved Sct. Jørgensbjerg kirke i Roskilde 1945, kaldskapellan ved samme 1947, hospitalspræst på Sct. Hans hospital 1945. Efter studietiden medarbejder på Kristelig studentersettlement i Saxogade, deltog i forskellige socialfilantropiske kursus og kom ind i ledelsen af institutionen, fra 1945 i hovedbestyrelsen. Deltog i studietiden som assistent i en videnskabelig ekspedition til Grækenland, Ægypten og Palæstina. Har skrevet kronikker og lignende bidrag til forskellige blade. G. $^{15}/_{10}$ 1938 med Rigmor Kra-

rup-Hansen, f. i Vejerslev $^{12}/_{6}$ 1909, realeksamen fra Århus 1927, prøve i orgelspil 1927, organistvikar 1927—29, afgangseksamen fra Det jyske musikkonservatorium 1930, debutkoncert i København 1930, studieophold i London, solist ved radiokoncert, underviser i klaverspil.

3 børn.

III 1. Helle Varming, f. i København $^{13}/_{1}$ 1940.

III 2. Gudrun Britta Varming, f. i København $^{10}/_{5}$ 1942.

III 3. Niels Bo Varming, f. i Roskilde $^{29}/_{5}$ 1945.

II 9. Troels Kristian Varming, f. i Ørsted $^{12}/_{8}$ 1913, student fra Roskilde 1930, cand. med. 1938, turnus på Gentofte amtssygehus 1938—39, kandidat på Sct. Hans hospital 1939—40, kandidat på Faksinge sanatorium og Dr. Louises børnehospital, vikar på Radiumstationen og kandidat på Rud. Berghs hospital i 1940, kandidat på Finsensinstitutet 1941, på Diakonissestiftelsen 1941—42 og på Finsensinstitutet 1942—43, assistent smsteds 1943—45, kandidat på Militærhospitalet 1945—46, reservelæge smsteds 1946—48, assistent ved Kommunehospitalet 1948—49, praksis i København fra 1947. Aftjente sin værnepligt under studiet som underlæge i søværnet, genindkaldt i 1940 og 1943. Har offentliggjort et par mindre arbejder i Nordisk Medicin og Acta dermatovenerologica. G. $^{13}/_{7}$ 1937 med Nina Marie Jantzen, f. $^{23}/_{10}$ 1909.

4 børn.

III 1. Jette Varming, f. i København $^{28}/_{12}$ 1938.

III 2. Peter Varming, f. i København $^{7}/_{1}$ 1940.

III 3. Troels Varming, f. på Frederiksberg $^{31}/_{7}$ 1942.

III 4. Christian Varming, f. på Frederiksberg $^{3}/_{3}$ 1947.

FJERDE LINIE

Carl Bernhard Hoffmann g. m. Ida Henriette Henriksen

1876—1941 | 1881—1946

Ellen F. E. H. g. m. Eske E. Eskesen	Chr. Bernhard H. g. m. Ellen Clausen	Ernst Vilh. H. g. m. Esther Hansen	Poul H. g. m. Else Offenberg	Carl H. 1913—1947 g. m. Ella Mathiasen	Sven H. g. m. Annie A Thostrup
Carl Christian E. Erik Eske E.	Johan Preben H. Carl Jørgen H.	Annelise H. Hanne H.	Finn H.	Niels H.	Erik H. Lisbeth H.

I. Carl Bernhard Hoffmann, f. på Damsmark $^{6}/_{4}$ 1876, død i Esbjerg $^{22}/_{1}$ 1941. Praktisk uddannelse hos J. Poulsen, Esbjerg (senere Jensen & Olsen) og Borch & Henriksen i København, eksamen fra Københavns maskin- og elektroteknikum 1901, arbejdede i København og Berlin 1901—03, indehaver af Carl B. Hoffmanns maskinfabrik, jern- og metalstøberi, Esbjerg fra 1903. Medlem af Håndværker- og Industriforeningens bestyrelse 1907—39, æresmedlem fra 1939, medlem af Esbjergs første erhvervsråd, bestyrelsesmedlem i foreningen »Jern«, Esbjerg og medlem af repræsentantskabet for Varde bank, formand for Hoffmanns familieplantage. G. $^{25}/_{9}$ 1903 med Ida Henriette Henriksen, f. i København $^{30}/_{7}$ 1881, død i Esbjerg $^{12}/_{12}$ 1946. Pigeskoleeksamen fra frk. Kruses skole, afgangseksamen fra musikkonservatoriet, har givet flere koncerter, haft musikelever og været akkompagnetrice.

Kom allerede fra 10-års alderen gennem flere år på Damsmark i sommerferierne, og Carl B. boede i hendes hjem, medens han arbejdede hos faderen og kom derved med til hendes konfirmation.

6 børn.

II 1. Ellen Frederikke Elise Hoffmann, f. i Esbjerg $^{17}/_{1}$ 1905, huslig uddannelse, på frk. Langs skole, Silkeborg, 1919—20. G. $^{11}/_{10}$ 1927 med Eske Einer Eskesen, f. i Grimstrup $^{5}/_{2}$ 1903, realeksamen fra Esbjerg 1919, i banklære 1919—22, kasserer i Andelsbanken i Esbjerg 1922—25, bogholder i Esbjerg bank 1925—42, direktør for galvaniseringsanstalten i Esbjerg fra 1943, ejer af fabrikken: Ormslev kvartsværk 1948.

2 børn.

III 1. Carl Christian Eskesen, f. i Esbjerg $^{25}/_{9}$ 1936.

III 2. Erik Eske Eskesen, f. i Esbjerg $^{31}/_{3}$ 1942.

II 2. Christian Bernhard Hoffmann, f. i Esbjerg $^{15}/_{4}$ 1907, student fra Esbjerg 1926, eksam. polyt. 1929, uddannet og beskæftiget i jern- og stålbranchen i Esbjerg og Haderslev 1930—42, handelsskoleeksamen 1933, administrerende direktør i Carl B. Hoffmann A/S 1942—48, medindehaver af C. B. H. stålvinduefabrik fra 1948. Formand for jernindustriens sammenslutning i Esbjerg, medlem af erhvervsrådet, næstformand i Arbejdsgiverforeningen, sekretær i Handelsstandsforeningen og kasserer i Håndværker- og Industriforeningen. G. $^{4}/_{9}$ 1936 med Ellen Clausen, f. i Esbjerg $^{2}/_{2}$ 1908, handels-

skoleeksamen 1924, ansat hos A. E. D. Bruhn, Esbjerg 1924—31 og hos Ford Motor Company A/S 1931—36.

2 børn.

III 1. Johan Preben Hoffmann, f. i Esbjerg $^{21}/_{6}$ 1937.

III 2. Carl Jørgen Hoffmann, f. i Esbjerg $^{16}/_{12}$ 1944.

II 3. Ernst Vilhelm Hoffmann, f. i Esbjerg $^{5}/_{6}$ 1908, mellemskoleeksamen 1924, i maskinlære 1924—28, maskinisteksamen 1928, den udvidede maskinisteksamen 1929, kursus i elektrisk svejsning samme år, ingeniør fra Københavns maskinteknikum 1933, ingeniør hos Carl B. Hoffmann 1933—41, meddirektør hos Carl B. Hoffmann A/S 1941—48, enedirektør fra 1948. G. $^{5}/_{5}$ 1937 med Esther Hansen, f. i Helsingør $^{30}/_{1}$ 1908, handelsskoleeksamen 1928, ansat i forretning 1928—31, på Testrup sygeplejeforskole 1931, elev på Esbjerg sygehus 1932—35, vikarassistent smsteds 1935—37.

2 børn.

III 1. Annelise Hoffmann, f. i Esbjerg $^{18}/_{12}$ 1938.

III 2. Hanne Hoffmann, f. i Esbjerg $^{8}/_{6}$ 1941.

II 4. Poul Hoffmann, f. i Esbjerg $^{26}/_{6}$ 1909, realeksamen 1925, i maskinlære 1925—29, maskinisteksaminerne 1930 og 1931, militærtjeneste som maskinist i søværnet 1930, elektroinstallatøreksamen 1932, maskinassistent hos rederiet A. P. Møller 1932—33 og hos D.F.D.S. 1933—34, ansat på Carl B. Hoffmanns maskinfabrik 1934—42, fra 1937 som salgschef, samme stilling hos Hans Knudsen, jern- & stålforretning A/S 1942—46, maskinmester på Grimstrup andels kartoffelmelsfabrik 1942—46, igen salgschef hos Hans Knudsen fra 1946, medindehaver og salgsleder af C. B. H. stålvinduefabrik, Esbjerg fra 1948. G. $^{9}/_{11}$ 1935 med Else Offenberg, f. i Bramminge $^{28}/_{11}$ 1908, mellemskoleeksamen 1924, i forretning i Esbjerg 1924—35.

1 barn.

III 1. Finn Hoffmann, f. i København $^{23}/_{9}$ 1937.

II 5. Carl Hoffmann, f. i Esbjerg $^{28}/_{2}$ 1913, død smsteds $^{28}/_{11}$ 1947. I bagerlære 1927—31, sejlede som bager i to år, derefter i maskinlære og til sidst lagerforvalter på Carl B. Hoffmanns maskinfabrik. G. $^{31}/_{8}$ 1941 med Ella Mathiasen, f. i Esbjerg $^{28}/_{1}$ 1918. Ægteskabet opløst 1946.

1 barn.

III 1. Niels Hoffmann, f. i Esbjerg $^{16}/_{3}$ 1942.

II 6. Sven Hoffmann, f. i Esbjerg $^{17}/_{3}$ 1914, student fra Esbjerg 1933, cand. med. 1941, turnuskandidat i Frederikshavn 1941—42, smsteds skolelæge 1942 og praktiserende læge 1943, fængselslæge ved straffelejren på Kragskovhede, læge ved erhvervsvejledning og ved Dansk Dampskibsrederiforening 1947. Militærtjeneste som underlæge i 1928 og reservelæge i 1943. G. $^{26}/_{7}$ 1941 med *Annie* Amalie Thostrup, f. i Viby $^{4}/_{7}$ 1913, realeksamen fra Grenå 1930, uddannet som barneplejerske, færdig 1933, privat barneplejerske i 4 år, deraf $1^{1}/_{2}$ år i Reykjavik, elev på Esbjerg sygehus 1938—41.

2 børn.

III 1. Erik Hoffmann, f. i Frederikshavn $^{21}/_{5}$ 1942.

III 2. Lisbeth Hoffmann, f. i Frederikshavn $^{14}/_{4}$ 1945.

FEMTE LINIE

Heinrich Ernst Hoffmann g. m. Hilma Hansen
1878—1923

Asta H.	August Chr. H.	Hertha H.	Eva Elisab. H.	Hilma Inga H.	Annelise H.	Heinrich E. H.
1911—19	g. m.	g. m.	g. m.	g. m.		
	Ellen Agnete	Svend Aage	Hans Peter	Joh. Johannsen		
	Hansen	Bojsen	Matzow			
				Peter J.		
	Henning H.		Dag M.	Tom J.		
	Claus H.		Ellen M. M.			
	Ole C. H.					

I Heinrich Ernst Hoffmann, f. på Damsmark $^{23}/_{5}$ 1878, død på Louisehøj $^{6}/_{8}$ 1923. Uddannet ved landvæsenet dels på Damsmark og dels hos Konrad Hoffmann på Topdrup (nu Tågerup) ved Sommersted, været på Nørre Nissum højskole og Ladelund landbrugsskole, aftjent sin værnepligt som artillerist. Forvalter på Damsmark i nogle år og derefter ejer af Damsmark fra 1907—1912 og af Louisehøj fra 1912, medlem af menighedsrådet i Øster Ulslev. G. $^{29}/_{5}$ 1910 med Hilma Hansen, f. i Odder $^{26}/_{3}$ 1889, var i huset hos ingeniør Chr. Hoffmann i Odder og passede børnene, lærte husholdning i Århus og kom tilbage til ingeniør Hoffmanns i Fredericia og på Vejrupgård ved Odense. Drev selv Louisehøj videre efter sin mands død.

7 børn.

II 1. Asta Hoffmann, f. på Dammark $^{9}/_{3}$ 1911, død på Louisehøj $^{9}/_{11}$ 1919.

II 2. August Christian Hoffmann, f. på Louisehøj $^{20}/_{1}$ 1913, landvæsenselev på Louisehøj 1927—28, på Skovgård 1928—29, på Hasager pr. Maribo 1929—30, på Engholm pr. Frøslev 1930—31, forvalter på Louisehøj 1931—46, ejer af Gammelhøj, pr. Øster Ulslev 1937. G. $^{10}/_{5}$ 1938 med Ellen Agnete Hansen, f. i Viborg $^{25}/_{4}$ 1915, realeksamen fra Nysted, huslig uddannelse.

3 børn.

III 1. Henning Hoffmann, f. på Louisehøj $^{14}/_{3}$ 1939.

III 2. Claus Hoffmann, f. på Louisehøj $^{4}/_{4}$ 1942.

III 3. Ole Christian Hoffmann, f. på Gammelhøj $^{5}/_{1}$ 1945.

II 3. Hertha Hoffmann, f. på Louisehøj $^{17}/_{10}$ 1914, mellemskoleeksamen fra Saxkøbing, huslig uddannelse med ophold i England. G. $^{23}/_{5}$ 1942 med Svend Aage Bojsen, f. i Hylke ved Skanderborg $^{17}/_{7}$ 1905, realeksamen fra Silkeborg, uddannelse på andelssvineslagterierne, 2 års ophold i England, artillerist 1926, løst grosserborgerskab 1934, exportforretning 1934—40, en gros forretning i kødbyen 1940—46, eksportforretning med danske varer i Belgien fra 1946.

Ingen børn.

II 4. Eva Elisabeth Hoffmann, f. på Louisehøj $^{19}/_{7}$ 1916, realeksamen fra Saxkøbing 1932, huslig uddannelse 1932—33, handelskursus 1933—34, på kontor 1934—39, elev på Frederiksberg hospital 1939—43, sygeplejerske smsteds 1944—45 og i Kirkenes ved Fredsven-

nernes hjælpearbejde 1945—46. G. $^{1}/_{2}$ 1946 med Hans Peter Matzow, f. i Trondhjem $^{1}/_{8}$ 1914, student smsteds 1933, arkitekteksamen fra Norges tekniske Højskole i Trondhjem 1938, ansat på forskellige arkitektkontorer, deltog i felttoget mod tyskerne i 1940, distriktsarkitekt i Sør-Varanger ved genopbygningen i Nordnorge 1945—47, selvstændig arkitekt i Kristianssand 1947, distriktsarkitekt smsteds 1948.

2 børn.

III 1. Dag Matzow, f. på Louisehøj $^{25}/_{1}$ 1947.

III 2. Ellen Marie Matzow, f. i Kristianssand $^{1}/_{6}$ 1950.

II 5. Hilma Inga Hoffmann, f. på Louisehøj $^{16}/_{12}$ 1917, huslig på Louisehøj 1932—34, husjomfru på Valnæs i 1934, i København 1934—36, klinikfrøken 1936—41 med ophold i Sverige i 1939. G. $^{30}/_{7}$ 1941 med Johannes Johannsen, f. i Vejbæk $^{14}/_{3}$ 1914, i slagterlære 1928—32, arbejdede som svend 1932—34, soldat 1934—35, arbejdede igen som svend 1935—38, egen slagter- og skibsprovianteringsforretning i København fra 1938.

2 børn.

III 1. Peter Johannsen, f. i København $^{14}/_{10}$ 1942.

III 2. Tom Johannsen, f. i København $^{23}/_{9}$ 1947.

II 6. Annelise Hoffmann, f. på Louisehøj $^{16}/_{2}$ 1920, mellemskoleeksamen fra Nysted 1935, huslig uddannelse, sygeplejeelev 1941—42, kursus i laboratoriearbejde i 1942, lægesekretær 1942—46, ansat ved den amerikanske besættelsesmagt i Tyskland 1946—50, ved cencuren i Offenbach am Main 1946—47, som sekretær i »European Exchange System« i Bad Manheim 1947—48 og i Ansbach 1948—49 og chef for omstillingsbordet på slottet i Nürnberg, hvor Nürnbergerprocessen havde fundet sted, 1949—50, lægesekretær på Rudolph Bergs hospital fra 1950.

II 7. Heinrich Ernst Hoffmann, f. på Louisehøj $^{15}/_{9}$ 1922, realeksamen fra Nysted 1938, student fra Nykøbing 1941, Danmarks tekniske Højskoles forberedelseskursus 1941—42, landvæsenselev på Louisehøj 1942—43, på Højbygård 1943—44, på Gisselfeld 1944—45, ladefoged på Skjoldnæsholm 1945—46, forvalter på Louisehøj fra 1946.

August Peter Leth Hoffmann, f. på Damsmark $^{1}/_{8}$ 1880, uddannet som tømrer i Esbjerg, arbejdet som tømrersvend i Esbjerg og Oddesund, været på Teknisk skole, København og Haslev håndværkerskole, militærtjeneste ved artilleriet i 1901. Medindehaver af H. Hoffmann & Sønner 1910. G. $^{30}/_{3}$ 1916 med Ingeborg Nielsen, f. i Odense $^{30}/_{3}$ 1894.

Ingen børn.

SJETTE LINIE

Julie Elise Hoffmann g. m. Gunner Skafte Dornonville de la Cour
1882—1943

Bent H. D. de la C.	Lily S. D. de la C.	Lars Ulrik H. D. de la C.
g. m.	g. m.	g. m.
Merete Travis	Esben Juel Christensen	Gunvor H. Tyge

Carsten Juel C.

I Julie Elise Hoffmann, f. på Damsmark $^{22}/_{7}$ 1882, død på Lukasstiftelsen i København $^{27}/_{2}$ 1943. Lærte efter sin konfirmation husholdning og mejeri på Damsmark, var derefter i huset dels hos sin svoger, pastor Varming og dels hos pastor Skovgaard Petersen, Mårum. Rejste til London 1903 og lærte sygepleje i et årstid, tog lægeeksamen 1913 efter studium i Glasgow og Edinburgh, reservelæge ved Sundby hospital i København og Esbjerg sygehus 1913—15, udsendt 1915 af D.M.S. som læge ved dets hospital i Tirakailur, blev syg og rejste hjem til Danmark 1919. Kom samme år efter et ophold på Vejlefjord sanatorium til Cypressegård som husbestyrerinde for sin svoger, proprietær Gunner la Cour, med hvem hun blev gift $^{18}/_{1}$ 1920. (Om denne og hans første ægteskab med en søster til Elise Hoffmann, se side 40.

Følgende mindeord er skrevet af hendes mand:

»Hun var elsket og afholdt af alle både i og uden for hjemmet. På grund af sine rige evner, varme hjerte og gudhengivne sind evnede hun at vinde alles fortrolighed og stå dem bi med råd og dåd, så hun dannede det vægtige midtpunkt i hjemmets kreds. Efter hendes død blev der en tom plads på Cypressegård, som ingen kan fylde; men hendes rige personlighed vil leve videre i mindet, som for den, der kendte hende, viser opad til Guds kærligheds rige. Velsignet være hendes minde.«

3 børn.

II 1. Bent Hoffmann Doenonville de la Cour, f. på Cypressegård $^{20}/_{8}$ 1921, realeksamen fra Saxkøbing 1937, landvæsenselev på Cypressegård 1937—39, på Idagård v. Slagelse 1939—40 og på Fuglsang v. Nykøbing F. 1940—41, elev på Niels Bukhs gymnastikhøjskole vin-

teren 1941—42, rekrut ved garden 1942—43, på kornetskolen i 1943 til 29. august, hjemsendt oktober 1943, forvalter på Cypressegård 1943—44. Gik »under jorden« i 1944 og deltog i frihedsbevægelsen i København til kapitulationen som leder af en militærgruppe, indkaldt som kornet 1945, sekondløjtnant 1946, forvalter på Holmegård ved Nakskov 1946—47 og på Cypressegård 1947—50, ejer af en gård i Avnede ved Nakskov 1950. G. $^{3}/_{5}$ 1947 med Merete Travis, f. i Køge $^{29}/_{4}$ 1922, realeksamen fra Køge 1938, studentereksamen fra Haslev 1941, kursus i stenografi og maskinskrivning på handelshøjskolen i København 1941—42, kursus på den Suhrske Husmoderskole i 1942, ansat på centraltuberkulosestationen 1942—46, lærte husholdning på Cypressegård 1946—47.

Ingen børn.

II 2. Lily Siromani Dornonville de la Cour, f. i Maribo $^{12}/_{3}$ 1923, realeksamen fra Saxkøbing 1938, ved husvæsen 1938—40, delingsføreruddannelse på Ollerup gymnastikhøjskole i 1940, uddannet ved hønseri i Eskildstrup 1941—42 og i Snekkersten sommeren 1942, handelsskoleeksamen i København 1943, husbestyrerinde på Cypressegård 1944—47 med ophold i Paris 1946. G. $^{5}/_{6}$ 1947 med Esben Juel Christensen, f. i Guldborg $^{27}/_{1}$ 1920, gartneruddannet med frugtavl som speciale, ejer af frugtplantage i Soesmarke, pr. Guldborg 1947.

1 barn.

III Carsten Juel Christensen, f. i Nykøbing F. $^{8}/_{11}$ 1948.

II Lars Ulrik Hoffmann Dornonville de la Cour, f. i Maribo $^{23}/_{6}$ 1925, lærte landvæsen på Cypressegård 1939—41, elev på ordblindeinstituttet i København 1941—42, hjemme igen på Cypressegård 1942—43 med et 3 mdr.s ophold på hestestutteriet Ny Toftegård i Nordsjælland, landvæsenselev på Fuglsang ved Nykøbing F. 1943—44, elev på Niels Bukhs gymnastikhøjskole 1944—45, stutterimester på Bregentved sommeren 1945, aftjente sin værnepligt ved Livgarden 1945—46, på Cypressegård vinteren 1946—47, emigrerede 1. april 1947 til U.S.A. Begyndte som staldkarl ved »Village Farm«, et stutteri i Pensylvania med over 200 fuldblodsheste, blev en måned efter formand smsteds til september 1948, kørte da i sin egen bil tværs gennem staterne til California, havde derefter job ved forskellige stutterier, indmeldte sig juli 1949 ved et college i Los Angeles, men rejste i november til Danmark, dels for at besøge sin familie, dels for

at få foretaget en mindre halsoperation (rejsen hjem ville ikke være væsentlig dyrere end et hospitalsophold derovre), forlovede sig i december måned, giftede sig i januar 50, bryllupsrejse til Norge og rejste derfra 10. januar tilbage til staterne. Blev efter sin tilbagekomst avlsleder ved hestestutteriet »Rosecroft Stock Farm« ved Washington D. C. i Maryland. G. $^{2}/_{1}$ 1950 med Gunvor Helene Tyge, f. i Stenlille $^{17}/_{3}$ 1927, realeksamen fra Stenlille 1943, lærte husholdning i Saxkøbing 1944—45, derefter hjemme et årstid, elev på Dronning Louises børnehospital med afsluttende eksamen som barneplejerske 1947—49, begyndte som elev ved Frøbel-Højskolen september 1949, men afbrød på grund af sit giftermål; derefter nogle måneder husmoder på Cypressegård, indtil indrejsetilladelsen til U.S.A. kom.

SYVENDE LINIE

Ernst Vilhelm Hoffmann g. m. Helene K. Forman

Ingeborg H.	Sigurd H. g. m. Tekla E. G. Lundgaard	Jørgen H. g. m. Lut Nybo Jørgensen	Ragnhild H. g. m. Kjetulf P. Hellesøe	Ellen Johanne H. g. m. Holger J. Petersen	Per E. V. H. 1923—48	Bodil H.	Børge J. H.
	Ernst W. H. Marianne H.	Annette H. Elsebeth H. Ernst H. H. Migge H.	Kirsten H. Per H.	Jakob Dan P. Erik Dan P.			

I Ernst Vilhelm Hoffmann, f. på Damsmark $^{9}/_{9}$ 1884, i tømmerlære 1901—05, afgangseksamen fra teknisk skole 1905, aftjente sin værnepligt som artillerist i 1906, ansat hos H. Hoffmann & Sønner 1907 og medindehaver 1910. Deltaget i arbejdet på Klampenborg væddeløbsbane, mergelarbejderne: Blaksmark, Strellev, Ulbjerg og Vester Tørslev og jordarbejdet ved banegårdsterrænet i Århus m. m. Gik ud af firmaet i 1924 efter købet af Bredeshave ved Præstø, ejer af denne 1924—28 og af Skyttegården ved Haderslev fra 1928. Genoptog i 1932 sin entreprenørvirksomhed og gik igen ind i firmaet H. Hoffmann & Sønner. Medlem af Bjerning sogneråd 1933—42 og af Bjerning menighedsråd 1932—42. G. $^{24}/_{6}$ 1910 med Helene Kristine Hoffmann, f. i Næsborg $^{16}/_{5}$ 1887, i huset i Alslev præstegård 1903—04, på Ubberup højskole vinteren 1904—05, på Poul Petersens gymnastikinstitut 1905—07, lærerinde i Nykøbing F. 1907—09.

11 børn.

II 1. Ingeborg Hoffmann, f. i Varde $^{4}/_{9}$ 1911, realeksamen fra Præstø 1928, huslig 1928—30, lærerindeeksamen 1933, vikar på Vejstrup pigehjem, i Nykøbing F. og Haderslev 1933—36, lærerinde i Haderslev 1936—37, i Assens 1937—47 og i Gladsaxe 1947—50, viceinspektør smsteds 1950. Faglærereksamen 1943. Formand for Dansk Kvindesamfund, Assens 1945—47, medlem af bestyrelserne for D.K.B. 1941—47, luftværnsforeningen og L.A.B.

II 2. Børge Johan Hoffmann, f. i Strelluf $^{1}/_{11}$ 1912, død i Århus $^{21}/_{4}$ 1919.

II 3. Sigrid Hoffmann, f. i Ulbjerg $^{29}/_{3}$ 1914, død smsteds $^{23}/_{1}$ 1915.

II 4. Sigurd Hoffmann, f. i Vester Tørslev $^{13}/_{9}$ 1915, lærte landvæsen på Skyttegården 1929—30, på Skibelund Efterskole 1930—31, landvæsenselev på Bøgeskobgård, Christiansfeld 1931—32, på Cypressegård 1932—33, på Holmegård v. Næstved 1933—34, ladefoged på Idagård v. Slagelse 1934—35, forvalter på Skyttegården 1936—43, forpagter af samme fra 1943, på Dalum landbrugsskole i vinteren 1938—39. G. $^{7}/_{7}$ 1946 med Tekla Elisabeth Grishauge Lundgård, f. i Torslev $^{9}/_{2}$ 1913, huslig uddannelse 1931—34, på Kærehave husholdningsskole 1934—35, husjomfru på Englerup mølle v. Ringsted 1935—37, på Hadsten højskole 1937—38, på Fredenslund v. Slagelse 1938—42, på Estvadgård v. Skive 1942—43, på Oxholm 1943—44, husbestyrerinde på Skyttegården 1944—45.

2 børn.

III 1. Ernst Wilhelm Hoffmann, f. i Haderslev $^{25}/_{7}$ 1948.

III 2. Marianne Hoffmann, f. i Haderslev $^{28}/_{10}$ 1949.

II 5. Jørgen Hoffmann, f. i Vester Tørslev $^{13}/_{9}$ 1915, student fra Haderslev 1933, filosofikum 1934, cand. polyt 1938, militærtjeneste 1938—40, kornet 1939 og sekondløjtnant 1940, hjemsendt efter 9. april. Ansat hos H. Hoffmann & Sønner 1940 ved brunkulslejerne i Troldhede, Astrup m. fl. G. $^{3}/_{2}$ 1945 med Ingeborg (Lut) Nybo Jørgensen, f. i Kolding $^{28}/_{3}$ 1912.
4 børn.

III 1. Annette Hoffmann, f. i København $^{24}/_{4}$ 1946.

III 2. Elsebeth Hoffmann, f. i København $^{24}/_{4}$ 1946.

III 3. Ernst Henrik Hoffmann, f. i København $^{28}/_{2}$ 1948.

III 4. Migge Hoffmann, f. i København $^{28}/_{2}$ 1948.

II 6. Ragnhild Helene Hoffmann, f. i Hobro $^{11}/_{9}$ 1917, huslig uddannelse, på Snoghøj gymnastikhøjskole 1935—36, på Borrehus husholdningsskole i 1939 og på Askov højskole 1940—41. G. $^{14}/_{11}$ 1941 med Kjerulf Petersen Hellesøe, f. i Hjerndrup ved Christiansfeld $^{15}/_{8}$ 1903, uddannet ved landvæsenet på Nygård v. Haderslev, Tågerup ved Sommersted, Sønderballe v. Åbenrå og Kathrinebjerg, Kolding, forvalter på Karlslundegård, Karlslunde. Overtog sin fødegård i Hjerndrup 1933.
2 børn.

III 1. Kirsten Hoffmann Hellesøe, f. i Hjerndrup $^{3}/_{10}$ 1942.

III 2. Per Hoffmann Hellesøe, f. i Haderslev $^{7}/_{8}$ 1946.

II 7. Ellen Johanne Hoffmann, f. i Hasle $^{9}/_{3}$ 1920, realeksamen fra Haderslev 1936, huslig uddannelse 1936—41, elev på Frederiksberg hospital 1941—44, på Askov højskole vinteren 1944—45, supplerende uddannelse 1945—46, sygeplejerske ved Dansk Sundhedstjeneste i Sydslesvig 1946—47. G. $^{30}/_{10}$ 1947 med Holger Jørgensen Petersen, f. i Flensborg $^{3}/_{6}$ 1915, præliminæreksamen fra Duborg skolen 1932, student fra Sønderborg 1935, filosofikum og 2års uddannelse som mediciner ved Københavns universitet, tog på grund af valutaforholdene medicinsk embedseksamen fra Marburg a. d. Lahn 1942, tysk dr. med. 1943. Indkaldt som soldat $^{30}/_{8}$ 1939, med i frankrigsfelttoget dec. 1939 — nov. 1940, derefter afkommanderet

til studiets afslutning, indkaldt som batallionslæge ved feltenhed på østfronten 1943—45, begyndte praksis i Flensborg 1945, ved Dansk Sundhedstjeneste smsteds 1945—47, frakendt retten til sygekassepraksis p. gr. af arbejdet inden for Dansk Sundhedstjeneste, kandidat på Sønderborg statshospital 1947, dansk jus. practicandi 1948, kandidat på Frederiksberg hospital 1948 og i Vordingborg 1948—49, 2. reservelæge i Skive 1949—50. 1. reservelæge smsteds fra 1950.
2 børn:

III 1. Jakob Dan Petersen, f. i Vordingborg $^{17}/_{1}$ 1949.

III 2. Erik Dan Petersen, f. i Skive $^{8}/_{7}$ 1950.

II 8. Lily Maria Hoffmann, f. i Åbyhøj $^{4}/_{8}$ 1921, død $^{28}/_{4}$ 1922.

II 9. Per Ernst Vilhelm Hoffmann, f. i Åbyhøj $^{19}/_{4}$ 1923, død på Frederiksberg hospital $^{14}/_{9}$ 1948. Student fra Haderslev 1941, cand. polyt. 1946, militærtjeneste ved feltartilleriet 1946—47, ansat hos H. Hoffmann & Sønner 1947.

II 10. Bodil Hoffmann, f. i Åbyhøj $^{23}/_{4}$ 1924, huslig uddannelse fra 1938 med ophold på Vojens ungdomsskole i 1940 og på Snoghøj gymnastikhøjskole 1941, lærte barnepleje 1942—43, barneplejerske 1943—45, husholdningskursus 1945, på Rødkilde sygeplejehøjskole 1946, sygeplejeelev på Helsingør sygehus 1946—49, supplerende uddannelse 1949—50, vikarassistent i Næstved 1950.

II 11. Børge Johan Hoffmann, f. på Bredeshave ved Præstø $^{25}/_{12}$ 1926, realeksamen fra Frederiksberg 1944, i kokkelære 1944—48, militærtjeneste ved infanteriet 1948—49, ungkok på Bellevue strandhotel 1949, på Glacis restaurant 1949—50.

OTTENDE LINIE

Johannes Alfred Hoffmann g. m. Eli Møller

Gunnar Joh. H.	Helga Elise H.
g. m.	g m.
Gertrud Skaun	Erik T. Kragh
Ingeborg H.	Lise K. 1945—45
Johannes H.	Dorthe K.
	Mette K.

I 1. Johannes Alfred Hoffmann, f. på Damsmark $^{28}/_{2}$ 1886, i maskinlære hos firmaet Jensen & Olsen, Esbjerg, og Carl B. Hoffmann, Esbjerg, på Island for Carl B. Hoffmann, ansat på Frichs fabrikker, Århus, og derfra sendt til Tyskland, medindehaver af H. Hoffmann & Sønner 1914. Deltaget i arbejderne: Darum—Vester Vedsted diget, Esbjerg havn, Stenderup mergelleje, Rydbjerg mergelleje, Varde—Grindstedbanen, Gudenåcentralen, udvidelsen af Ringsted station og overbygningen af Århus å, fra 1924 ved Århus havn. G. $^{14}/_{12}$ 1914 med Eli Møller, f. i Askov $^{18}/_{3}$ 1889, pigeskoleeksamen fra Esbjerg, huslig uddannelse og ophold på Askov højskoles vinterkursus.

2 børn.

II 1. Gunnar Johannes Hoffmann, f. i Ansager $^{18}/_{9}$ 1915, i tømmerlære 1933—37, rejse til Tyskland 1937, bygningskonstruktør 1938, ansat hos H. Hoffmann & Sønner fra 1938 ved arbejder i Helsingør og Århus, ved tørvemoserne ved Silkeborg og Herning og fra 1945 ved Saxkøbing. Militærtjeneste ved fodfolkspionererne 1939—40, genindkaldt i 1941 og 1945. G. $^{22}/_{9}$ 1941 med Gertrud Skaun, f. i Malmø $^{17}/_{3}$ 1913, realeksamen fra Århus 1930, studentereksamen fra Århus 1933, ansat på hotel Tannishus 1933—41 med ophold i Frankrig 1934—35 og i England 1935—36.

2 børn.

III 1. Ingeborg Hoffmann, f. i Århus $^{28}/_{11}$ 1942.

III 2. Johannes Hoffmann, f. i Saxkøbing $^{16}/_{6}$ 1946.

II 2. Helga Elise (Vips) Hoffmann, f. i Ansager $^{11}/_{11}$ 1918, realeksamen fra Århus 1936, på kontor 1937—40, uddannelse i husholdning og vævning, på Askov højskole 1941. G. $^{15}/_{5}$ 1943 med Erik Theodor Kragh, f. i Århus $^{28}/_{9}$ 1917, realeksamen fra Århus 1935,i tømmerlære 1935—39, bygmestereksamen 1940, ingeniør i bygningsteknik H. B. 1941, ansat hos H. Hoffmann & Sønner 1941—45, ved Ribe amts vejinspektorat fra 1945.

3 børn.

III 1. Lise Kragh, f. i Århus $^{20}/_{3}$ 1945, død smsteds $^{21}/_{3}$ 1945.

III 2. Dorthe Kragh, f. i Århus $^{15}/_{4}$ 1946.

III 3. Mette Kragh, f. i Århus $^{1}/_{4}$ 1949.

NIENDE LINIE

Lily Christine Hoffmann g. m. Gunner Skafte Dornonville de la Cour
1888—1919

Ruth D. de la C.	Knud Asger H. D. de la C.	Else D. de la C.	Gerda D. de la C.	Elisabeth D. de la C.
g. m.	g. m.	g. m.	g. m.	g. m.
Niels Peter Fogtdal Petersen	Bodil Marie Søderberg	Steen Møller	Christian Børge Jansen	Jørgen Haarløv
	Peter D. de la C.	Steffen S. M.		
Palle F. P.			Ebbe la C. J.	
Stig F. P.			Elise la C. J.	
Gert F. P.			Kim la C. J.	
			Jan la C. J.	

I Lily Christine Hoffmann, f. på Damsmark $^{20}/_{4}$ 1888, død på Cypressegård $^{8}/_{1}$ 1919 under den spanske sygeepedemi. Præliminæreksamen fra Frederiksberg 1905, lærte husvæsen 1905—06 på Holmegård, pr. Nakskov, der ejedes af proprietær la Cour, blev forlovet med sønnen Gunner Skafte Dornonville de la Cour og gift $^{8}/_{5}$ 1908.

Følgende mindeord er skrevet af hendes mand:

»I de godt 10 år hun fik lov at være husmoder på Cypressegård, var hun for mand og børn som for alle gårdens beboere hjemmets samlende og strålende midtpunkt, der med sit lyse, varmhjertede sind og sit sprudlende humør kastede glans over hverdag og helligdag og gjorde dem til en glæde og fest, og hun formåede som få at vinde alles kærlighed, som hun kom i berøring med, og endnu mindes hun med glæde af den ældre generation af slægten og venner her på egnen.«

Gunner Skafte Dornonville de la Cour, f. på Havmøllen, pr. Æbeltoft $^{3}/_{4}$ 1882, præliminæreksamen fra Nakskov 1897, lærte landvæsen på Holmegård 1897—99 og på Rane Ladegård ved Æbeltoft 1899—1900, aftjente sin værnepligt som infanterist 1902, gennemgik sekondløjtnantskolen på Kronborg 1903, forvalter på Holmegård 1903—04, på Asserstrup 1904—05 og igen på Holmegård 1905—08. Udnævnt til sekondløjtnant 1904, ejer af Cypressegård 1908. Byggede dens stald- og ladebygninger op efter en brand i 1924 og dens svinestald i 1941 — ligeledes efter en brand. Mangeårig formand for Saxkøbings tennisklub, medlem af Saxkøbings sukkerroedyrkerforenings bestyrelse 1919—28, formand for L.Y.M. i Saxkøbing fra 1945.

5 børn.

II Ruth Dornonville de la Cour, f. på Cypressegård $^{30}/_{3}$ 1909, realeksamen fra Saxkøbing 1925, huslig uddannelse, i Amerika 1928—29. G. $^{30}/_{12}$ 1930 med Niels Peter Fogtdal Petersen, f. i Bramminge $^{3}/_{6}$ 1902, student fra Nykøbing F. 1921, ansat i det danske konsulat i Chicago 1923—29, sparekasseassistent i Saxkøbing, sparekassebestyrer i Nysted fra 1933, overligningskommissær fra 1940 og branddirektør for Købstædernes almindelige brandforsikring fra 1941.

3 børn.

III 1. Palle Fogtdal Petersen, f. i Saxkøbing $^{1}/_{11}$ 1931, realeksamen fra Nysted 1947, i boghandlerlære i Saxkøbing fra 1947.

III 2. Stig Fogtdal Petersen, f. i Nysted $^{25}/_{5}$ 1935.

III 3. Gert Fogtdal Petersen, f. i Nysted $^{3}/_{7}$ 1938.

II 2. Knud Asger Hoffmann Dornonville de la Cour, f. på Cypressegård $^{25}/_{8}$ 1910, student fra Nykøbing 1928, filosofikum 1929, cand. polyt. 1934, ansat ved Københavns sporveje 1934, trafikinspektør smsteds 1946, afdelingsingeniør ved Århus sporveje 1947, sporvejsdirektør smsteds 1950. Medlem af bestyrelsen for Københavns kommunale ingeniørforbund 1937—39, medlem af Dansk Ingeniørforenings repræsentantskab 1938—45. G. $^{28}/_{2}$ 1945 med Bodil Marie Søderberg, f. på Frederiksberg $^{23}/_{12}$ 1909.

1 barn.

III 1. Peter Dornonville de la Cour, f. på Frederiksberg $^{22}/_{9}$ 1946.

II 3. Else Dornonville de la Cour, f. på Cypressegård $^{11}/_{3}$ 1912, realeksamen fra Saxkøbing 1928, husholdningslærerinde 1931, ophold i England 1932—33. G. med Steen Møller, f. på Ulriksdal, Orehoved $^{17}/_{12}$ 1913, student fra Nykøbing 1931, cand. jur. 1937, fuldmægtig i Svendborg og Kolding 1937—40, sagfører i Nysted fra 1940, landsretssagfører 1945. Medlem af Nysted byråd 1945.

1 barn:

III 1. Steffen Steen Møller, f. i Fredens sogn $^{1}/_{5}$ 1939.

II 4. Gerda Dornonville de la Cour, f. på Cypressegård $^{15}/_{9}$ 1913, realeksamen fra Saxkøbing 1929, på Ollerup gymnastikhøjskole 1930, eksamen som barneplejerske 1933, husholdningselev på Søholt 1934, barneplejerske i Shanghai 1935—38. G. $^{8}/_{10}$ 1938 med Christian Børge Jansen, f. i København $^{5}/_{7}$ 1915, realeksamen fra Korsør 1931, postelev 1931—34, medhjælper 1934—39, assistent i Saxkøbing 1939—40, i København 1940—47, overassistent smsteds fra 1947. Gardist 1938—39.

4 børn.

III 1. Ebbe la Cour Jansen, f. i Saxkøbing $^{18}/_{4}$ 1940.

III 2. Elise la Cour Jansen, f. i København $^{10}/_{10}$ 1944.

III 3. Kim la Cour Jansen, f. i København $^{11}/_{1}$ 1946.

III 4. Jes la Cour Jansen, f. i København $^{6}/_{11}$ 1947.

II 5. Elisabeth Dornonville de la Cour, f. på Cypressegård $^{15}/_{6}$ 1917, realeksamen fra Saxkøbing 1932, student fra Nykøbing 1935, højere

handelseksamen fra Niels Brocks handelshøjskole 1937, sekretær på Handelshøjskolens kontor 1937—44, sekretær i firmaet Asmussen & Weber, København, fra 1948. G. $^{8}/_{7}$ 1944 med disponent Jørgen Haarløv, f. i Hobro $^{22}/_{3}$ 1920, realeksamen fra Hobro 1936, højere handelseksamen fra Niels Brocks handelshøjskole 1941, handelshøjskolens diplomprøve i salgsorganisation og reklame 1944, erhvervschef i Holbæk 1944—48, leder af eksportafdelingen i firmaet Kaj Johansen fra 1948.

Ingen børn.

TIENDE LINIE

Asta Dagny Hoffmann g. m. Peder Christensen

1881—1936

Johan H. H C.	Palle H. C.	Knud H. C.	Agnes H. C.	Anna E. H. C.	Vilhelm H. C.	Ole H. C.
g. m.	g. m.	g. m.	g. m.	g. m		
Dagny L Jensen	Dagmar Jensen	Agda K.	Sigurd R.	Holger		
		Eriksen	Hvelplund	Bladtkramer		
Asta H. C.	Bodil H. C.					
		Karen H. C.	Peder H. H.	Ib B.		
		Kirsten H. C.	Karen Lise H.	Eva B.		
		Kjeld H. C.	Bente H.			
			Jens Chr. H.			

I Asta Dagny Hoffmann, f. på Damsmark $^{24}/_{9}$ 1889, lært husvæsen hjemme, i Ørsted 1905—06 og i Hillerød 1907—08. Styrede efter sin mands død selv Pabøl Skovridergård fra 1936—38, forpagtede den i 1938 til sønnen Knud og flyttede til Hoven. Medlem af Hoven menighedsråd 1937—48 og af bestyrelsen for Hoffmanns familieplantage 1937 48. G. $^{23}/_{7}$ 1910 med Peder Christensen, f. i Uhe $^{23}/_{10}$ 1881, død i Pabøl $^{21}/_{12}$ 1936. Lærte forstarbejde, assistent under Hedeselskabet 1908 —13, ejer af Bakkevejle 1913—16, af Holtegård 1916—19 og af Pedersholm 1920—27, flyttede i 1927 til Pabøl skovridergård som bestyrer af faderens, I. C. Christensens, plantage og blev i 1933 ejer af samme ved køb af aktierne, der ejedes af alle I. C. Christensens børnebørn. Formand for Oppesundby menighedsråd 1924—27, medstifter af aktieselskabet »Hoffmanns familieplantage« i 1927 og medlem af bestyrelsen fra 1927 til sin død.

10 børn.

II 1. Johan Henrik Hoffmann Christensen, f. i Guldager $^{18}/_{8}$ 1911, lært landbrug dels på Påbøl Skovridergård og dels i Hee, ejer af Grimslund i Hoven 1935. G. $^{10}/_{2}$ 1946 med Dagny Louise Jensen, f. i Hoven $^{14}/_{2}$ 1914, kom på grund af faderens tidlige død fra 9-års alderen ud at tjene om sommeren og efter konfirmationen hele året. Husbestyrerinde på Grimlund 1937—46.

1 barn:

III 1. Asta Hoffmann Christensen, f. på Grimlund $^{2}/_{7}$ 1947.

II 2. Palle Hoffmann Christensen, f. i Guldager $^{1}/_{12}$ 1912, mellemskoleeksamen fra Frederikssund 1927, i handelslære, på handelsskole 1931—32, forskellige pladser, sidst som bogholder ved brunkulsbrydning i Resen. G. $^{24}/_{11}$ 1947 med Dagmar Jensen, f. i Ho $^{16}/_{7}$ 1915, kom ud at tjene som 10-årig og har siden da haft huslige pladser.

1 barn:

III 1. Bodil Hoffmann Christensen, f. i Resen $^{12}/_{2}$ 1949.

II 3. Knud Hoffmann Christensen, f. i Arninge $^{2}/_{3}$ 1914, på Skibelund efterskole 1930—31, uddannet gartner, forpagter af Pabøl Skovridergård 1938—48, ejer af Kloster ved Ringkøbing fra 1948. G. $^{17}/_{9}$ 1939 med Agda Karoline Eriksen, f. $^{20}/_{3}$ 1914.

3 børn.

III 1. Karen Hoffmann Christensen, f. i Pabøl $^{11}/_{5}$ 1941.

III 2. Kirsten Hoffmann Christensen, f. i Pabøl $^{5}/_{8}$ 1943.

III 3. Kjeld Hoffmann Christensen, f. i Pabøl $^{12}/_{5}$ 1947.

II 4. Karen Elise Hoffmann Christensen, f. i Arninge $^{10}/_{1}$ 1916, død på Pedersholm $^{14}/_{1}$ 1924.

II 5. Agnes Hoffmann Christensen, f. på Holtegård $^{14}/_{6}$ 1917, huslig i sit hjem i Pabøl 1931—33, på Borris husholdningsskole 1933, hos skovrider Bang, Marselisborg 1934, på Mariaforbundets kursus vinteren 1934—35, forsk. huslige pladser 1935—40. G. $^{28}/_{7}$ 1940 med Sigurd Rahbek Hvelplund, f. $^{21}/_{2}$ 1911 i Ørbæk, pr. Tarm, uddannet ved landvæsenet, soldat i 1932, på Ryslinge højskole 1933—34, forkarl på Vindelevgård, Jellinge, 1934—36 og på Livballegård, Hastrup, 1936—37, på Ladelund landbrugsskole 1937—38 og derefter i sit hjem i Ørbæk et par år, ejer af Nygård, Vittrup, 1940.
4 børn.

III 1. Peder Holger Hvelplund, f. i Vittrup $^{3}/_{10}$ 1942.

III 2. Karen Lise Hvelplund, f. i Vittrup $^{27}/_{1}$ 1944.

III 3. Bente Hvelplund, f. i Vittrup $^{4}/_{5}$ 1945.

III 4. Jens Christian Hvelplund, f. i Vittrup $^{27}/_{10}$ 1949.

II 6. Ib Hoffmann Christensen, f. i Fugelse, Lolland $^{29}/_{1}$ 1920, død i Påbøl $^{12}/_{9}$ 1933.

II 7. Anna Elisabeth Hoffmann Christensen, f. på Pedersholm, Oppesundby $^{17}/_{10}$ 1921, huslig uddannelse, på Ryslinge højskole 1941, centralbestyrer i Hoven 1946. G. $^{9}/_{7}$ 1944 med Holger Bladtkramer, f. i Egtved $^{7}/_{2}$ 1919, i barberlære 1933—1937, arbejdede som svend 1937—39, forretning i Vejen 1939—46, i Hoven fra 1947.
2 børn:

III 1. Ib Bladtkramer, f. i Vejen $^{18}/_{4}$ 1946.

III 2. Eva Bladtkramer, f. i Hoven $^{30}/_{5}$ 1949.

II 8. Jens Christian Hoffmann Christensen, f. på Pedersholm $^{30}/_{11}$ 1925, død smsteds $^{26}/_{1}$ 1926.

II 9. Vilhelm Hoffmann Christensen, f. på Pedersholm $^{30}/_{11}$ 1925, begyndte ved landvæsenet, gik i købmandslære, men vendte tilbage

til landbruget og har haft forskellige pladser i Jylland og på Fyn. På Ryslinge højskole 1946—47, aftjent sin værnepligt som dragon i Randers 1947—48.

II 10. Ole Hoffmann Christensen, f. i Pabøl $^{13}/_{9}$ 1931, kom ud at tjene som 10-års dreng hos sine søskende og fik det første år et føl med i lønnen. Har efter sin konfirmation arbejdet ved landbruget i Jylland og på Fyn.

Plejedatteren Christine Brøbech

Christine Marie Sara Reimann, f. i Struer $^{8}/_{4}$ 1865, g. $^{3}/_{7}$ 1885 med urmager Søren Jensen Brøbech.

»Min fader Carl Gustav Reimann var formand hos entreprenør Hoffmann. Begge kom samtidig til Danmark, min fader fra Wichendorf ved Heinau (c. 1864). Min moder døde, da jeg var $^{3}/_{4}$ år gammel. Min fader giftede sig igen et par år efter. Vi flyttede da til Esbjerg, hvor min fader var beskæftiget med opbygningen af Esbjerg havn. Min faders anden kone døde, da jeg var 3 år gammel. Jeg kom derpå i pleje hos en familie i Esbjerg, indtil jeg var 11 år gammel. Da mine plejeforældre udvandrede, kom jeg til Damsmark, spadserende med min fader fra Esbjerg (ingen jernbaner!) og blev derpå optaget i hjemmet hos Heinrich Hoffmann, hvor jeg var til efter konfirmationen. Efter at have været i huset hos stationsforstander Lillelund, Guldager kom jeg i huset hos apoteker Nielsen, Varde. Der lærte jeg min mand at kende, og jeg blev forlovet 18 år gammel. Jeg blev gift $^{3}/_{7}$ 1885, (20 år gammel) viet i Alslev kirke, og bryllupet fejredes på Damsmark.

Siden har jeg levet i Århus, den længste tid boet i Søndergade 41, i et par år inden min mand 1927 solgte sin forretning af helbredshensyn, i Ryesgade 4—6. Siden 1927 boet i Filtenborgstiftelsen, Århus«.

Søren Jensen Brøbech, født i Glæsborg sogn $^{12}/_{11}$ 1861, død i Århus $^{5}/_{8}$ 1948. I urmagerlære i Grenå, arbejdede som svend i Skive og Varde, urmagerforretning i Århus 1884—1927. Udøvende musiker, spillede en tid i Århus teaters orkester.

1 barn.

Liva Brøbech, f. i København $^{31}/_{12}$ 1894, lært porcelænsmaling, g. $^{22}/_{8}$ 1920 med Albert Waldemar Hedkvist, f. i Lysekil $^{16}/_{2}$ 1893, realskoleexamen fra Nyköbing, avgangsexamen fra Filip Holmqvists Handelsinstitut i Göteborg 1910, korrespondent i Värmelednings AB Celcius 1910—15, chef for Skeppningsavdelningen i Färjenäs AB 1915—17, kontorchef i Assurancefirman Lindahl & Collin 1917—25, direktør ved Forsäkringsbolagen Gothia og Svecias kontor i Göteborg 1926, indehaver af revisionsbyrå i Göteborg fra 1935.

Ingen børn.

H. HOFFMANN & SØNNER

Entreprenører — Civilingeniører.
København — Århus — Sakskøbing.

For os, der gennem familieskab har tilknytning til H. Hoffmann & Sønner, er entreprenør et selvfølgeligt begreb; men mange mennesker kender næppe ordet og da slet ikke, hvad det dækker over. Måske kunne vi andre også få vanskeligheder, hvis vi klart og bestemt skulle afgrænse begrebet.

Selve ordet entreprenør er fransk og er rimeligvis kommet til Danmark i det 17. århundrede, da fransk sprog og kultur øvede sin store indflydelse i Europa. Det vandt hurtigt almindelig udbredelse og blev brugt om personer, der optrådte som forretningsmæssige ledere af et foretagende for at tjene penge. Man kunne altså lige så godt være entreprenør for et byggeforetagende som for en fest, et bal eller et skuespil.

Først et godt stykke ind i det 19. århundrede får betegnelsen entreprenør det indhold, som vi i vore dage lægger i det. Det omfatter udelukkende folk, der ved kontrakt forpligter sig til at udføre et bygge- eller anlægsforetagende for en fastsat sum penge.

Entreprenør er et af de få erhverv, der i vore dage ikke kræver en bestemt uddannelse; men medens de første entreprenører oprindelig kun havde praktisk uddannelse, fører udviklingen med sig, at entreprenøren stadig får brug for større og større teknisk indsigt for at kunne forstå tegninger og overslag og føre dem ud i praksis.

De første muligheder for en dansk entreprenørstand efter vor tids opfattelse kom med vejforordningen af 1841. Indtil da stod Danmarks veje

hovedsagelig under staten, der havde lagt ledelsen af vejarbejderne under et særligt ingeniørkorps inden for hæren, medens bønderne måtte udføre en del pligtarbejde og pligtkørsel. Men vejforordningen af 1841 opgav pligtarbejdet og overlod det meste af vejvæsenet til sogne- og amtsråd, og hermed var de første muligheder skabt for en dansk entreprenørstand, idet vejinspektører forestod arbejdet i teknisk henseende, men overgav udførelsen af vejene i større og især mindre afsnit til entreprenører.

Men mere end småentreprenører var standen ikke blevet til, da den næste epoke snart efter begyndte: anlæggelsen af jernbaner. De danske entreprenører havde da hverken kapital eller erfaring til at påtage sig disse arbejder, der måtte betros udlændinge, og det blev i første række englændere. Disse fremmede entreprenørfirmaer tog danske underentreprenører og arbejdsledere, og herigennem nåede danskerne den indsigt i jernbanebyggeriet, der gjorde, at de kunne overtage større og større arbejder og til sidst selv stå for de danske foretagender, så udlændingene kunne undværes.

Denne udvikling for entreprenørstanden som helhed var også fuldt ud Johan Heinrich Hoffmanns, grundlæggeren af firmaet H. Hoffmann & Sønner. — Som 17-årig kom han i marts 1857 til Danmark fra Tyskland, begyndte som almindelig arbejder, men blev allerede i 1859, 20 år gammel, underformand ved et arbejde i Helsingør. To år efter, i 1861, blev han formand ved et jernbaneanlæg til Helsingør og i 1863 ved en jernbane til Struer. Her fik han sin første entreprise ved anlægget af linjen Struer—Rønbjerg hede. 1865 blev han entreprenør hos en ingeniør Fugl og »rettede her banen af fra Vinderup til Rønbjerg hede og tjente derved 1200 rigsdaler, — hans første kapital«. I de følgende år havde han flere småentrepriser, men tog så i 1869 til Esbjerg, hvor han fik sit første større arbejde ved havnen — dog ikke lige med det samme; for bygningen af Esbjerg havn er en lang og broget historie, der fortæller meget om den tids entreprenører. Selve loven om Esbjerg havn blev vedtaget 1868, og i november samme år sluttedes kontrakt om arbejdet med svejtseren Louis Carlé. Tidsfristen blev for dokarbejdet 1870 og for resten af arbejdet 1871; men Carlé kunne ikke klare sine forpligtelser, tidspunkterne blev ikke overholdt, og i december 1872 afsluttede han en overenskomst om fuldførelsen af havnearbejdet med baron G. A. Gedalia & Co, justitsråd E. C. Møller og murermester Lauritz Petersen. Ministeriet tiltrådte overenskomsten mod, at dokhavnen skulle kunne tages i brug oktober 1873, og hele arbejdet være afsluttet april 1874.

Heller ikke disse tidspunkter blev overholdt, og i april 1875 gik Gedalia & Møller fallit. Deres kautionist — forøvrigt C. F. Tietgen — prø-

vede at fortsætte, men måtte give op april 1876. I løbet af disse år havde J. H. Hoffmann stadig haft entrepriser ved havnen for hovedentreprenørerne, men i 1876, da resten af arbejdet blev udbudt, blev han lavestbydende ved licitationen, fik det og udførte det til den kontraktmæssige tidsfrist den første september 1878.

Men det kostede penge at blive entreprenør i større stil, og disse blev skaffet, dels ved at stille Damsmark som kaution og dels ved at gå i kompagniskab med svenskeren Gunnarson, der stillede 20000 kr. til rådighed. Hermed var firmaet Hoffmann & Gunnarson dannet, en forbindelse, der varede til 1898, hvor Gunnarson trådte tilbage, og sønnerne Christian og Vilhelm indtrådte, og firmaet hed fra nu af H. Hoffmann & Sønner. Meget vides ikke om Gunnarson, men i entreprenørforeningens jubilæumsskrift fra 1942 står dog: »Gunnarson var nok indvandret fra Sverrig. Han havde også selv arbejdet sig op, men var i mange retninger et modstykke til Hoffmann, en kraftkarl, der i fornødent fald var villig til at rydde hele butikken; og efter lønudbetalingerne om lørdagen undså han sig ikke ved at spille kort med sine arbejdere, så at han vandt pengene tilbage fra dem«.

Han kaldes her et modstykke til Hoffmann, og det forstår man, når man ser, hvad der samme steds siges om ham. Efter at en entreprenør Winkel er omtalt, står der: »En anden fremtrædende personlighed blandt den tidsalders entreprenører var H. Hoffmann. Han var som 17-årig indvandret fra Schlesien og begyndte selvstændigt entreprenørvirksomhed 1865. Han havde ingen teknisk uddannelse, men intelligens og sund sans parret med flid og nøjsomhed bragte ham frem. Ligesom Winkel nød han ry for absolut pålidelighed. Hans ord og håndslag var bedre end den bedst skrevne kontrakt. Begge blev på deres gamle dage æresmedlemmer af entreprenørforeningen«.

Som entreprenøren i 1860'erne og 70'erne var en anden mand end entreprenøren af i dag, var de forhold, han arbejdede under, også nogle ganske andre. Ved jord- og anlægsarbejder i vore dage tænker man på maskiner og atter maskiner; men en dansk jernbanemand fortæller os noget helt andet om arbejdsmetoderne ved de jyske jernbaneanlæg o. 1860. »Man begyndte arbejdet på den fra fortiden kendte måde med arbejdere, trillebøre og trillefjæl. Det var utrolige mængder af trillefjæl, der gik med. Efter et arbejde var der altid store mængder, til dels kassable, til salg. Og af arbejdere skulle der forholdsvis mange flere til end i vore dage. Efterhånden som det nye banelegeme blev jævnt og bredt nok, blev der lagt spor, og transporten fortsattes derefter med heste og tipvogne. Disse havde almindelig sporvidde og tog en ret stor last, 4—5 tons. De fordrede derfor en

bedre vej end nutidens små, smalsporede vogne med en ton last. Hestene for disse ældre tipvogne var i regelen udmærket tilkørt, så at de ved tilråb fra kusken, som altid gik ved siden af, sprang ud fra sporet i et nu, så vognen kunne løbe forbi dem. — Arbejderne gik i rækker, 30 eller flere endnu efter hinanden. Tempoet var sendrægtigt, men sejgt; men de havde også en arbejdstid fra kl. 5 om morgenen til kl. 8 om aftenen med fem gange en halv times ophold.« Det var altså simpelt selvforsvar, når der ikke kunne blive tale om tempo under arbejdet.

Dengang var entreprenøren også udstyret med en ganske anden myndighed over sine arbejdere end i vore dage. Han fastsatte lønnens størrelse og bestemte, om det skulle være akkord eller dagløn. Strejker var forbudt, og ved opsætsighed kunne politiet forlange hjælp hos garnisonerne. Så vidt gik det dog kun sjældent.

Og lønningerne var små. I 1860 var timelønnen de fleste steder en 24—25 øre, for i de følgende år at stige så langsomt, at den først o. år 1900 var blevet en 30—40 øre. Og selv om en 2-værelsers lejlighed i København i disse år kunne fås for en 140—200 kr., en snes æg kostede fra 60 øre til en krone, og de andre priser var i forhold hertil, forstår man alligevel, der var smalhals i arbejderhjemmene.

Men entreprenørernes priser var selvfølgelig også andre, idet baneanlæggene udførtes til beløb, der varierede fra 50.000 til 100.000 kr. pr. kilometer (ekspropriationerne iberegnet). De tilsvarende beløb i vore dage er fra $^3/_4$ til $1^1/_2$ million kr. Endvidere var kontrakterne ofte meget ubestemt formede i sine krav til bygherren. I en jernbanekoncession fra 1859 står f. eks. følgende bestemmelse: »Banens bygning skal omfatte samtlige til anlæg og benyttelse af en enkeltsporet lokomotivbane nødvendige bygningsværker og indretninger, af hvad navn nævnes kan, selv om de ikke måtte være nævnte eller detaillerede i det tekniske program«. Og hertil kom, at der i begyndelsen heller ikke toges forbehold over for eventuelle prisstigninger. Men det lærte entreprenørerne, da 1870'ernes prisstigning gjorde dem kloge af skade.

Årene ned til 90'erne gik med stadige vanskeligheder på arbejdspladserne på grund af kravene om højere løn og kortere arbejdstid. Hoffmann fik det også at mærke. F. eks. måtte Hoffmann & Gunnarson i 1888, da 80 mand strejkede ved udfyldningsarbejderne i Kalvebodstrand, opgive at få dem til at arbejde til kl. 19.

Og da arbejderne i disse år fik deres fagforeninger, gik Hoffmann ind for tanken om en entreprenørforening, da et konstituerende møde i 1892 kom på tale, og han var da også blandt de 37 indbudte »entreprenører for

større jordarbejder m. m. i og ved København«. Af de c. 25 firmaer, der var repræsenterede ved den stiftende generalforsamling, var der ved foreningens 58. generalforsamling kun tre tilbage, og deraf var det ene firma H. Hoffmann & Sønner, der ganske vist som tidligere nævnt på daværende tidspunkt hed Hoffmann & Gunnarson. Men firmaforbindelserne var ikke så faste dengang, snart arbejdede man i kompagniskab med en og så en anden, og H. Hoffmann & Sønner har også haft forskellige kompagnoner.

Indtil 90'erne blev entreprenørarbejderne hovedsagelig udført med håndkraft; men nu satte den tekniske udvikling ind, og H. Hoffmann & Sønner gjorde begyndelsen med en gravemaskine, der blev købt først i 90'erne til udgravningsarbejdet i Frihavnen. Fra nu af gik anvendelsen af maskiner frem med så rivende fart, at det i vore dage er et meget stort spørgsmål ved bedømmelsen af et arbejde, om der kan skaffes tilstrækkeligt materiel. Og her står H. Hoffmann & Sønner som det danske firma, der for tiden har det største jordarbejdsmateriale, omfattende de mest moderne amerikanske maskiner anskaffet efter krigen.

Et andet træk er også karakteristisk for udviklingen i de sidste 75 år. I mange år var der ikke tale om, at J. H. Hoffmann havde en regnskabsfører, endsige et kontor.

Begyndelsen blev gjort i 1914, hvor der blev oprettet et lille kontor i Esbjerg, hvor bogholder Frøsig sad ene mand og passede regnskaberne. Han var oprindelig styrmand og senere formand ved nogle arbejder, og med den tids krav ansås det som tilstrækkelig uddannelse. Men også her fulgte firmaet tidens krav, og fra 1934 har der været et hovedkontor i København, ledet af en prokurist med fuldt uddannet kontorpersonale til hjælp. Desuden er der kontor i Århus, hvor firmaet stadig har haft arbejde gennem mange år, og i Saxkøbing.

H. Hoffmann & Sønner er et udpræget familiefirma, grundlagt af Johan Heinrich Hoffmann, der efterhånden optog fem af sine sønner, Christian, Vilhelm, August, Ernst Vilhelm og Johannes. I dag er de tre sidstnævnte sønner tilbage; men tredje generation er rykket ind i 1936 med sønnesønnen Johan Heinrich.

De to første generationer af H. Hoffmann & Sønner har kunnet hævde sig og følge udviklingen i over 80 år, og heldigvis for firmaet er der en tredje generation, der fuldt er i stand til at fortsætte arbejdet.

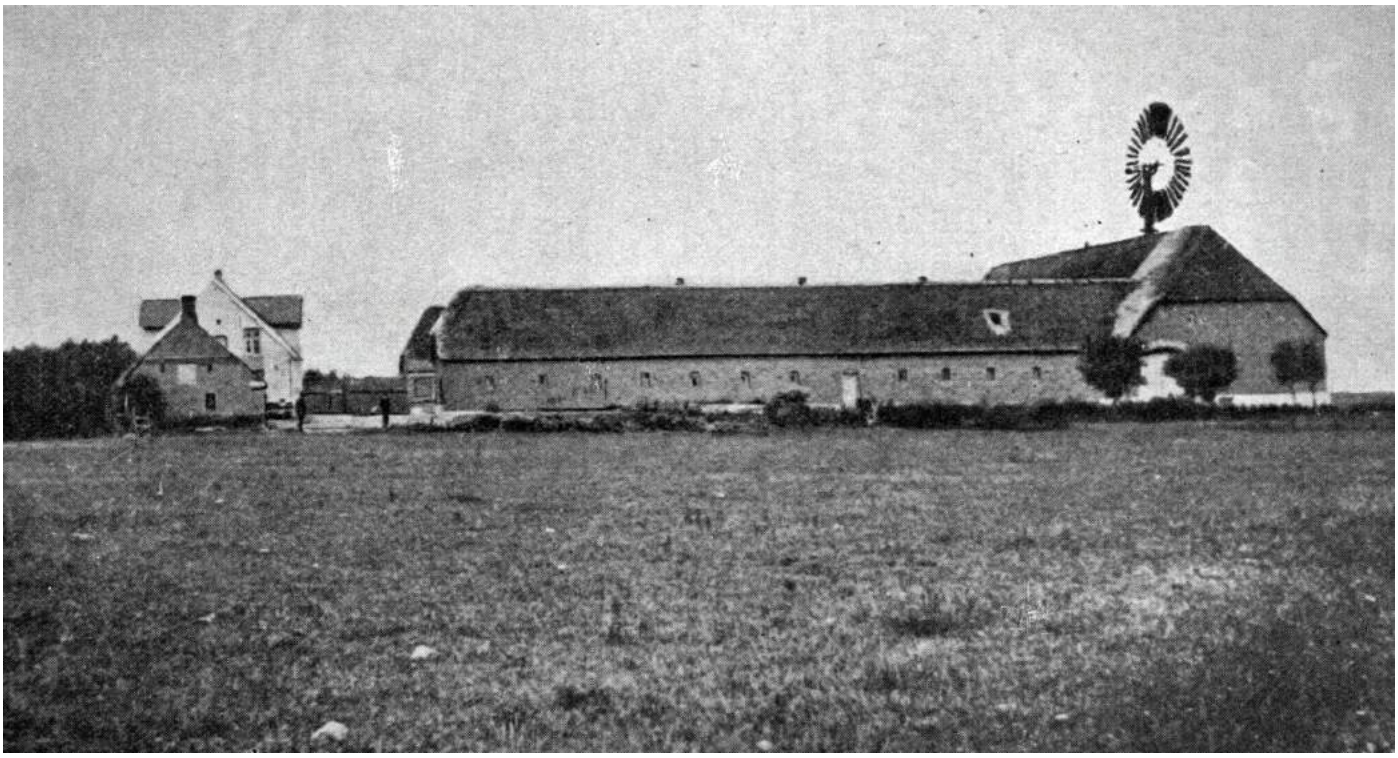
I. H.

Damsmark

Gården Damsmark, de mange søskende Hoffmanns barndomshjem, ligger i Alslev sogn, c. 12 km. fra Esbjerg, og med Guldager som nærmeste station.

I bogen: Større danske landbrug, udgivet 1936 af J. J. Hansen, står der bl. a. om Damsmark: »Damsmark, som ved vor første matrikel i 1664 kaldtes Lauridtzmarch eller Danmarck, har hørt under den nu udparcellerede hovedgård Visselbjerg; gården, der fra omkring midten af forrige århundrede er kaldt med sit nuværende navn, købtes i 1872 af entreprenør Johan Heinrich Hoffmann; den var da betydelig større i areal, men meget forsømt. Han opdyrkede store dele af gårdens hede, opbyggede gården, anlagde den store frugtplantage, samt anlagde på den lettere del af jorden Hoffmanns store plantage«.

Ja, det var en forsømt hedegård på c. 350 tønder land med gamle, forfaldne bygninger og næsten uden besætning, 6 køer og 2 heste, der blev købt i 1872. Men det blev snart at se, at der var kommet en ny mand til, jorden blev drænet og merglet, og år for år blev mere og mere af heden dyrket op, medens den lettere del af jorden, c. 70 tønder land, blev beplantet med nåletræer i 1888. Bygningerne fornyedes, og stuehuset, der »ligger mod syd til den kønne have, har gennemgående kvist og tegltag og indeholder en god beboelse«, blev bygget i 1878. Det Damsmark, der i 1907 blev overtaget af sønnen Heinrich Hoffmann, var en hel anden gård end i 1872, markerne var i drift, bygningerne i orden og besætningen talte nu en 35 køer og 6 heste m. m., selv om der stadigvæk var meget at tage fat på for en ung og ny ejer. Der blev således bygget ny kostald i 1908.

Mange unge landmænd i vore dage ville vel næsten synes, det måtte være en ren guldgrube dengang at have gård, når de hører, at skatterne for Damsmark i 1906 beløb sig til c. 150 kr., fordelt på tre beløb, ejendomsskyld, bidrag til amtsrepartitionsfondet og kommuneskat.

Men 1911 solgte Heinrich Hoffmann gården, der dermed gik over til fremmede. Og det er forståeligt, han gjorde det. Hans fader havde været entreprenør; for ham var gården Damsmark hjemmet, boligen, medens det var hans virksomhed ved siden af gården, der satte de to, Elise og J. H. Hoffmann, i stand til at føre Damsmark som det utrolig gæstfrie og hjælpsomme hjem, det var. Nu kom den unge familie, der skulle leve af gården; han, der havde hjemmets ånd i sig, og hans unge kone Hilma, begge gæstfrie og med tanke og sind til at føre traditionerne videre. Det var vanskeligt — for ikke at sige umuligt — at forene, og derfor brød de op i 1911.

Ved salget undtoges de c. 90 beplantede tønder land, der blev lagt til en tilstødende plantage, hvortil jorden var købt i 1906. I 1925 frasolgtes c. 100 tønder land, hvorpå der i 1926—27 opførtes 5 statshusmandsbrug, så Damsmark af i dag er en gård på c. 160 tønder land med godt 3 tønder hartkorn — det samme som i 1872 på over det dobbelte areal.

I. H.

Familieplantagens historie

I året 1872 købte Papa gården »Damsmark« i Alslev sogn mellem Hjerting og Varde.

Til gården hørte ca. 350 tdr. land, mest uopdyrket hede. Sin natur tro begyndte Papa straks med at dræne, mergle og opdyrke jorden, således at der blev 250 tdr. pløjejord og græsmark.

I året 1883 påbegyndtes tilplantningen af $63^1/_2$ tdr. land, dels i hede og dels i merglet agermark, og Damsmark Plantagen var i året 1888 færdig beplantet.

I årene 1904—04 begyndte de to ældste af sønnerne beplantning af 22 tdr. land, og Brødre-Plantagen opstod.

I året 1905 købte Papa på foranledning af egnens store navn inden for plantningssagen, sagfører E. Hansen, 258 tdr. land, hovedsagelig hede, grænsende op til Damsmark Plantagen og vest for den helt ud til vejen, der fører fra Hjerting til Varde. Hermed var det samlede areal på $343^1/_2$ tdr. land, og i de følgende 5—6 år tilplantedes det hele under forstassistent P. Christensens (onkel Peder) ledelse under navnet Hoffmanns Familieplantage.

Da tilplantningen i året 1911 var tilendebragt, blev mindestenen for Papa og Mama afsløret den 25. juli 1911, og hele plantagen blev tilskødet de tolv børn i fællesskab, idet det opnåede statstilskud til plantningen kr. 4400 blev hensat som driftskapital for foretagendet.

I 1927 blev plantagen omdannet til et familie-aktieselskab under navnet »Aktieselskabet Hoffmanns Familieplantage« med en aktiekapital på 24000 kr.

I året 1913 forlod onkel Peder egnen og afløstes af skovrider G. Heineth, der i de følgende 35 år med stor omhu og interesse plejede plantagen, der enstemmigt af de skiftende jagtdeltagere blev kaldt en ualmindelig skøn plantage.

Om beplantningen af plantagen fortæller skovrider Heineth:

Af Damsmark Plantagen var en del (mod nordøst) plantet i opdyrket jord, væsentligst med rødgran — på steder med stærk iblanding af hvidgran — og iøvrigt med iblanding af bjergfyr. I det store og hele var plantagen plantet efter recepten, skiftevis rødgran og bjergfyr i pløjede render i rå hede, en kultur, der kræver stadig bortsabling af fyr ved plantningens 10. år for at gavne granerne.

Under opvæksten var Familie Plantagen ude for flere genvordigheder: Samtidig med plantningen af plantagen i årene 1905—11 blev flere store plantager på egnen plantet efter samme recept. Det bevirkede, at der krævedes megen arbejdskraft til de store sablinger i årene derefter. På grund af den første verdenskrig, der dels lagde beslag på arbejdskraft og dels drev lønningerne op, var det næsten uoverkommeligt og meget bekosteligt. Kun ved hjælp af Guldager sognerådsformand lykkedes det at få tildelt militær arbejdskraft fra Hjerting, hvor der var indkvartering.

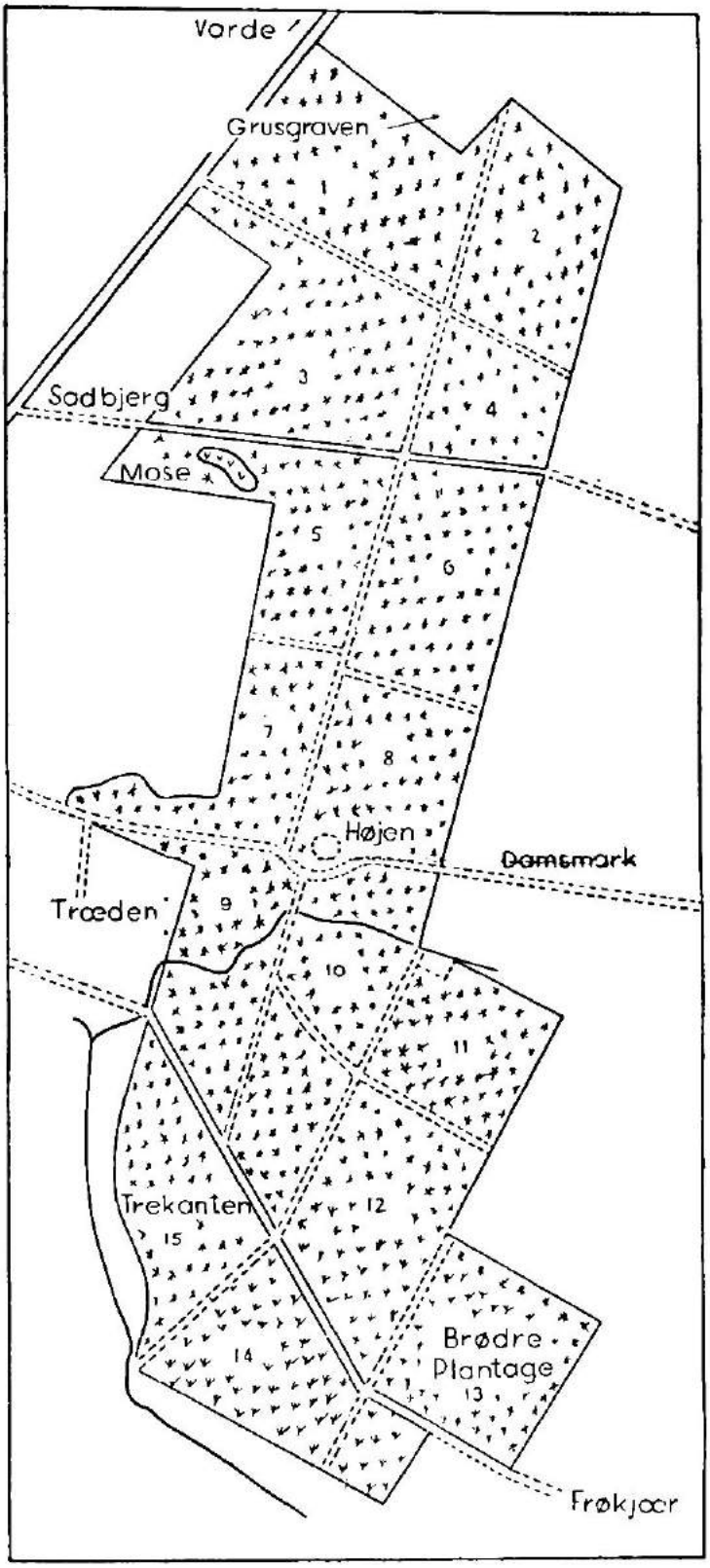
Efter 1920 måtte der trods vanskelighederne gøres noget effektivt for at redde granerne fra at kvæles af bjergfyrrene. Hver 4. række blev renset for fyr, og i de levnede 3 rækker foretoges fortyndingshugst i fyrrene og efterplantning, hvor granerne manglede. I de følgende år begyndte et stærkt angreb af rodsvamp på de iblandede hvidgraner, og da det bredte sig til rødgranerne, var i 1924 en borthugst nødvendig nordvest for Brødre Plantagen, hvor det viste sig, at kun 5% af granerne ikke var angrebet. Dette areal blev genplantet med en blanding af løvtræer, skovfyr og ædelgran, der hurtigt kom i vækst. (Dette parti overlevede branden).

I et bælte — nord/syd — findes en del birk, især i den fugtige del mod nord. Disse er ikke plantet eller sået (efter oplysning fra entreprenør Vilh. Hoffmann, der havde deltaget i plantningen) men må skyldes frø, der fra planteskolen er kommet med granplanterne. Disse birke blev hugget fri på bekostning af nåletræerne og har ligeledes overlevet branden.

Branden

Da Familie Plantagen netop havde overstået alle sine »børnesygdomme« og var i stærk vækst, indtraf den store katastrofe.

Natten mellem 1. og 2. pinsedag, 16.—17. maj 1948 brændte ca. $^3/_4$

Vorde
Grusgraven
1
2
3
Sodbjerg
4
Mose
5
6
7
8
Højen
Damsmark
Træden
9
10
11
Trekanten
12
15
14
Brødre-
Plantage
13
Frøkjær

af plantagen. Herom fortæller Bernhard, der var det eneste familiemedlem, der deltog i slukningsarbejdet:

Ved 21-tiden pinsedag blev jeg ringet op af gårdejer Ebbe Hansen, Sadbjerg, tidligere Sadbjerg kro, der meddelte, at der var opstået brand i plantagen. Jeg kom hurtigt i gammelt tøj og kørte derud. Ved ankomsten brændte det i et område sydøst for Sadbjergvejen. Falck fra Esbjerg blev tilkaldt og mødte op med sprøjte, der imidlertid ikke kunne dæmme op for ilden. Der blev tændt modild, og det begrænsede ildens fremtrængen. Der blev nu tilkaldt militær fra artillerilejren i Esbjerg (ca. 100 mand), og det lykkedes at få ilden under kontrol ved 1-tiden, efter at der var brændt ca. 20 tdr. land plantage. I slukningsarbejdet havde desuden deltaget mange af omegnens beboere, der for fleres vedkommende gjorde et stort stykke arbejde. Blandt disse bør nævnes gårdejer Ebbe Hansen, hans kone og sønner, der på forskellig måde gjorde et uegennyttigt arbejde. Ebbe Hansen og hans sønner pløjede brandbælter op, mens hans kone sørgede for proviant, og efter brandens bekæmpelse trakterede med kaffe, så at der kom folk derind, der troede, at Sadbjerg kro var genopstået. Ved 2-tiden tog jeg hjem og regnede med, at branden var slukket. Da jeg næste morgen ved 7-tiden kom derud, havde Falck sendt militæret hjem og overladt brandvagten til lokale folk. Denne disposition viste sig at være meget skæbnesvanger. Da der ikke var tegn til, at ilden ville brede sig, samledes brandvagterne i klynger og diskuterede nattens hændelser. Ved 10-tiden blæste det lidt op, og pludselig sprang gnister fra det brændte område over i den reddede del, og i løbet af en halv time var ilden nået ned til højen. Her skulle der have været en mulighed for at bekæmpe den. Der blev gjort alt, hvad der kunne gøres; men da blæsten var taget til, måtte vi trække os helt ned til Trædenvejen i den sydlige del af plantagen.

Nu skete det meget uheldige, at vinden drejede, og ilden tog retning mod Damsmark Plantagen og Brødre Plantagen. Den kraftige røg vanskeliggjorde rydningsarbejdet, og en overgang var det nær gået galt, idet ild og røg forhindrede os i at komme ud af plantagen. Heldigvis kom ingen til skade, og da vi måtte opgive kampen mod ilden, fik vi lejlighed til at »nyde« branden. Det var med vemod, jeg så det ene store grantræ efter det andet blive ribbet for grene og stå nøgne og tilsodede tilbage, men det var trods alt et betagende syn.

Hen på eftermiddagen løjede vinden noget af, og ildens kraftige fremtrængen blev formindsket, således at det lykkedes at redde en del af Brødre Plantagen og en del af Damsmark Plantagen; men desværre bliver det kun

en stakket glæde, idet det bliver nødvendigt efterhånden at fælde alle granerne.

— — —

Nu efter 2 års forløb er brandtomten ryddet, og der er pløjet store strækninger. Desuden er der plantet en del, men desværre kniber det med at fremskaffe tilstrækkeligt med planter, således at der vil gå mindst et år, inden tilplantningen er tilendebragt.

1. november 1949 afløstes skovrider Heineth af skovrider H. Nielsen, en ung mand med stor interesse for tilplantning (har netop afsluttet tilplantningen af en plantage på ca. 800 tdr. land) og vi regner bestemt med, at tilsynet med tilplantningen er i gode hænder.

Efter de erfaringer, som branden har givet, bliver plantagen anlagt med brede brandbælter og flere rækker løvtræer. Desuden bliver den anlagt med jagt for øje, idet der bliver mange grønne åbninger, sået boghvede og ærter og bygget foderpladser. Desuden bliver selve pladsen omkring højen omlagt, således at der bliver en plet med løvtræer midt i den store granplantage.

For at forsøge at undgå en gentagelse af branden er der i det sydøstlige hjørne af arealet opført et skovløberhus til bolig for en mand, der skal føre tilsyn med plantagen, deltage i skovarbejdet og pleje vildtet. Efter at huset indvendigt og udvendigt er beklædt med Troldtex-plader, berappet og malet, fremtræder det som et smukt førstehåndsindtryk ved hovedindgangen til plantagen.

Selv om den ældre generation og for den sags skyld også min måske ikke får lov at opleve plantagen i sin tidligere skikkelse, så har vi dog mulighed for at opleve at se den tilplantet og derved blive klar over, at der i fremtiden vil opstå en plantage, der til sene tider vil danne en smuk ramme om familiens fælles samlingssted, højen med den smukke sten med Papas og Mamas portrætter.

Bernhard Hoffmann.

Hjemmet på Damsmark og i København

Når man i årene efter århundredskiftet kom med toget fra Varde til Esbjerg, så man ud over en egn, der så langt øjet rakte, var een øde flade med ganske få huse og gårde liggende i lang afstand fra hinanden; ikke et træ, et hegn eller en have var at se.

Jo — hvad var det, der midtvejs mellem de to byer brød de øde flader?

Det var Damsmark.

Som en oase i ørkenen lå den der med de lange avlsbygninger, den høje lade, hvorpå vindmøllen knejste, så den sås viden om, og — lidt tilbagetrukket — den ret store hovedbygning med frontispice til begge sider og omgivet af den flere tønder land store have med de høje træer; de yderste vel nok lidt forpiskede og forkrøblede af den hårde vestenvind, men dog et værn for træer og buske indenfor, der derved fik de bedste vækstbetingelser.

Her var hjemmet, som mama og papa havde bygget op fra grunden — med haven, som papa havde ladet anlægge fra begyndelsen; og på det tidspunkt, hvor denne beretning tager sin udgang, var husets to yngste døtre, Lily og Asta, i konfirmationsalderen.

Hvad var det da, der prægede disse to mennesker, papa, stout, bred og myndig, med det skarpe blik under de buskede øjenbryn, og mama, også på sin vis myndig, stilfærdig, fyldig af skikkelse og med blondekappe over hårets glatte skilning, disse to, der står som grundlæggerne af den store Hoffmannske slægt?

Det var i hvert fald ikke de ydre rammer, selv om der var god plads

i hjemmet og efter den tids smag hyggelige stuer. Det var snarere det, man forstå ved: højt til loftet og vidt til væggene.

Papas og mamas samliv var bygget på kristendommens grund og på den dybeste, indbyrdes kærlighed — som mama engang sagde: »Holder man af hinanden, kommer man over bjerge«. Dernæst holdtes arbejdsglæden og nøjsomheden højt i ære, altsammen noget, der ligesom lå i luften og føltes, så snart man kom inden for dørene. Det gjorde et dybt indtryk på min unge sjæl, da jeg, der senere blev svigerdatter i hjemmet, som et ubeskrevet blad havde ombyttet min barndomstilværelse i den sjællandske præstegård med de stramme pekuniære forhold og det lidt aristokratiske og bornerte livssyn — med livet i den vestjyske præstegård i Alslev, hvor der i sandhed også var knappe pekuniære forhold, men hvorfra de hyppige besøg på Damsmark foregik. Havde jeg i mit hjem end kendt både til gæstfrihed og åbent hus, navnlig i ferierne, var det, jeg mødte på Damsmark, noget ganske andet, ligesom mere frigjort.

Når jeg i erindringen genkalder mig søndagene på Damsmark, ja, så er det jo muligt, de står i et lidt rosenrødt skær, for når jeg var på Damsmark, følte jeg mig som en fugl, der var sluppet ud af sit bur.

Sådan en søndag eftermiddag syntes det mig, som vrimlede det både ude og inde; mange forskellige og forskelligartede mennesker kunne man træffe her. Der var ingen smålig spørgen eller hvisken i krogene om, hvor højt på strå den eller dens fader, onkel eller bedstefader mulig var eller havde været. Nej, blev der anlagt en vurdering, var det efter, hvem er hun eller han selv, er det en, der vil noget, er det en, som man kan stole på; og det tror jeg må siges at være kernen i papas og mamas karakter, sandhed og ærlighed i dybden.

Om vinteren var det havestuen for de ældre og spisestuen for de yngre, der var de centrale opholdssteder; men om sommeren foregik det jo i den dejlige have med de store plæner og de krogede gange, og ikke mindst i den nederste del, hvor stikkelsbærbuskene stod. Det var som en summende bikube af unge og ældre; højrøstet spøg og latter, voldsomme skænd på kroketpladsen, hvis en kugle ikke ramte sit mål og derved forårsagede modpartens slåen sig død på pælen eller andet frygteligt; kaglen og rappen af høns og ænder bag hegnet, der adskilte haven fra hønsegården, og dertil den højlydte skramlen af tallerkener, gryder og pander gennem de åbentstående vinduer, når tiden nærmede sig, da det lange aftensbord skulle dækkes enten foran »de røde tjørne« eller i den lavloftede spisestue, alt efter som vejrguderne tillod det. Det var en forsamling med god appetit, der strømmede til, når mamas kaldende røst lød. Nu gjaldt det om at få

sig anbragt mellem de helt rigtige og helst så langt som muligt fra det myndige præstepar. Og nu skal jeg love for, der blev gjort drabelige indhug på alle de hjemmelavede herligheder, bordet bugnede af, og som mama uden smålig tanke for den kommende uges forbrug havde ladet sætte frem.

Senere på aftenen lidt sang og musik af huset datter Anna; men kun alt for hurtigt kom tidspunktet for hjemturen. Papa var morgenmand, så kl. 10 holdt vognen for døren; der var ingen vej udenom, en herlig dag var til ende. Tilbage var kun hjemturen ad den øde hedevej, undertiden i buldermørke, kun med det svage, flakkende skær fra petroleumslygten, der dinglede under vognen, gennem pløre, der gik til midt på hjulene, eller skrumplet over den knoldede, frosne vej, alt efter årstiden. Men ofte lyste stjernerne over os med en særlig glans, og tavsheden sænkede sig mellem de ældre og den unge efter den muntre dag.

Sommeren 1903 fik ende, og november samme år flyttedes hjemmet til København, først Kongensvej 13 og et par år senere Søndre Fasanvej 14, begge steder på Frederiksberg.

Hjemmet i København førtes videre i samme ånd og efter de samme linier som på Damsmark; men det er jo indlysende, at bylivet måtte sætte sit præg derpå.

Papa havde nu til dels givet tøjlerne fra sig og lagt ledelsen af de mange forskelligartede arbejder i sønnernes hænder, først Christian og Vilhelm, og senere August, Ernst og Johannes, og firmaet hed nu H. Hoffmann & Sønner. Men selv fulgte han med overalt og i alt. Det var en så godt som fast regel, at papa mandag morgen vinkede farvel til den smilende mama for igen sidst i ugen at vende tilbage og blive modtaget med åbne arme. At der jævnlig mandag morgen var lidt torden i luften over bagateller — en flip, der ikke ville makke ret, en rejseliste, der var blevet forlagt og lignende — var temmelig sikkert; men at mama alligevel altid lod sit smil følge ham til døre, og at alt var glemt, idet papa stod ind i bilen eller vandrede af, er lige så afgjort.

Også herinde var gæstfriheden egentlig uden grænser, hvad enten det gjaldt nattelogi til tilrejsende familie, et middagsmåltid til unge studerende, hvis finanser ikke var alt for strålende, eller andre gæster, der her nød en hyggelig dag i forbindelse med materielle goder.

Forskellige ejendommelige typer viste sig her, som jeg i hvert fald ikke havde truffet på Damsmark. Først den lille, tykke, tyskfødte frk. Nagel, der talte med nasallyde i næsen og dvælede stærkt på de brede a'er, som da hun ved det første besøg henvendt til en af de unge sønner spurgte:

»Ka'an De ikke saj maj, hvor waj caj er?«. En anmodning, der hurtigt og rødmende blev efterkommet. Så var der den elskelige, radmagre fru Røhmer, som i samtalens løb førte sit ansigt så nær op mod modpartens, at man uvilkårlig trak sig lidt tilbage. Af mandlige originaler kan nævnes den næsten blinde og stokdøve Hans Andersen, til hvem der altid skulle skrives på en lille blok, han stadig havde ved hånden, for at han dog kunne følge lidt med i, hvad der foregik omkring ham. Dertil den hvad forstanden angik kun småt udstyrede Adolf Farner med hvalrosskæg, poser under de store øjne og halvåben mund. Han var søn af en af mamas ungdomsveninder og havde af sin moder fået det vise råd: »Hold din mund, Adolf, så opdager folk ikke, hvor dum du er«. Han havde den ejendommelighed, da han som erhverv skulle lære træskoarbejde, at han udmærket kunne lave den højre, men aldrig formåede at fabrikere den venstre.

Til en anden kategori af mennesker, der kom som hjemmets mere og mindre nære venner, hørte forlagsboghandler Lohse, pastor Skovgård-Petersen, præsterne Kløvborg og Assens samt ingeniørerne Hansen og Erichsen og vandbygningsdirektør Westergård m. fl.

En typisk søndag forløb som følger. Først til højmesse i Jesuskirken i Valby, hvor papa på grund af sin tunghørighed havde sin plads lige op ad prædikestolen, derefter spadsereturen hjem gennem Søndermarken til middagen med påfølgende middagshvil. Kl. 3 samledes man om kaffebordet i den store spisestue, hvor Annas hjemmebagte bagværk forsvandt som dug for solen og derefter det hyggelige samvær i stuerne. I den store dagligstue sad papa og mama i sofaen, helst med hinanden i hånden, mama med smerter i hænderne, der den dag af princip var ledige. Til daglig gik strikkepindene jo fra morgen til aften, og det tog smerterne. Rundt om bordet sad frk. Nagel, der med sit: »Hø, hø, hø«, gav sit bifald til kende, hvad der så end blev sagt. Dernæst kusine Emma med ørnenæsen, det store, krusede, grå hår og det stive ben. Hun havde ofret hele sin lille formue på en ung familie, ikke slægtninge, hjemmehørende i Helsingør, hos hvem hun boede og ikke havde det alt for godt. Endvidere tante Julle, alias fru Røhmer, af og til fru ingeniør Hansen med kæmpestor hat over det med valk opsatte hår, og når det kom højt, fru vandbygningsdirektør Westergård, der absolut ikke kunne tale om andet end sine to håbefulde børn.

Inde i det lille kontor flokkedes vi unge, så mange som muligt anbragt på den gammeldags chaiselong, et par stykker i lænestolen, de sidst ankomne på umagelige træstole. Her gik bølgerne højt, dog med noget dæmpet latter for ikke at vække de ældres opmærksomhed for meget; drillerier

og fornøjelig passiar afbrudt af en spadseretur fik timerne til at flyve af sted. Her var af sønnerne den gemytlige August, den tavse, lidt tørre, men i mine øjne smukke Ernst og den snaksomme og kønne Johannes; af fremmede den stilige cand. mag. Morthorst, og — ikke at forglemme den charmerende løjtnant la Cour, der lagde alle pigehjerter for sin fod, på nær den livlige og fripostige Lily, som forøvrigt til sidst kapitulerede og skænkede ham »hånd og hjerte«. Til sidst familiens kæledægge, Asta, der ikke gik af vejen for at sige sin hjertens mening, og endelig mig selv, i dyb, men godt skjult beundring af »den smukke«.

Når dertil ret jævnlig kom besøg af familiens højt skattede og ved fester helt uundværlige svoger Varming og Clara med deres halvvoksne børn, der om aftenen glædede os med flerstemmig sang, meget musikalske som de var, kan man forstå Annas svar. Anna, der utrættelig og selvforglemmende delende sig ligeligt mellem unge og ældre — på spørgsmålet: »Hvor mange er vi til aften?« svarede: »Den kommer ingen, men der skal dækkes til tyve«.

Hvad man forstår ved selskabelighed førtes ikke; men de store fester: Lilys og Astas brylluper og guldbryllupet, der alle tre blev holdt på Skydebanen, mamas 70-års fødselsdag, fejret hos Wiwex og Annas 50-års fødselsdag — på grund af krigen holdt hjemme — er begivenheder, som huskes af os, der var med.

Årene randt, søskendeflokken blev mindre, papa og mama lukkede deres øjne, og til sidst er kun minderne om det gamle hjem tilbage.

Helene Hoffmann.

Familiefesterne

I mange år var mamas fødselsdag d. 14. november dagen, familien kom rejsende til, så vidt muligt fuldtalligt for børn og svigerbørns vedkommende. Vi savnede denne samlingsdag, da mama var gået bort; men i stedet er der kommet noget andet med familiefesterne i Esbjerg, der begyndte i 1936, da Ida og Carl indbød til fest i anledning af 25-året for mindestenens rejsning. 1939 — 100-året for papas fødsel — fandt den anden familiefest sted med ca. 100 deltagere. Glæden ved at mødes gav sig udtryk i tanken om en ny familiefest. Der blev foreslået om 7 år, men det blev nu 8 år, idet den tredje og foreløbig sidste familiefest fejredes dels i plantagen og dels på Hjerting badehotel søndag d. 29. juni 1947.

Dagen oprandt med strålende solskin og en varme, der ikke stod tilbage for temperaturen de foregående dage (mellem 20 og 30°). Mange af slægten var ankommen allerede dagen før og boede dels hos familie og dels på hoteller i Esbjerg og Hjerting. Flest boede vi vist på badehotellet i Hjerting, hvor der om morgenen var stor morgenkaffe med Johannes, Eli, Kirsten Pors med mand og børn, Knud Asger og Bodil, Ruth, Liva, Hedkvist, Ernst, jeg selv m. fl. Efterhånden rullede bilerne fra Esbjerg op og masser af hilsener og genkendelsesudbrud lød fra alle sider, men kun i få minutter, for turen skulle gå videre til »Højen«, hvor vi skulle samles kl. 10, og hvortil mange var taget direkte både fra Hoven, Esbjerg og Fanø.

Så stod vi atter ved den gamle høj, hvor mamas og papas billede på mindestenen, der knejser øverst på højen, lyste os i møde. Luften var fyldt med en summen af lyse, glade stemmer, men mange var der vel blandt os, der om end med smil på ansigtet stod med vemodige tanker

Familiefesten 1939

i mindet om alt det, vi havde oplevet og gennemlevet, siden vi den første gang, da mama og papa stod iblandt os, var med til at indvie højen og mindestenen som et samlingssted for slægten gennem tiderne.

Johan Heinrich og Bernhard, der stod som lederne af festen, kaldte nu til samling. Først blev sangen: Når alle vore røster er bragt til at bie (skrevet af Varming til en fest år tilbage) sunget, og så tog Johan Ludvig ordet, efter at Bernhard havde budt velkommen, og vi ved et minuts stilhed havde mindedes dem, der var gået forud. Johan Ludvig talte om plantagens tilblivelse og om hjemmet på Damsmark og dets betydning.

Endnu en sang blev sunget; derefter var der frokost; og det kan nok være, der kom liv og bevægelse i hele forsamlingen. De, der blot skulle nyde, fik frygtelig travlt med at bænke sig på den allerbedste plads, med solen bagfra, forfra eller fra siden — alt efter ønske, og alle de flittige husmødre, der havde sørget for frokost til både 10, 12 og 14 mennesker, fik travlt med at uddele alle de kulinariske herligheder, de havde bragt med sig. Det bugnede med kyllingesteg, salater, tomater, rullepølse, æg, sild o. s. v. i een uendelighed, og det tør vist siges, at selskabet lod alle herlighederne vederfares retfærdighed, selv om det blev nødvendigt for de forskellige med et suk at pakke en del ned igen.

Efter frokosten, hvor mæthedens ånd havde bredt sig over alle, anbragte vi os i klynger, store og små, rundt omkring, hvor der var skygge at finde. Alle de yngste i slægten tumlede rundt blandt os, efterhånden afført deres fine ankomst-dragter og nu kun iført det mindst mulige, egentlig misundt af os andre, der måtte bære den tiltagende varme (36°) med anstand. Passiaren gik mand og mand imellem, minder opfriskedes, og de sidste familienyheder drøftedes.

Ved halv tre tiden var der almindeligt opbrud, alle skulle hver til sit og hvile sig for at være friske og parate til middagen kl. $6^1/_2$. Men først var der dog en større del af selskabet, der lagde vejen om ad Damsmark, hvor den nuværende ejer og hans hustru modtog os med stor gæstfrihed og lod os bese stuer, køkken og have. Også her myldrede minderne frem, ikke alene for dem, hvis barndomshjem det havde været, men også for os, der fra vor ganske unge alder havde følt os knyttet hertil og betragtet Damsmark som et andet hjem.

Haven var dejlig og skyggefuld, mange tidligere åbne partier var nu overskyggede af store træer, og udsigten fra lågen ud mod Guldager, der dengang syntes uendelig, var nu begrænset af høje grantræer, gårde med haver og mindre plantager.

Ja, mindernes sprog er uendeligt, når man giver sig hen deri; men var-

Familiefesten 1947

men talte også sit sprog, og dejlig sodavand og øl og herligt frisk vand direkte fra vandhanen i køkkenet kaldte os tilbage til nuet og virkeligheden, bilerne bemandedes atter, og hver tog til sit.

Klokken $6^1/_2$ mødtes vi igen til middagen på Hjerting badehotel. Bordene i den store sal stod i m-form og var smukt pyntede med blomsterranker ned langs siderne og 3 à 4 blomsterkurve på hvert bord. Det var så øjensynligt, at der var lagt særlig omhu og glæde i arbejdet. Vi gik til bords under musik. Johan bød velkommen i ord, der udtrykte, at han håbede, den sidste del af festen ville blive lige så vellykket som den første, hvilket fuldt ud kom til at gå i opfyldelse, og sluttede med at overdrage hvervet som ordstyrer til Bernhard.

Talernes række blev lang og forskelligartet, alvor og skæmt blandedes i de minder, der blev draget frem, og i de fremtidsperspektiver, der blev rullet op. Taler og sange vekslede med samtaler og hilsener fra bord til bord, samtidig med at vi lod fru Højs gode mad vederfares retfærdighed. Salen var en summen af stemmer med virkelig god og dæmpet musik som baggrund, og stemningen steg så højt, nogen kunne ønske sig, kun stimuleret af sodavand, den herligste, iskolde limonade og et enkelt glas portvin.

Først kl. $9^1/_2$ var middagen forbi, og kaffen blev drukket ved små borde i en tilstødende sal. Spisesalen blev ryddet, musikken spillede op, og dansen begyndte. Imidlertid gik dagen på hæld, tusmørket bredte sig udenfor, stjernerne tittede frem, en for en, og månen lyste med sin sølvglans i det glitrende, men ganske stille vand. En dejlig dag var ved at nærme sig sin afslutning.

Lidt efter lidt tyndede det ud i forsamlingen, og da klokken nærmede sig 12, sang vi, der var tilbage, den gamle sang: Altid frejdig, når du går, — og med et: »Godnat og tak for i dag!« skiltes vi, jeg tror hver især med tak i vore hjerter for den dag, vi havde fået lov at opleve — søndag d. 29. juni 1947.

Helene Hoffmann.

Østerklev

Ligesom Damsmark for alle, der har været inden for dets Tryllering, staar i et næsten sagnagtigt Skær, saaledes er der ogsaa over Østerklev noget af Eventyrets Glans. Ikke saa sært; for mange of os er Stedet knyttet fast sammen med Mindet om lyse Feriedage og den straalende Fest, der danner ligesom Afslutningen paa Østerklevs Saga.

Morbror Vilhelm og Tante Andrea havde flakket meget rundt i deres Liv og haft deres Hjem mange forskellige Steder. De boede i en Aarrække i en Lejlighed i Esbjerg; men de længtes efter at faa deres eget. Med de store Indtægter, Virksomheden kastede af sig, var Skatteprocenten i Esbjerg, ikke mindst efter Krigens Udbrud i 1914, meget generende, og i 1915 var de rundt mange Steder i Jylland for at finde en velegnet Plads til deres nye Hjem. De saa paa Grunde i forskellige Egne af Østkysten, men Vestjyder som de begge var, følte de sig ikke rigtig hjemme i den smilende Idyl omkring Fredericia, Vejle og Kolding, og de søgte tilbage til det gamle og kendte.

I Sommeren 1914 var de to Familier fra Finsensgade og Fabrikken paa »Skovtur« til Hjerting. Om det er mere end et Tilfælde, ved jeg ikke; men der, hvor de den Dag spiste deres medbragte Mad, kom Huset til at ligge.

For 35 Aar siden var Hjerting kun et lille Fiskerleje, i hvis Midte Badehotellet havde anbragt sig. Vejen var elendig; men en Rutebil skrumplede dog mellem Esbjerg og Hjerting et Par Gange daglig. Paa denne Strækning laa der dengang kun eet eneste Sommerhus, tæt op imod »det østre Klev«, som den store Klit derude kaldtes (i Modsætning til »det vestre Klev« paa den modsatte Side af Badehotellet). Her ejede Kaptajn Hansen af den gamle

Hjertingeslægt en Grund, og af ham og andre købte Morbror Vilhelm i 1915 for 3000 Kr. 5 Tdr. Land lyng- og granbevokset Klit og et Stykke Strand med et lille Vandløb. I Løbet af faa Aar blev der udrettet Vidundere med dette Stykke Land.

Tegningerne blev udført af Arkitekt Clausen fra Esbjerg; men de blev ikke uden videre godkendt, idet baade Bygherren og Fruen havde deres

ganske bestemte Ideer om, hvordan deres nye Hjem skulde se ud og indrettes. Som den praktiske Mand, Morbror Vilhelm var, indkøbte han selv en Del af Materialerne og indhentede Tilbud paa Husets Opførelse, og de 40.000 Kr., som Byggesummen udgjorde, kan muligvis derved blive et lidt urigtigt Grundlag for en Sammenligning mellem Byggeri dengang og nu.

Jeg ved ikke, om der har været nogen Tvivl om, hvad Huset skulde hedde. Selv om man kan sige, Navnet var en simpel Opkaldelse efter Lokaliteten, saa var det dog et lykkeligt Indfald at kalde Huset ved dette klangfulde og særprægede Navn. Østerklev blev et afsluttet Kapitel, som Damsmark havde været det for Slægten før. Straalende, men kort. Man kunde unde Slægtens opvoksende Ungdom, at *den* havde et lignende Samligssted i Ferierne.

Som Østerklev stod færdig i 1916, var det et imponerende Hus. En anselig, grundmuret Bygning af røde Mursten i 2 Stokværk med et borgagtigt Præg, der sikkert var tilstræbt; et rundt, taarnagtigt Fremspring med eget Kegletag midt paa Vestsiden mod Havet understregede yderligere dette.

Havde Morbror Vilhelm og Tante Andrea selv været medbestemmende ved Indretningen af deres Hus, saa havde de — eller her vel nærmest han — ogsaa egne Meninger om Havens Anlæggelse. Men Sagkundskaben blev tilkaldt, og Havearkitekt Erstad Jørgensen tegnede Planerne. Men eet var Planerne, et andet var deres Udførelse. Som før sagt var Grunden bevokset med baade Gran og Lyng, og Rydningsarbejdet var kollossalt. Men for at faa en *Have* ud af det maatte man mere end at rydde; hele Grunden blev kulegravet, og da der ved et »lykkeligt Tilfælde« var Mund- og Klovesyge i Kreaturstaldene i Esbjerg, fik Morbror Vilhelm 2—300 Læs Gødning gratis mod selv at hente den. Den store Grund var ved Husets Placering delt i to nogenlunde lige store Dele, Nordhaven og Sydhaven. Huset laa langt tilbage paa Grunden; mellem det og Indkørslen fra Vejen var der en stor, rund Plæne. I hele Grundens Længde blev der mod Vandet plantet svære Læbælter. Tager jeg ikke fejl, var der yderst et højt Rafteværk, derefter et Bælte med Tjørn, Gran, Hyld o. lgn., længere inde ædlere Ting som Syren o. a. blomstrende Buske. Mod Syd, Køkkenhaven, var der endda dobbelt Læbælte, idet der inden for det ydre, der fulgtes af en bred Gang og en Græsplæne, blev anlagt endnu et beskyttende Bælte, før Køkkenurterne regnedes for at være sikre mod Stormen. Langs Gangene var der plantet Dværgfrugttræer der var mindre udsat for Blæsten. Alt var taget i Betragtning. Køkkenet var altid rigeligt forsynet med dejlige Grønsager, men til Gengæld ogsaa kun med Havens egne Produkter; hvad der ikke avledes i Haven — existerede ikke. Af Blomster maatte man til at begynde med holde sig til de mest haardføre; men efter at Læbælterne var blevet kraftige nok til at dæmpe den evindelige Vestenvind, var Betingelserne ogsaa gode for Blomster, og jeg mindes Lathyrus og Roser i Læssevis. Men efter Auguststormen 1923 var Haven en Sorgens Skueplads. Havgusen havde ødelagt hver en Blomst, og Bladene paa alle Havens Træer var sorte og sammenkrøllede. Mens de fleste af Bladtræerne kom igen Aaret efter, havde 90 % af Frugttræerne faaet deres Dødsstød. Der maatte plantes om; men Morbror Vilhelm naaede aldrig at se Skaden fuldt genoprettet.

Saadan som Østerklev stod til sidst i Fylde og Frodighed, var den jo ikke begyndt, det naaedes kun efter Aars haardt Slid. Ogsaa alt det meget »Udstyr« paa Grunden kom vel efterhaanden; men det er værd at nævne. I Nordhaven, den egentlige Prydhave, var Udsigtstaarnet, den amerikanske

Gynge og Crocketbanen. Jeg mindes aldrig at have set et Slag Crocket drevet med den Lidenskabelighed, hvormed det dyrkedes, dengang Spillet var yngre af Aar, paa Damsmark. Saa var der Forlystelsescentret paa Stranden, et Eldorado for et Feriebarn. Der var 2 Stativer med Gynger, Trapez og Ringe; der var Vippe og Karussel, og der var i de sidste Aar Tennisbanen, der var en mægtig Attraktion for alle Hjertingboere.

Blandt Herlighederne maa ogsaa nævnes Soluret paa Plænen ud mod Brinken og Springvandsbassinet, hvor der var Guldfisk, og hvor det til sidst lykkedes Morbror Vilhelm at faa Aakander til at trives. Fra Terrassen var der ogsaa anlagt Stier, der slyngede sig ned ad Klitten, hvor Gyvel og andre Buske var plantet.

Det var den ydre Ramme om Østerklev. Vi gaar nu op ad Trappen, og efter en hjertelig Modtagelse kommer vi fra Forstuen ind i den store Hall, der er placeret i Husets Midtakse og har Havedør i Taarnets Runding. Den gaar op gennem begge Stokværk og er med sit sort- og hvidternede Gulv, de mange grønne Planter og den vidunderlige Udsigt over Hjertingbugten, et meget festligt Rum. Kendte man ikke i Forvejen sine Værtsfolk, vilde man faa et Indtryk af deres Livsprincipper ved at læse de Fyndord, der her var malet paa de kalkede Vægge. »En god Dag begynder om Morgenen« — »Den bedste Søvn faas før Midnat«. »Husmoderens Øje er den bedste Tilsynsmand. Slumrer det, da va'r din Trøje, pjaltet bliver Husets Stand«, og flere andre.

Syd for Hallen var Dagligstuen, og mod Gaarden Herreværelset. Mod Nord Spisestuen og der bagved det velindrettede Køkkendepartement. Paa 1. Sal fortsattes den løberbelagte Trappe i »Omgangen«, hvor der var en hyggelig Siddeplads. Deroppe var det store Soveværelse med Sydaltanen, Billes og de andre Børns Værelser og Gæsteværelser, ligesom der paa Loftet var indrettet Sovepladser til Gæster, i alt Fald i »Spøgelsesværelset« i Taarnet, der — til mangen Undersvends mere eller mindre aabenlyse Gru var rædselsvækkende bemalet med Søslanger, den flyvende Hollænder o. a. uhyggelige Fantasier.

Alt i alt et Hjem, der i første Række var præget af Velstand og Orden. Stuernes Møblering solid, hyggelig og bekvem efter Tidens Smag, og »Husmoderens Øje« mærkedes overalt.

Huset var bygget med Gæstfrihed for Øje, dette Hoffmannske Adelsmærke fra gammel Tid, og Huset blev ført derefter. Ogsaa Østerklev har vel haft sine Hverdage, fulde af Slæb, som Gæsteri nu engang medfører; men selv en blandt Gæsternes store Flok kender jeg kun Stedet i Ferie- og Festdragt.

Det var et herligt Liv at være Feriebarn paa Østerklev. Man kunne faktisk gøre, hvad Pokker man havde Lyst til, naar blot man overholdt den eneste Regel: at være præcis ved Maaltiderne. Den, der een Gang forsyndede sig mod dette Bud og fik et Blik fra Værten, skulde saavist ikke lade det ske oftere. Han forlangte ikke af andre, hvad han ikke selv kunde præstere. Saaledes fortæller Mor, at han engang telefonerede hjem og meldte, at han var blevet opholdt og først kunde være hjemme til Middag — Kl. 5 Minutter over 12! Han kunne synes barsk, med sin hurtige Maade at tale paa og det stærke, sikre Blik fra de blaa Øjne; men man opdagede snart, hvor megen virkelig Godhed der laa bag hans knappe Væsen, og man glemte ham ikke, naar han foldede sig ud i et muntert Lag og var det selvfølgelige Midtpunkt med sine Underholdningskunster og morsomme Historier.

Forøvrigt skulde det ikke synes noget Offer at sætte sig til Bords i den store Spisestue, der i Højsæsonen kunde rumme 25—30 daglige Gæster. Naar man betænker, at mange af dem var unge Mennesker, ikke ude over Voksealderen, kan man godt blive svimmel ved Tanken om de Bjerge af Mad, en Husmor skulde præstere. Men den Slags voldte nu ikke Tante Andrea Hovedpine. Af Specialiteter husker jeg Tante Andreas Bygmelsbudding. Opskriften kan jeg ikke gøre Rede for — udover hvad Navnet siger — men den blev serveret med rygende varm Sovs, bestaaende af Sirup med Flæsketerninger i. Uindviede faar Kuldegysninger ved Tanken, men den, der engang har spist sig skæv i denne Herreret, vil faa Vand i Munden ved at mindes den.

For Tante Andrea gjaldt det samme som for Morbror Vilhelm: tidligt op. Fra 5—6 om Morgenen var hun i Gang; men saa duftede Huset ogsaa af friskbagt Morgenbrød, naar Gæsterne kom ned! Om Eftermiddagen gav hun sig Tid til at være Værtinde og sad med sit Haandarbejde paa Forhøjningen i Dagligstuen eller i en lun Krog i Haven sammen med dem, der havde Sans for de stille Sysler.

Det siger sig selv, at saa virksomme Mennesker ikke kunde være Natteravne, og man kan se Morbror Vilhelm for sig, naar han, kort efter at Klokken havde slaaet ni, paa sin lune Maade sagde: »Naa, Klokken gaar *stærkt* til 10«.

Selv om der var mere end nok af Adspredelser til at fordrive Tiden paa selve Østerklev, saa foretog vi dog ogsaa større Ture derfra af og til. Der var f. Ex. den store Tur i 1924, hvor en Hjertingfisker sejlede et vældigt Læs fra Østerklev med Bilande over til Skallingen. Vejret var varmt; da vi naaede midt ud paa den storslaaede, øde Strand paa Vej mod Badet i Vester-

havet, kom en Tordenbyge vuldrende ned over os. Der var ikke andet at gøre end rask at klæde sig af og komme i Badetøjet, mens det øvrige Tøj blev gravet ned i Sandet. Og hvilket Bad! Det herligste, friske Saltvand kompineret med en ordentlig Douche Regnvand — det glemmes sent! Den eneste, der led nogen Skade, var Lektor Morthorst, der blev siddende paa Stranden, paaklædt og med et Badehaandklæde over Skuldrene. For *ham* var der ikke en tør Trevl paa bagefter.

Jagterne er et Kapitel for sig. Familieplantagen var et udmærket Revier, og den aarlige Jagt strakte sig over flere Dage. Østerklev var fyldt til Bristepunktet, og der gaar Sagn om det Liv og den Lystighed, det var Ramme om. Den første Dag var det Skik, at alle Jægerne spiste for sig selv paa Badehotellet, mens Tante Andrea var Værtinde paa Østerklev for Damerne. Det var en livlig Aften, ogsaa for de sidste, der udviste megen Energi og Opfindsomhed for at forberede Hjemkomst og Sengegang for de »trætte« Jægere. Sengene blev udstyret med Haarbørster o. a. rare Ting under Lagenerne, Pyjamasærmerne blev syet sammen osv. Næste Dag var der samlet Middag paa Østerklev for Jægere og Damer, og man maa tro, at Stemningen ikke var særlig trykket.

Blandt Traditionerne var ogsaa den fra Damsmark optagne med et aarligt Sommermøde i Haven med to Talere. Hele Sognet blev indbudt, og at det faldt i god Jord, viste Tilstrømningen; der kunde være ca. 250—300 Mennesker. Morbror Vilhelm og Tante Andrea gav saa Kaffe med Tilbehør til hele Forsamlingen, mens det paa Grund af det stærkt varierende Antal Deltagere var umuligt at beregne Kagernes Antal — ellers havde de ogsaa gerne givet Brød med. Et Aar indtraf da den pudsige Episode, at en gammel Guldagermand stod op og takkede, først Talerne for den aandelige Føde, dernæst Værtsfolkene for Kaffen og endelig Vorherre »for det Brød, vi selv har haft med hjemmefra.«

Det store Sølvbryllup d. 25. Oktober 1924 vil sent blive glemt. Til de gæstfri Værtsfolks store Familie og omfattende Vennekreds var selv Østerklevs rummelige Beboelse for snæver, og da de ikke kunne tænke sig at holde Festen uden for Hjemmet, besluttede de at opføre et Drivhus, der kunne bruges som Spisesal ved denne Lejlighed. Det var bygget ud fra Nordgavlen, i Forlængelse af Spisestuen, og rummede paa Sølvbryllupsaftenen ca. 90 Personer, der sad — med god Plads — ved et hesteskoformet Bord. Som Pynt var der ned fra Glastaget hængt Vindruesklaser — af egen Avl, taget fra det allerede existerende mindre Drivhus i Sydhaven. Et yndigt Paafund og et henrivende Syn. Det var en herlig Aften, og man husker med Taknemmelighed dette Opbud af Lys og Farve og Fest, hvor Morbror Vil-

helm og Tante Andrea var det straalende Midtpunkt, saadan som det passede dem saa godt. Ja, Festen strakte sig da paa god, gammeldags Maner over adskillige Dage. Andendagsgildet var i ikke meget ringere Stil, og Dagen derefter fortsattes med Jagtmiddag — et helt Fyrværkeri af Festlighed.

Men efter denne Kulmination kom der snart mørke Dage paa Østerklev. I Foraaret 1925 blev Morbror Vilhelm syg. Hans sejge Vilje holdt ham oppe en Tid lang, men i Juni maatte han lade sig indlægge paa Sygehuset i Esbjerg, og snart efter blev han overflyttet til København. Tante Andrea fulgte med ham, og heller ikke hun saa Østerklev mere. Det blev Billes Lod efter Morbror Vilhelms Død den 7. Januar 1926 at lede Indpakning og Auktion, efter at Østerklev var solgt.

Naar man genser sin Barndoms Omgivelser, plejer man at undres over at finde før saa store Forhold skrumpet ind. Men Østerklev, som jeg kun oplevede som voksen, giver mig nu ved Gensynet af Billeder derfra nærmest et Chock ved de store Dimensioner, jeg næsten havde glemt. Jeg falder i Forundring over Havens vældige Areal og Afstanden mellem de forskellige Punkter. Er det et Udtryk for den Tid, vi nu lever i, hvor god Plads og store Forhold ikke er den samme Selvfølge som tidligere?

Efter at have været paa mange forskellige Hænder er Østerklev nu købt af Ringkøbing og Ribe Amter og indrettet til Mødrehjem. Det ligger stadig paa sin Plet som et synligt Udtryk for to dygtige, energiske og vennesæle Menneskers Livsindsats. For Slægten er det vel gledet ud af Sagaen; men Aaret rundt henter talrige Mennesker stadig der Sundhed og Glæde, saadan som det var Maalet for de to, der skabte Østerklev.

Doris Varming.

Carl B. Hoffmanns maskinfabrik, jern- og metalstøberi

Den oprindelige del af Carl B. Hoffmanns maskinfabrik i Esbjerg er bygget 1889 som smedeværksted. Ikke mindre end to ihændehavere var gået fra det, da det i 1903 blev købt af Carl B. Hoffmann. Det havde været vanskeligt at nå til bestemmelsen om købet. Carl B. Hoffmanns fader, Johan Heinrich Hoffmann, havde tænkt sig, at der skulle købes en virksomhed i Varde, der dengang var Vestjyllands storby; men hans gode ven, møller Hansen, Spangsbjerg mølle (Andrea Hoffmanns fader), holdt med den unge Hoffmann, der så Esbjerg som fremtidens by. Og udviklingen gav ham ret. Varde og Esbjerg havde i 1903 henholdsvis 4600 og 13000 indbyggere; i dag er tallene 8000 og 47000.

Så begyndte Carl B. Hoffmann sin maskinfabrik — uden en eneste ordre; men der kom snart gang i virksomheden med fremstilling af jollemotorer, der indbragte en sølvmedalje ved en udstilling i Bergen 1908, og hvoraf der den dag i dag endnu er nogle i gang i Esbjerg havn. Til virksomheden hørte der i begyndelsen et udsalg af støbegods og landbrugsmaskiner; men det blev nedlagt allerede efter et par års forløb, da Carl B. Hoffmanns temperament ikke passede til det stykke arbejde. Det var for småt og langsommeligt med denne ekspedition af de sindige vestjyder.

I 1910—11 var fabrikken nået til at beskæftige en 10—12 mand, da den fik sin første virkelig store ordre, c. 50 jollemotorer til Island. De blev solgt på købekontrakt, hvorefter en trediedel af pengene skulle betales med det samme, næste trediedel ved motorernes afsendelse og den sidste 3 måneder efter afleveringen på Island. Men den sidste tredjedel blev bare aldrig be-

talt og kunne ikke inddrives, da dansk retspleje ikke gjaldt på Island. Det betød, at fabrikken skulle have været solgt, hvis »gamle« Hoffmann ikke var trådt til. Derefter blev der hovedsagelig arbejdet med entreprenørmateriel og jernbanebroer. Krigsårene og tiden derefter var ualmindelig gode for fabrikken og bragte den på fode, og i disse år begyndte også forbindelsen med udlandet, idet der i 1917 blev leveret et stort sandpumpeanlæg

til Norge; og siden da har der stadig været udført arbejder til udlandet; i de sidste år f. eks. til Finland, Brasilien og Siam.

I 1934 påbegyndtes en fabrikation af stålvinduer med en 5 mand i arbejde; men allerede året efter blev den nuværende stålvinduefabrik, der ligger over for makinfabrikken, bygget. I 1939 kunne Carl B. Hoffmann købe aktieselskabet: Ringsted stålvinduefabrik med samtlige maskiner og varelager, og det viste sig at være en stor fordel, da krigen udbrød, og der meget hurtigt blev standset for indførsel af stålvinduejern.

Efter Carl B. Hoffmanns død i januar 1941 blev fabrikken omdannet til aktieselskabet Carl B. Hoffmanns maskinfabrik, jern- og metalstøberi A/S med Ernst Vilhelm Hoffmann og Adolf Helligsøe som ledere, men januar

1942 trådte Helligsøe tilbage, og Bernhard Hoffmann tiltrådte i stedet for. Januar 1948 blev stålvinduefabrikken udskilt som selvstændig virksomhed med Bernhard og Poul Hoffmann som ejere, medens Ernst Vilhelm Hoffmann fortsatte som leder af fabrikken.

I årenes løb er der stadig sket udvidelser og forandringer af fabrikken, så der af det gamle praktisk talt kun er kontorbygningen med privatbolig tilbage. Fabrikkerne beskæftiger i dag en 80—90 mand og står som fuldt moderne virksomheder, der også har deres del i Esbjergs opblomstring.

I. H.

To bidrag til slægtsbogen

Jeg er født d. 19. dec. 1903 i Ørsted præstegård, søn af Carl Christian Varming og Clara Ernsta Maria Varming, f. Hoffmann.

Med de muligheder som den forbindelse arvemæssigt byder på, er det ret nedslående for mig at skulle notere mine data, men den kronologiske orden er således:

Døbt d. 6. marts i Ørsted kirke. Elise Hoffmann (se denne), holdt mig over dåben. I flere år havde jeg en lykkelig barndom, indtil skolegangen begyndte med privatlærerinder. Det varede til mit 11. år, efter at jeg havde været medvirkende til 4 lærerinders sjælelige underminering. Derefter fra 1914 til 1920 skolegang i Roskilde Katedralskole. Konfirmeret i Dastrup kirke 6. oktober 1918. Jeg drev det i bogstavelig forstand til realeksamen med en efter min overhåndtagende mangel på interesse jævne karakterer. Det stod mig tidligt klart, at jeg ville være landmand. Denne indstilling blev sikkert fremelsket af had til havearbejde, hvis man kan bruge det udtryk. Med barnlig letsindighed syntes jeg derfor ikke, det var så nødvendigt med den boglige viden, hvad jeg senere har erkendt som en stor fejltagelse, men der skulle gå lang tid, før jeg fik øjnene op for, at det, der opnås ved indsats af al ens energi, giver den største tilfredsstillelse. Læser, bemærk dette!

Efter en hastigt svunden sommerferie begyndte jeg d. 12. august 1920 som landvæsenselev hos proprietær Gunner la Cour på Cypressegård. I de efterfølgende 15 måneder fik jeg her en lærerig uddannelse i mark og stald, og overgange fra hjemmets omsorg til den store verdens hårdhed var meget lemfældig, da jeg i høj grad nød godt af det harmoniske og muntre hjemmeliv, der rørte sig på Cypressegård. For min videre uddannelses skyld rejste jeg

d. 1. november 1921 til »Petersholm« til proprietær Peter Christensen. Her lagde jeg yderligere gode erfaringer til de indvundne og var også her i det gode hjem godt beskyttet mod skadelige påvirkninger, som man hørte så meget om.

Nu mente jeg at være så grundfæstet, så jeg kunne begynde tilværelsen på en herregård d. 1. maj 1922 hos forpagter Lawaetz på Holmegård v. Næstved. Ikke uden beklemmelse dumpede jeg ind i de store forhold, som oversteg mine forventninger, men efter et års forløb var jeg vant til slige bagateller og tog plads på Lekkende avlsgård i Sydsjælland, hvor jeg som 3. års elev virkelig kunne hævde mig arbejdsmæssigt og tjente den formidable sum af 650 kr. for et år. Her var et stærkt skiftende og ikke altid lige tiltalende menneskemateriale, men mange gode arbejdskammerater, og jeg fik, så vidt jeg ved, ikke varigt men af det daglige samkvem med de ofte noget udisciplinerede herregårdskarle. Til trods for at min principal indtrængende frarådede mig at forlade herregårdslivet, tog jeg hjem til 1. april 1924, da far havde været uheldig med bestyreren af præstegårdsjorden, og jeg, med min sædvanlige mangel på evne til at overskue følgerne af mine handlinger, gav efter for fars henstilling og blev den uerfarne leder af de 28 tdr. land med 10 køer, svin og det hele. For min videre udviklings skyld tog jeg 1. nov. 1925 på Lyngby Landboskole på 6 måneders-holdet. Inden en måned forlod jeg klassen, da jeg fik et legat fra skolen og et fra Landhusholdningsselskabet, så jeg kunne gå over på 9 måneders-holdet, hvad jeg var meget glad for. Jeg tog kontroleksamen for at få det hele med, til min store forbløffelse med et fint resultat. Uden at benytte min store viden direkte i den retning tog jeg d. 1. august 1926 hjem og overtog forpagtningen i 1927. Da far tog sin afsked fra embedet, havde jeg ikke lyst til at fortsætte, også fordi konjunkturerne var stærkt nedadgående, og afstod derfor forpagtningen til oktober 1930 og reddede den investerede kapital.

Det vil føre for vidt at gå i enkeltheder med mine foretagender fra det tidspunkt indtil maj 1932, da jeg tog plads som forkarl på Lekkende avlsgård. Da jeg fik tilbud om underforvalterpladsen på Juellund på Køge-Ringstedegnen, rejste jeg dertil 1. november samme år, og 1. maj 1933 fik jeg forvalterpladsen på Giesegård. Så var jeg endelig nået så vidt, jeg havde stilet efter. Denne behagelige tilværelse var jeg letsindig nok til at afbryde 1. marts 1936, da jeg købte Orupgård ved Fakse, 48 td. land med $6^1/_2$ td. hartkorn, den eneste mindre gård, jeg kunne tænke mig at slå mig ned på. Den 9. oktober 1942 blev jeg gift med Gudrun Jantzen, som er en kusine til min bror Troels' kone, og min brors svigerfar er min svigerfars bror.

Ligesom alt andet, jeg blindt har kastet mig ud i, er også dette gået bedre, end jeg på forhånd kunne have tænkt, hvis jeg havde gjort det grundigt.

Kjeld Varming.

Jeg er født på Louisehøj sommeren 1916. Mine syv første barndomsår forløb i fryd og glæde. Da døde far, og dette gjorde naturlig nok et voldsomt indtryk på mig. Men mor var tapper og lagde sig de ord på sinde, som far sagde til hende, mens han lå syg: »Den Gud giver ansvar, giver han også kræfter«. Trods dårlige kår klarere mor at drive gården videre og være både far og mor for os.

Louisehøj ligger rent skolemæssigt set meget uheldigt. Derfor er min skolegang nok blevet så rodet. De første par år fik jeg undervisning hjemme, vi havde privatlærerinde. Så kom jeg i Nysted skole, gik der et år og kom atter hjem. Efter privatundervisning og et nyt forgæves forsøg på at tilpasse mig de nystedske forhold, havnede jeg i Sakskøbing private realskole. Her gik også min søster Hertha. Vi boede hos onkel Gunner og faster Dida på Cypressegård. Hver lørdag kom mor og hentede os hjem og kørte os tilbage igen mandag morgen.

Efter realeksamen i 1932 var jeg et halvt år hos proprietær Høj, Skarupgård, hvor jeg læste lektier med børnene. Var derefter hjemme for at lære husholdning. — September 1933 rejste jeg til København for at gå på et handelskursus. Jeg boede da hos bedstemor. Efter endt kursus var jeg et år på kontor hos Brødrene Dahl A/S, Industribygningen. Senere var jeg i tre år hos Philips A/S.

I 1939 søgte jeg ind ved sygeplejen og begyndte på Frederiksberg hospital 15. september 1939. Efter min elevtid supplerede jeg epidemi på Blegdamshospitalet og barselpleje på Sct. Joseph hospital. November 1944 vendte jeg tilbage til Frederiksberg hospital. — I April 1945 meldte jeg mig til Fredsvennernes hjælpearbejde, så jeg var blandt de første danske sygeplejersker, der blev sendt ud efter frigøringen. Vi var tyve sygeplejersker, der startede fra frihavnen den 3. juli 1945. Rejsens mål var Mosjøen og Drevja i Nordnorge, dens formål at pleje russere, der havde været i tysk fangenskab. Vi nåede dog blot at være med til hjemsendelsen af disse, da alle russere skulle rejse hjem inden 26. juli. De stakkels mennesker havde lidt grusomt under fangenskabet. De fleste lignede omvandrende skeletter. Men det er en mærkelig hårdfør race. Man kunne i det ene øjeblik stå hos

en dødssyg patient og tro, at hans sidste time var kommet, for så i næste at møde ham ude i gården med en cigaret i munden.

Fra Mosjøen gik rejsen videre til Finmark. Først med skib til Tromsø, så med fly til Kirkenes. Det var en spændende, men trist tur ind over Finmark. Overalt var husene — selv de mest afsides liggende — brændt ned til grunden. Kirkenes var een ruinhob. Sygehuset, en stor betonbygning, var helt ødelagt og kun nødtørftigt repareret. Der var en masse at bestille, så tiden fløj. Da vi kom, var der endnu midnatssol; men før vi så os om, var mørketiden over os. Trods travlhed i arbejdet lærte vi dog en del mennesker at kende — såvel stedets beboere, som de, der var kommet i anledning af genrejsningen. Blandt disse var arkitekt Hans Peter Matzow, som jeg forlovede mig med nytårsaften 1945 og blev gift med 1. februar 1946. Vi blev i Kirkenes i 2 år. Det var interessant at se, hvordan byen efterhånden voksede op igen. Husene skød op som paddehatte.

I januar 1947 fik vi en søn, som hedder Dag. Navnet lyder lidt anderledes på norsk end på dansk. Første oktober 1947 rejste vi fra Kirkenes for at slå os ned i Kristianssand. Det var en forandring, der kunne mærkes. Mellem Kirkenes og Kristianssand er der vel ca. 3000 km. Det er et stort land, mit nye fædreland. Men her er smukt, og jeg er meget glad for at bo her.

Eva Matzow,
f. Hoffmann.